szolgálat

TEKINTÉLY ÉS SZABADSÁG AZ EGYHÁZBAN

A tartalomból:

A püspök és papjai
Tekintély és szabadság
Isten tekintélyének megtapasztalása
A szerzetesi engedelmesség
A tekintély válsága a családban

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

8. szám 1970. Karácsony ünnepén

TARTALOM

Tekintély és szabadság az Egyházban (Szerk.) 3

TANULMÁNYOK

Cserháti József pécsi püspök: Közös felelősség a püspök és a pap szolgálatában 5

Morel Gyula: Tekintély és szabadság a mai társadalomban és az egyházban 11

Jean-Marie le Blond: Isten tekintélyének megtapasztalása 19

Örsy László: Új fényben a csalatkozhatatlanság 28

Weissmahr Béla: Néhány gondolat a szerzetesi engedelmességgel kapcsolatban 30

Karácsonyi elmélkedés (M.) 38

Tekintély a családban (BE) 41

A tekintély válsága a nevelésben (—r —a) 42

AZ EGYHÁZ SZAVA

A Szentatya körlevele a magyar nemzethez 50

Sienai Szent Katalin egyházdoktor (Sántha Máté) 56

Sienai Sz. Katalin levele Nagy Lajos királyhoz 64

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

A harmincéves taizéi közösség 70

A Szent István-év megnyitása Jugoszláviában 74

Levél Japánból (Béky G.) 75

Levelek a sarkvidékről (Eördögh A.) 75

Teológiai aggiornamento Magyarországon 78
A váci egyházmegye papi szenátusa a szentségek kiszolgáltatásáról 85
Papi jubileumok 87
„Miért vagy én lelkem szomorú . . .?" (E. H.) 88
J. Sudbrack: Probleme — Prognosen einer kommenden Spiritualität (Szabó F.) 90

KÖNYVSZEMLE

Szalai István: Igehirdetés és liturgia (Szabó F.) 91
Szabó Ferenc: Távlatok (Békési I.) 92
J. Ratzinger: Glaube und Zukunft (S. M.) 93
J. Chr. Hampe: Die Autorität der Freiheit (R.) 94

HALOTTAINK 95

Hamvas Endre érsek (Udvardy József püspök) 97
Máhig Ervin plébános (Forró F.) 98
Pap József 100
Kálmán Sándor 102
Virág Venánc OFM (R.) 103
Hajdusik József OSM (R.) 104
Kapossy Gyula (M. E.) 104

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

TEKINTÉLY ÉS SZABADSÁG AZ EGYHÁZBAN

A Krisztus alapította Egyház természete szerint isteni és emberi egyszerre: titok, kegyelmi közösség, de ugyanakkor látható intézmény is, amely a történelem részese és emberi tökéletlenségek szeplőit viseli magán. Ezért, ahogy a Zsinat tanítja, szent is, de állandó tisztulásra, megújulásra is szorul (Lumen Gentium *8-9).*

Az egyházi tekintély (lelki „hatalom") isteni eredetű, hiszen Krisztus feltámadása után azzal bízta meg apostolait, hogy folytassák művét, de gyakorlási módja változik a történelem során, a korszellem, az erkölcsök és az intézmények adott helyzete, az emberek érettségi foka szerint.

A Zsinat az Egyházat úgy állítja elénk, mint „Isten népét", a jogi struktúra helyett a dinamikus (és „demokratikus") szempontot hangsúlyozva: az Egyház olyan közösség, amely az isteni életre segíti azokat, akik hisznek, remélnek és szeretnek. Alapja a Krisztusba vetett hit, a Lélek által közvetített szeretetben teljesedik be, miközben Isten újszövetségi népeként vándorol az örök haza felé. Így teljesíti — az Atyától származó küldetés alapján — azt, amit Feje, Krisztus akart: „Hatalmat adtál neki (a Fiúnak) minden ember fölött, hogy mindenkinek, akit neki adtál, örök életet adjon" (Jn 17, 2). Az Egyház Krisztusnak ebben a „hatalmában" (tekintélyében) részesedik: tekintélyének gyakorlási módja nem uralkodás, hanem szolgálat (diakonia), *nem kényszer, hanem a szeretet szabadsága. Minden jogi keret és intézmény, maga a hierarchia is az isteni élet szolgálatára van rendelve. Az Újszövetségben csak akkor fordul elő a világi (politikai) hatalom, az uralkodás és a hódítás eszméje, amikor Jézust megkísérti a Sátán, vagy amikor az Úr figyelmezteti versengő tanítványait országa igazi szellemére. Jézus szavaival és példájával az alázatos szolgálat, a szabad engedelmesség szellemét sugallja követőinek.*

A püspöki kollegialitás hangsúlyozásával (LG 22-23) szintén az Egyház közösségi jellegét és a közös felelősséget emelte előtérbe a Zsinat. A pápai primátus természetesen érintetlen marad, de fontos szerepet kaptak a világ püspökei és a helyi egyházak; elindult az egész-

séges decentralizáció. A püspöki szinodus is a kollegialitás gyakorlásának egyik módja.

Az Egyház központi kormányzásában csakúgy mint a helyi egyházakban (papi szenátusok, világiak bevonása a lelkipásztori tanácsokba, stb.) a közös felelősségre kell törekedni, és azt kell keresni, mit mond a Lélek az Egyháznak itt és most, mi az idők szava. A hierarchia tagjaiban és a keresztény hívekben a „keresztény érzéknek" kell kialakulnia: a „szellemek megkülönböztetésére" van szükség. Az intézményes (jogi) elemeket a karizmatikus (Lélektől jövő) elemeknek kell kiegészíteniök ill. áthatniok. Továbbá: bizonyos helyzetekben karizmatikusok, lelki emberek, szentek, „próféták" szava többet számít, mint a sokaságé, mert ők érzékenyebbek a Lélek indításaira, az idők jeleire. Éppen ezért az Egyházban óvatosan kell bánni az ún. demokratikus elvekkel is. Az Egyház Krisztus titkát megjelenítő misztérium, az üdvösség természetfeletti művének megvalósítását szolgálja, azért sohasem lehet kizárólag szociológiai jelenségként nézni és értelmezni. De ez azt is jelenti, hogy a tekintély gyakorlásában is a hit szellemének kell vezérelnie irányítót és engedelmeskedőt egyaránt.

Jelen számunkat (különben általában lapunkat) ez a szellem ihlette. Néhány szempontot mutatunk be ezzel az igen időszerű és összetett kérdéssel kapcsolatban. J.-M. le Blond (a Christus igazgatója) azt mutatja meg mélyreható cikkében, hogy Isten tekintélye — amelyből végső soron minden tekintély ered — lényegesen más, mint minden emberi tekintély: az Igazság erejével nyűgöz le. Dr. Cserháti József pécsi ordinarius a püspök és papjai párbeszédét és a közös felelősséget sürgeti a Zsinat szellemében. Morel Gyula a tekintély mai válságát elemzi és a szociológus szemszögéből világítja meg a kivezető utat. Weissmahr Béla teológiai reflexióival a szerzetesi engedelmesség mai értelmezését alapozza meg. Örsy László rövid, de mélyenszántó elmélkedése az „infallibilitas" tételét állítja „új fénybe". Világi munkatársaink a nevelés terén tapasztalható tekintélyi válsággal foglalkoznak és próbálnak konkrét jótanácsokkal az érdekeltek segítségére lenni. De témánk nem végződik be a tanulmányi rovattal. Egy nagy karizmatikus szent: Sienai Szent Katalin, az új egyházdoktor gondolatai és egy modern karizmatikus közösség: Taizé magatartása mutatja be az egyéni szabadság, nyitottság és merészség ideális, igazán keresztény formáját. Olyan szabadság ez, amely tanúságot tesz, ha kell, bírál, de nem támad; olyan, amely fejlődik, fejleszt és épít, de nem rombol; olyan, amely a tekintélynek nem ellentéte, hanem korrelatív párja.

Szerkesztőség

TANULMÁNYOK

Dr. Cserháti József pécsi püspök:

KÖZÖS FELELŐSSÉG A PÜSPÖK ÉS A PAP SZOLGÁLATÁBAN

A párbeszéd utáni vágy

A „Szolgálat" szerkesztősége felkért arra, hogy a karácsonyi számban a püspök és papjai közötti kapcsolat kérdéseiről néhány gondolattal én is hozzájáruljak a lap tartalmának gazdagításához. Szívesen vállalkoztam erre és annál is inkább kívánok a „tekintély és szabadság" konfrontálásában általánosat és konkrétat is mondani, mert a II. Vatikáni Zsinat utáni erjedési időszaknak egyik tipikusan természetes, vagy ha akarjuk „az idők jeleként" megnyilatkozó kettős előjelű problémájáról van szó, amelynek megoldásához — nézetem szerint — a régi szempontok és erők már nem elegendők, az új szemlélet viszont még nem tudott bizonyos ködök és zavarok fölé emelkedni és ennek következtében még nem rendelkezik a szükséges tisztító hatással. A kérdéshez elsősorban mint püspök szeretnék hozzászólni, de ugyanakkor nem rejthetem véka alá, hogy a témakör mint ekkleziológust is érint, főleg ennek biblikus-dogmatikai háttere vagy eddig kevésbé tisztázott gyökerei miatt. A régi jogi formulákkal nem jutunk tovább.

Legyen szabad a következő párbeszéd leírásával elindulnom. Ez 3 évvel ezelőtt egy finom lelkületű, de érzékeny, sokat alkotott, de szubjektive olykor félreértett papom (46 éves) és köztem folyt le. Az „á propos" elismerésem kifejezése volt egy kisebb egyházközség újjászervezésével kapcsolatban, mert a szétesett nyájat szinte minden külső eszköz mellőzésével, csupán belső ráhatással aránylag nagyon rövid idő alatt ismét egységessé tudta tenni. Az előre biztosított egyházmegyei központi segéllyel együtt népének áldozatkészségével a templomot kívülről és belülről restaurálta, és az egyházmegye egyik legszebb liturgikus terét alakította ki, régi értéktelen felszerelések (oltár, szószék, stb) eltávolításával. E papi arcél leírása fontos volt annak értékeléséhez, ami a párbeszéd végén mint konkluzió kirobbant: az egyházmegyei hatóság hosszú éveken keresztül nem akart megérteni, sohasem volt igazán elismeréssel irántam, mellőztek, mintha nem is lett volna rám igazán szükség még azokon a helyeken sem, ahol valamit alkottam nemcsak építkezésekben, hanem főleg a lelkiekben, de most a zsinat után úgy látom, hogy nem lett volna szabad mindenben és mindenkor

engedelmeskednem, különösen akkor nem, amikor az egyik gyengébb helyről a másik még gyengébbre küldtek. Kérdésemre, hogy miben látja a zsinat után az engedelmesség fogalmának vagy gyakorlásának a régivel szembeni feloldottságát, illetve a vele konfrontált szabadság lényegét, csak ennyit válaszolt: az ún. „tisztességből folyó" vak engedelmesség, amire neveltek bennünket és amiben felnőttünk, sokszor káros volt; a hatóság talán elérte vele adminisztratív, kormányzati célját, de sok papjának lelki szárnyalását, igazi kezdeményezési spontaneitását megbénította. A zsinaton annyit beszéltek a szabadságról, hogy ezek után az az érzésem, nem kell mindig és okvetlenül engedelmeskedni. Utolsó mondata ez volt: szeretném, ha a jövőben sorsom, munkám és a képességeimmel való gazdálkodás kérdéseibe én is beleszólhatnék.

A jó papom és köztem lefolyt eme párbeszéd sommás alaptételeivel és ezek logikai összefüggésével vagy belső ellentétességével még sokat foglalkoztam utána is. Ma visszaemlékszem e papi magatartás pozitív és negatív megítélésének néhány vonására, többször is számba vettem azokat a szembetűnő hiányokat vagy mulasztásokat, amelyek a hatóság részéről olykor egy-egy jószándékú, kiváló tehetségű, igazi pasztorális vénával megáldott papi lelket talán a mérgezésig is megsérthettek. Most is bennem cseng az az egyszerű kívánság, amely minden jogászi okoskodáson túl oly magasztosan emberinek hangzik: „szeretném . . . ha beleszólhatnék . . ." Mindezek elindították bennem azt a gondolatsort, amelyet a püspök és papjai közötti „tekintélyi és engedelmességi" viszony problematikájának felvetéséhez, illetve megoldáskereséséhez hozzáfűznék.

Biblikus-dogmatikai alapfogalmat keresünk

A felvetett probléma megoldásának első feltétele nézetem szerint annak belátása, hogy nem egyoldalúan jogi vagy szociális struktúrájú kérdésről van szó. Kétségtelen, hogy az egész világ tekintélyválságban szenved. Valamiféle átragadás megállapítható egyházi oldalon is és éppen ezért le kell szögezni, hogy az egyházi tekintéllyel való szembehelyezkedés mögött is sokszor vagy legtöbbször lélektani okok, divatszerű jelenségek tömegvonzású dinamikája és kortörténeti fejlődési vagy visszaható szempontok állnak. Ezen nem kell csodálkoznunk, mert a múlt egyoldalúan és formalisztikusan tekintélytisztelő volt. Egyházi fronton csak a legritkább esetben találunk igazán alaposan megfontolt és megindokolt motívumokat a tekintély kikezdésében.

Az eddigi tapasztalatok alapján azt is tényként kell elfogadnunk, hogy ha a tekintély és engedelmesség kiegyenlítődése vagy sarkított szembenállása kifejezetten csak jogi ambiensben, tehát jogi keretben maradna, akkor az ún. elégedetlenségek vagy kontesztálások nem egy esetben a jogosság elismerésének követelményével léphetnének fel. Hiszen maga a zsinat mondotta ki, hogy az egyház Isten népe és Krisztus titokzatos teste, tehát

több és más, mint pusztán evilági jogi szerkezetű közösség, amelyben fölé- és alárendeltség van és a jogi gépezet funkcionálásának egyik alapfeltétele benne: az alárendeltek engedelmessége. Az egyháznak e jogi koncepcióján túljutottunk és az egyházi közösségben biblikus-dogmatikus és ezekből eredő jogi viszonyulásokra épült lelki, kegyelmi épületet vagy organizmust látunk. Isten kultikus népének felépítettségében is alá-, fölé- és egymásmellé rendeltség van, ennek jellemzésére azonban már nem használjuk az ilyen kifejezéseket, mint „egyházkormányzati apparátus", „az egyházi hatalom gyakorlása", „adminisztratív vezetés", „jók jutalmazása, rosszak büntetése", stb. Ha ezek mind a saját lényegük szerinti árnyékoltságukban meg is vannak és meg is maradnak az egyházban, mindig csak másodlagos valóságot érintenek. Valójában csak egyetlen fogalom alkalmas arra, hogy az egyházban a vezető réteg, az egész hierarchia tagjainak egymáshoz rendeltségét és a közöttük lévő belső kapcsolatot lényege szerint fejezze ki, és ez a közös szolgálat, az Isten népének szolgálata.

A Krisztus szolgálatában való közös részesedés

A régi tekintélyelv és főleg ennek gyakorlása sokszor egyoldalúan, pusztán jogi megalapozást keresett. Ha Krisztus Urunk jogi alkatú közösséget alapított, már pedig ehhez semmi kétség nem fér, akkor hatalommal rendelkező egyházi tekintélyt is alapított az apostolokban és Péterben és ezek utódjaiban, és azt akarta, hogy ezek éljenek is hatalmukkal és fogják egybe segítőtársaik erőit, hogy az Isten népe üdvösségének biztosításában a legcélszerűbben gyümölcsöztessék. „Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön: Menjetek, tanítsatok minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében" (Mt 28, 18). Ezzel Krisztus az egyháznak minden időre megadta az igehirdetésnek, a szentségek kiszolgáltatásának és a lelkipásztorkodásnak jogát és hatalmát. Az Üdvözítőtől adott hatalom azonban sohasem lehet öncélú, még látszatában sem, mert ennek az üdvösség szolgálatában és nem a hatalmi apparátus, vagy kormányzati gépezet fenntartásában kell érvényre jutnia. Arról a szolgálatról vagy szolgáló szeretetről van szó, amellyel Krisztus kereste az emberek üdvösségét. Szinte ebben fejeződik ki Krisztus misztériumának foglalata: azért jött, hogy szolgáljon, és Krisztus papságának és ezzel minden papságnak a lényege a szolgálat. „Aki nagyobb akar lenni, az lesz a ti szolgátok; aki pedig első akar lenni köztetek, az legyen szolgája mindenkinek; mert az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon és életét adja váltságul sokakért" (Mk 10, 44).

A Krisztus-misztérium lényege valóban abban domborodik ki, hogy az emberré lett második isteni személy, az „Isten szolgája", „a szegény názáreti Jézus alakjában" engedelmességével, saját életének a kereszten való föláldozásával minden ember nevében és helyett megadta Istennek azt a dícséretet és tiszteletet, amely az értelmes teremtmény részéről az

Atyának kijár, és amelyet az ember bűnével megtagadott. A mennyei Atya elfogadta az Emberfia áldozatát, feltámasztotta őt halottaiból és megdicsőítette őt. Ez a megdicsőült Jézus Krisztus tovább él itt a földön egyházában és egyháza által, amely Krisztus üdvösségi küldetését van így hivatva folytatni a világ végéig. Ez a küldetés liturgikus szolgálat az Atya felé Krisztussal a Szentlélekben és felebaráti szeretetszolgálat Krisztussal az emberek felé.

Ha a szolgálat fogalmával fogjuk össze az Egyház tevékenységét, világosan látható, hogy külön szerep jut a hierarchikus, hivatalt viselő papságnak, amelyet éppen ezért szolgálati papságnak is nevezünk. Ebben a szolgálatban a hatalom már nem is hatalom, hanem küldetés és megbízatás, és a hatalom gyakorlása helyébe mindig a konkréten jelentkező munka és feladat lép, a parancsolást pedig fel fogja váltani a jóban való elöljárás és a jópéldaadás, és az engedelmességet feloldja a felelősségvállalás súlyos kötelessége és a közös felelősség el nem hárítható hordozása. És mivel az egyházban a szolgálat, bár sokrétegű, de lényegében mindig egy és ugyanaz, akár kis vagy nagy helyen, akár könnyű vagy nehéz poszton vagyunk, akár a püspök vállán nyugszik a nagyobb teher, akár a papságnak kell kétkezével remegve is hordoznia a közös akaratot, az mindig csak egy és ugyanaz a szolgálat: Krisztusnak és egyházának a szolgálata. „A papok Istentől kegyelmet kapnak arra, hogy Krisztus Jézus szolgái legyenek a nemzetek között, és megvalósítsák az evangélium szolgálatát." (Határozat a papi szolgálatról és életről 2.) A tekintély és engedelmesség csak ebben az igazán biblikus fogalomban oldódik fel, vagy ha akarjuk, annak a Krisztusnak a valóságában, aki „kiüresítette önmagát és a szolga alakját vette fel" (Fil. 2, 7). Ütközés csak ott keletkezhetett — és azért tört fel szinte kamaszos erővel —, ahol a hatalom világi értelmezésében az uralkodás szellemétől volt fertőzött.

A püspök atyai tekintélye

A püspök tekintélye az apostoloknak adott küldetés és megbízás tekintélye. Úgy kell tudnia bánni övéivel, a reá bízott segítőtársakkal, mint ahogyan a családapa gondoskodik a család tagjainak összetartozásáról, ellátottságuk biztosításáról, mindenki helyes eligazításáról és képességének megfelelő életbe helyezéséről. „A papok egyetlen papi testületet és családot alkotnak; az atya a püspök." „A püspökök vegyék körül mindig különös szeretettel a papokat, hiszen azok az ő feladataik és gondoskodásuk egy részét vállalják és végzik oly odaadással a mindennapos lelkipásztorkodásban; fiaiknak, barátaiknak tekintsék őket; ezért mindig készségesen hallgassák meg őket és törekedjenek a velük való kölcsönösen meghitt jóviszony által az egész egyházmegye minden lelkipásztori munkáját előbbre vinni." (Határozat a püspökökről: 28, 18.) A püspöknek e tekintélye, belső kormányzati megbízatása szinte külső feladatnak látszik a püspöki ordóból

folyó liturgikus ténykedések és a zsinattól is első feladatként megjelölt igehirdetés és tanítás mellett. Ez a külső tevékenység éppen ezért legyen láthatóan és felülbírálhatóan is tárgyilagos, sok emberi prudenciát kereső és igénybevevő állandó őrködés, körültekintés, igazán „episzkopein" (körülnézni-felvigyázni), alapos felmérésben és mérlegelésben megnyilvánuló pásztori munka. A zsinaton sokat ostorozták a „paternalizmust", azt a kenetteljes felülről jövő, mosolygó atyáskodást, „mely sokszor egy-egy simogató vállveregetéssel igyekezett eleget tenni" az övéiről való igazi atyai gondoskodásnak.

A testvérek összefogása a családban

A zsinat megtalálta és szentesítette azt a kor eszmei tartalmának is megfelelő fogalmat, amellyel a püspököt és papjait szabadabban, testvéri egyenlőségben és főleg testvéri egységben kívánta összekötni. Ez a kollegialitás, amely a pápa és a püspökök közötti viszony új alapokra való fektetésével egyúttal a püspök és papjai között is új együttműködési elvet létesített. Az utóbbi természetében ugyan más, mint a püspöki kollégium kollegialitása, de szintén egy testületbe, sőt egy családba vonja egybe a püspököt és papjait. Az egybekötő elv a közös felelősségvállalás, „corresponsabilitas" elve. „A papok valamennyien részesednek a püspökökkel együtt Krisztus egy és ugyanazon papságában és hivatalában, ezért a felszentelés és küldetés egysége megkívánja a püspöki renddel való hierarchikus közösségüket. Mivel a papok felszentelésükön megkapták a Szentlélek adományát, a püspökök úgy tekintsenek rájuk, mint nélkülözhetetlen segítőkre és tanácsadókra. Isten népe tanításának, megszentelésének és lelkipásztori vezetésének hivatalában és munkakörében. Az egyazon papságból és szolgálatból fakadó közösség miatt tehát a püspökök úgy tekintsenek a papokra, mint testvéreikre, barátaikra, és erejükhöz mérten legyen szívügyük az ő anyagi, de főképp lelki javukról való gondoskodás, törődjenek papságuk állandó fejlődésével. Hallgassák meg őket szívesen, sőt kérjék ki tanácsukat, tárgyaljanak meg velük mindent, ami a lelkipásztori munka szükségleteire és az egyházmegye javára vonatkozik. De hogy ez gyakorlattá legyen, meg kell alakítani a mai körülményeknek és igényeknek megfelelően a papi tanácsokat, a papok szenátusát. A papok viszont szem előtt tartva az egyházi rendnek azt a teljességét, aminek a püspökök örvendenek, tiszteljék bennünk Krisztusnak, a legfőbb pásztornak tekintélyét. Őszinte szeretettel és engedelmességgel ragaszkodjanak tehát püspökükhöz. Az együttműködés szellemétől áthatott papi engedelmesség alapja a püspöki munkakörben való részesedés, amelyet a papok megkapnak, felszentelésük és kánoni küldetésük alapján. (Határozat a papi szolgálatról és életről: 7.)

A közös felelősség

A kollegialitás, illetve korresponzabilitás fogalmáról eddig valóban sokat

írtak és beszéltek, csupán egy valamire szeretném még felhívni a figyelmet. Nem elég és nem jó, ha minden kezdeményezés a püspöktől indul ki, de bajt jelenhetne az is, ha minden új törekvés és haladási tendencia kizárólag a papság részéről vetődne fel, főleg ha (a gondolatok és tervek megfelelő volta mellett is) kisebb csoportokból vagy egyesektől indulnak ki az újítások. Mindenkire sor kerülhet, még az egyesek ötleteinek megvitatására, megvalósítására is. De egészséges megvalósítások eruptív módon nem szoktak létrejönni. A megoldások keresésében mindig megengedett a forradalmi hangvétel, de ez ne legyen romboló, tiszteletlen vagy sértegető, hanem olyan tárgyilagos elindulás, amely csak így tud ritmikusan és eredményesen előrehaladni.

Papjaim közül még senkivel sem találkoztam, aki a kontesztálás hírhedtté vált két elve közül egyiket is vallaná. Ezek közül az egyik: egy céljaiban meghatározott és eszközeiben biztosított lelki közösségnek, ahol a problematikus kérdések a lelkiismeret bensejében, lelki és kegyelmi síkon dőlnek el, nincsen szüksége parancsoló tekintélyre és ennek megfelelően engedelmességre; és a másik: mindaz, ami a szabadságból jön, vagy ami nem sérti a szabadság fogalmát, eleve jó, mert a szabadság az ember lényegi vonása, legbensőbb értékmagva, és ezért szent és sérthetetlen. A szabadosság elvét „szabatosabban" nem is lehetne megfogalmazni!

Nem szorul külön okfejtésre mindkét elv tarthatatlansága. Papjaimmal való találkozásaim alkalmával, koronákon és továbbképző kurzusokon egyre jobban az a meggyőződésem alakul ki, hogy éppen a közösen viselendő terhek és munkák vállalásában, a közös felelősség hordozásában, a szolgálni akarásban, éspedig csak a legszükségesebb anyagiakkal dotált, önzetlen szolgálatvállalással kívánnak az egyháznak papjai lenni. E papi szellem megvalósításában a legnagyobb ellenlábasnak a gazdagságot tartanók. A szegény egyházról vallott zsinati tanításnak nem szabad csak romantikus álomnak maradnia.

És ha ez mind így van, akkor az elején olvasott párbeszéd utolsó mondata igaz kívánságot fejez ki, és ez mindenkiben a nagyobb szolgálat megvalósítása és biztosítása érdekében beteljesedést kíván: hogy minden pap saját sorsa, munkája és a képességeivel való gazdálkodás kérdéseibe nyíltan és őszintén beleszólhasson, vagyis hogy a püspök és papjai között kiegyenlítéssel irányzott dialógus, párbeszéd alakulhasson ki. Így oldódik fel a szabadság és engedelmesség sarkítottsága mindig magasabbra ívelő szintézisben: az igazi értéknek és a lényeges feladatok kielemzésének és megoldásának komoly emberi személyiségektől kézbe vett végrehajtásában.

Morel Gyula

TEKINTÉLY ÉS SZABADSÁG A MAI TÁRSADALOMBAN ÉS AZ EGYHÁZBAN

Acies bene ordinata — hányszor hallottuk alkalmazni az Énekek Énekének ezt a kifejezését az egyház intézményére, különösen XII. Piusz pápa uralkodásának évei alatt? Ma nemcsak az exegéta érezné magát kényelmetlenül az Írás szövegének ilyen alkalmazása miatt, nemcsak az egyháztörténész szeme előtt jelennének meg az egyház kevésbé dicső és rendezett korszakait jelző évszámok, hanem sok hívő katolikus is irónikus megjegyzésnek könyvelné el, ha valaki a katolikus egyház intézményét ma jól rendezett hadsereggel hasonlítaná össze. Mi történt ezzel a csodálatraméltó, sokaktól irigyelt szervezettel, amelynek kristálytiszta hierarchikus felépítése természetfeletti elvekre és indítékokra támaszkodva bámulatos egységben tudta összetartani a legkülönbözőbb szociális kategóriákat: kultúrákat, népeket, korcsoportokat és társadalmi osztályokat? Van aki csöndes fájdalommal tűri, van aki elkeseredetten harcol ellene, de mindenki látja a tényt: a tekintély válságba jutott az egyházban.

A tekintélyválság gyökerei

A magyar nyelvben kifejezett magyar gondolkodásmód szerint okos ember az, aki az okokra nyúl vissza, ha problémákat meg akar érteni és helyesen reagálni rájuk. Az egyházi tekintélyválság okainak felkutatásában azonban mindenekelőtt néhány alapvető kérdés elméleti tisztázása látszik szükségesnek.

A tekintéllyel kapcsolatban az egyházban felmerült problémákat több szempontból lehet és kell tanulmányozni, mint ahogy magának az egyháznak a fogalmát sem lehet monofizita módon csak egy síkon szemlélni. Ebben a rövid tanulmányban csak a szociológiai perspektívát tárgyaljuk. Ez ugyan a kérdésnek csak egy dimenzióját meríti ki, de a teljes megértéshez szükségszerűen hozzátartozik. Ennek az állításnak első felét aligha kell bizonyítani: a hívő ember szemében az egyház nemcsak emberi, hanem isteni természetű valóság is, s magán a természetes síkon is ugyanolyan jogos történelmi, kulturális vagy jogi szempontból foglalkozni vele, mint társadalmi vonatkozásban. A tisztánlátás érdekében azonban ugyanolyan fontos a tétel másik oldalát is tudatosítanunk. Az egyház „megtestesült valóság", emberi természetét dogmatikai és tapasztalati biztonság teszi vitathatatlanná, tagjai nemcsak húsból és vérből való emberek (az „első születés" eredményeképpen), hanem meghatározott kultúráknak és társadalmaknak tagjai is (a szocializálódási folyamat „második születése" következtében), hivatása a konkrét emberi társadalomra irányul („signum elevatum"), működésének módszertani szabályait a kötelező lelkipásztori és misszionáriusi „aggiornamento" is alapvetően befolyásolja. Ugyanolyan hamis volna tehát például

kijelenteni, hogy a liturgia kérdéseit pusztán szociológiai elvekkel meg lehet oldani, mint azt a véleményt vallani, hogy a liturgia pusztán természetfeletti valóság, amelynek sem eredetében, sem konkrét formáiban, sem a résztvevők összetételében, sem lelkipásztori funkciójában szociológiai adottságokhoz és törvényszerűségekhez nincs köze.

Ebből a tényből szorosan következik az első általános válasz a kérdésre: honnan származik a tekintély krízise az egyházban? Nyilvánvaló, hogy (az előbbiek értelmében) a problémák gyökerei az egyházon kívülre, a társadalom és kultúra változásaira nyúlnak vissza. Ez az összefüggés olyan mélyre megy, hogy még magát a tekintély fogalmát is érinti: a fogalom pontosabb meghatározása és tartalma kultúrkörök és korszakok szerint változó, és az egyes emberben a szocializáció folyamatán keresztül válik tudatossá. Arisztotelész szerint a törvénynek nincs hatalma engedelmességre kényszeríteni — a szokás hatalmán kívül. Amikor felnőttekké váltunk, amikor elértük azt az állapotot, amelyben először vagyunk képesek a tekintély fogalmáról és tartalmáról érdemben gondolkozni, már a konkrét szocializáció eredményei vagyunk (egy meghatározott kultúrába nőttünk bele, annak nyelvét, gondolkodásmódját, társadalmi „játékszabályait" vettük át): csak sajátos kultúránk alapján és szemszögéből vagyunk képesek mellette vagy ellene állást foglalni. — Mit jelent a mai ember számára a tekintély, milyen társadalmi tényezők és tendenciák befolyásolják felfogását és beállítottságát ezen a téren: ez a döntő kérdésfeltevés az egyházi tekintély válságára nézve is. Idézzünk fel néhány lényeges tényezőt, amely a tekintély fogalmának változásában szerepet játszik. Ebben a fenomenológiai elemzésben természetszerűleg úgy kell felfognunk a tekintélyt, mint ahogy az ma általánosan elfogadott, hétköznapi értelemben szerepel. A fogalom megkülönböztetett vizsgálatának már az elemzés alapján kell történnie és a megoldás irányaira mutatnia.

A mai társadalomra és kultúrára mélyen jellemző a demokratikus ideál győzelme. Legyen szabad ennek a ténynek (pontosabban ennek a folyamatnak) egyik jellegzetes elemét kiragadni, amely valószínűleg az utóbbi évek forradalmi nyugtalanságaiban is döntő szerepet játszott. A demokratikus rendszerben lassan már otthonosan mozgó ember kezdi tudatosítani magában, hogy a tekintély viselője tőle függ, hogy a demokratikus „választó" bizonyos értelemben fölötte áll annak, akinek alá van rendelve. Az elöljáró vagy felettes tekintélyének kezdetét és végét az alattvaló határozza meg. Ezért mind kevésbé érti meg, miért kell ezt a tőle függő „ideiglenes tekintélyt" egyáltalán tekintélynek elfogadnia. Banális példával kifejezve: ha én mint választó a társadalom egyik tagját a közlekedési rend érdekében ideiglenes jelleggel megbíztam a közlekedési rendőr hivatalával, rendelkezéseinek ugyan alávetem magamat, de őt magát semmiképpen sem fogom a fogalom régi értelmében „tekintélynek" elismerni. — Szükségtelen fejtegetni, milyen hatásai vannak ennek az új rendszernek és gyakorlatnak a

tekintély fogalmára. A tendencia súlyos voltát mutatja a nyugati demokratikus rendszerekben elharapódzott elégedetlenség, amely elsősorban a közvetlen(ebb) demokrácia bevezetését kívánja.

„Tekintély sem nem keletkezhet, sem nem állandósulhat anélkül, hogy a rendelkező és az engedelmeskedő között ne keletkezne és ne állandósulna valamiféle távolság" (Melver). A „távolság" fogalmát valóban aligha lehet kihagyni a tekintély fogalmából, bármilyen síkon is elemezzük. — Márpedig a történelmi fejlődés, legalábbis a társadalmi élet néhány lényeges síkján, a távolságcsökkenés irányába halad. A középkor társadalmi szerkezetének piramisformája mindinkább gömbformába megy át. Hasonló távolságcsökkenést észlelünk például a női emancipációs folyamat nyomán, az üzemi és üzemekfeletti társas megoldásokban, vagy a politikai életben. Magában az egyházban is hasonló folyamatok észlelhetők. Nem jelent-e, legalábbis a tudat síkján „távolságcsökkenést" a püspöki kollégium szerepének hangsúlyozása a pápai hivatal mellett, vagy a „hívek királyi papságának", a laikusok szerepének újraértékelése a klérus és a hívek viszonyában?

Az egyedi fejlődés világában nemcsak a tekintély gyakorlása, hanem maga a tekintély is viszonylagos: változik a gyermek felnőttéválása során. Hasonló felnőttéválás élményét éli meg a mai ember kollektív vagy társadalmi értelemben. Hol az a határ, ahol a tekintély megszűnik, illetve más formába megy át? Abszolút vagy relatív fogalom-e a felnőttség fogalma, mint a tekintély szükségességének határa? Elképzelhető-e egy „felnőtt társadalom", ahol a tagok érett, nagykorú viselkedése a tekintélyt feleslegessé teszi, legalább abban az értelemben, hogy az éretlenség, elmaradottság hiányosságait ellensúlyozza? — A kisarkított kérdésekre világos a nemleges válasz: a szélső értékek az irreális utópiák világába tartoznak. Mégis egyértelmű a tendencia, amely a felvilágosult, jólértesült, hatalmas technikai eszközökkel rendelkező emberre ilyen szempontból jellemző, és amelynek megfelelője az egyházban, rövid képletre egyszerűsítve: tendencia a legalizmusból a személyes lelkiismereti döntések felé. Ennek a gazdag kérdéskötegnek egy parányi részét nemrégen éles fénybe állította az úgynevezett „Defregger-ügy". A paradox kérdés lényegében így hangzott: Lehet-e valakit az egyházban tekintéllyel felruházni, aki a háborúban személyes lelkiismeretének szavát a katonai felsőbbség tekintélyével szemben nem a végső következményekig követte?

Jellegzetesen modern jelenség és a tekintély krízisének egyik jelentős forrása a „kiszámíthatóságban" elért haladás és a „kiszámíthatóság" továbbfejlődésébe vetett bizalom. A technikai lehetőségek és a szakosított tudományok fejlődése mind tágabb teret nyit objektív, teljesen megbízható tény-ítéletek megalkotására. Ezzel a fejlődéssel fordított arányban csökken az a terület, ahol a tények ismeretének hiányában a tekintély döntésére volt szükség. Ennek az „őrségváltásnak" a tapasztalata, ahol tehát a tekintély szerepét a kutatás, elemzés és számítás veszi át, bizalmatlanságot

ébreszt a mai emberben minden döntés iránt, amely a döntés tárgyi okainak közlése nélkül történik. Más szóval a tekintély mindinkább a szükséges rossz értelmét kapja: pótmegoldás azokra az esetekre, amelyekben tárgyi és megbízható eredményeket m é g nem sikerült kidolgozni. A többi esetben, ahol empirikus eredmények válaszolják meg a felmerült kérdéseket, a tekintély alárendelt végrehajtó szervvé degradálódik: egyetlen feladata a kiszámított racionális megoldás közzététele és kivitelezése. — Ezzel a fejlődéssel párhuzamosan megfigyelhető a szakbizottságok szerepének növekedése. Az egyetemeken például a tanulmányi bizottság dönt a tanulmányi kérdésekben, a fakultás-tanács az adminisztratív ügyekben, stb. A szakbizottságokat össze kell hívni, döntéseiket ki kell hirdetni: hol a lényeges különbség egy „rector magnificus" és egy pedellus funkciója között? — És nem kísért-e hasonló gondolkodásmód, amikor a püspököt felelőtlennek tartanánk, ha teológiai szakmai kérdésekben (pl. liturgia, pasztorális) nem a teológus szakbizottság véleményét követné, ha anyagi kérdésekben nem a pénzügyi szakemberekre hallgatna?

A szakosodás más szempontokból is kikezdi a tekintély fogalmát. A specializálódás valóban annyit jelent, mint „mindig többet tudni mindig kevesebbről" — ha nem is fogadjuk el a tendencia végső pontjának tréfás meghatározását: „mindent tudni — semmiről". A szakember fogalmának alakulása nyilvánvaló szerepet játszik a tekintély pluralista felfogásában, hiszen éppen csak egy bizonyos területen tud többet mint én, tekintélyének meghatározott területre korlátozódása tehát magától értetődő. — A szakosodás következménye az a legkevésbé sem örvendetes tény, hogy a mai társadalom embere mindig több információt kap, de ezeket mindig kevésbé képes felfogni, feldolgozni és ellenőrizni. A közlés technikai lehetőségei ma valóban elárasztják az újságot olvasó, rádiót hallgató, televíziót néző közönséget állításokkal, ezek azonban sokszor egymásnak ellentmondók (pl. tények értelmezésében), csak szakképzettek számára érthetők igazán, vagy pedig jelszavak és hamis vádak felröpítésével inkább a közhangulat megdolgozását célozzák. Nem meglepő tehát, hogy a mai ember sokkal szkeptikusabban, gyanakvóbban fogad minden információt, de ugyanakkor igényli, hogy mindenről tájékoztassák. És joggal, hiszen minduntalan figyelmeztetik demokratikus kötelességeire és felelősségeire. Nem neki kell-e választásával, szavazatával eldöntenie háború és béke, élet és halál kérdéseit képviselőinek, a törvényhozó testületnek közvetítésével — és milyen információk alapján? — Kézenfekvő, hogy ezek a problémák az egyházban sajátos természeténél fogva nemcsak hogy jelen vannak, hanem különös súlyt is kapnak.

A mai ipari társadalmat gyakran nevezik teljesítményre beállított társadalomnak (Leistungsgesellschaft). Valóban, a teljesítmény elve mind jelentősebb a mai ember megítélésében, éspedig a személyi elv hátrányára. Talcott Parsons híressé vált szerep-elemzése alapján: a „Ki vagy te?" kérdés helyébe mindinkább az eredményességre vonatkozó „Mit és mennyit teljesítesz?"

kérdés kerül. Ezzel pedig szükségszerűen összefügg egy új tekintély-fogalom is, hiszen az értékelési alap változásáról van szó. — Nem egy vallásszociológus éppen ebben a változásban látja a papi hivatással kapcsolatban felmerült problémák egyik leglényegesebb forrását. Annyi kétségtelen, hogy egy teljesítményekre, főleg anyagi teljesítményekre alapozott megítélés az egyház hivatásos képviselőinek tekintélyét alapjaiban rázkódtatná meg.

A felvázolt tendenciák sorát még soká folytathatnánk. Mindezeket különbözőképpen lehet megítélni. Lehet pozitív értékeiket kibányászni, lehet súlyos negatívumaikat pellengérre állítani. Itt csak mint a jelenségekből kielemezhető tények szerepelnek, az egyházi tekintélyválság forrásainak megjelölésekéntt. Talán olyan elemeket is tartalmaznak, amelyek a tekintély különféle fajtáinak megkülönböztetéséhez segítenek, ez pedig a megoldás első lépése lehet.

A tekintély három fajtája

Ha a tekintély fogalmának sokféle megfogalmazásából a lényegi elemeket összegyűjtjük, a következő meghatározást kapjuk: A tekintély személyek vagy dolgok tulajdonsága, amely mint valamilyen fajtájú felsőbbség az elfogadás igényét alapozza meg. — Az előző fejezetben felsorakoztatott elemek segítségével a felsőbbség fogalmának három fajtáját különböztethetjük meg, és így a tekintély három egymással összefüggő, de alapvetően különböző fajtájához juthatunk:

1. Az első fajtát általában személyi vagy dologi tekintélynek nevezik (ami a lényeget jól kifejezi, a kifejezés behelyettesítését a tekintély meghatározásába azonban nehézkessé teszi). Szorosan összefügg a jellegzetes kérdésfölvetéssel: „Ki vagy te?" Forrása a már előre meglevő felsőbbség: erő-értéktöbblet, tudás-értéktöbblet, származás-értéktöbblet, megítélés-értéktöbblet stb. Az értelmes ember egyedül értelmes válasza ennek a felsőbbségnek elfogadása, önmagának alárendelése — ez az alárendelés azonban a tekintély első fajtájának nem konstitutív eleme: okát önmagában hordja, nem függ attól, hogy más elismeri-e.

2. A második fajtát teljesítményi tekintélynek nevezhetjük. A megfelelő kérdés így hangzik: „Mit és mennyit teljesítesz?" Eredetében még föltételez valamiféle előre meglevő felsőbbséget (képesség-értéktöbbletet), közvetlen oka azonban már nem ez, hanem valami funkció betöltése, hiszen értelmetlen, funkciót be nem töltő tevékenységet nem nevezünk teljesítménynek.

3. A harmadik fajtát funkcionális tekintélynek lehetne nevezni, a következő kérdés értelmében: „Mihez vagy szükséges?" Létjogosultsága tehát valamilyen szükségességből származik: ez a fajtájú tekintély éppen ahhoz szükséges, hogy a társas élet valamelyik részletterülete jól funkcionáljon. A funkcionális tekintély hordozója önmagában semmiféle előre meglevő felsőbbséggel nem rendelkezik, semmiféle értéktöbblete nincs. Helyzete azért „felsőbb", mert azok, akik erre a funkcióra kiválasztották, önként „alá" rendelik magukat.

Úgy tűnik, hogy a történelmi fejlődés folyamán (nagy távlatokban és alapvető tendenciákban gondolkozva) a tekintély első fajtája bizonyos mértékig tért veszt, a második, és legújabban a harmadik fajtája mind lényegesebb szerepet játszik a társadalom életében.

A dolog természetéből adódólag nem lehet elméletileg megszabni azt a határt, ahol ez a le- és felmenő tendencia nyugvópontra ér. Ez a határ minden valószínűség szerint elméletileg és gyakorlatilag az uralkodó viszonyok és felfogások függvénye.

A tekintély három fajtája természetesen nem zárja ki egymást a gyakorlatban. Ellenkezőleg: szociológiai szempontból mindháromnak optimális mértékű együttes jelenléte tekinthető (funkcionálisan) ideálisnak.

Tekintély az egyház intézményében

A tekintély védelmére tulajdonképpen kár sok szót vesztegetni. Egyrészt az emberi egyenlőtlenség megváltoztathatatlan törvénye bizonyítja a tekintély szükségét minden emberi társadalomban: bármennyire is csökken a távolság különböző rétegek és szociális kategóriák között, az egyik embernek mindig több fizikai ereje, szellemi képessége, stb. lesz, mint a másiknak. Másrészt az emberi együttlét feltétlenül szükségessé teszi bizonyos funkciók szabályozott betöltését: bármilyen ideálisan érett és informált társadalomban is szükség lesz irányításra, következésképpen alárendelésre is. Ezek alól a szociológiai törvényszerűségek alól sem mentes az egyház mint közösség és mint intézmény: benne is van és szükséges a tekintély.

Az igazi kérdés nem is ezen a síkon jelentkezik. Egyháznak és profán társadalomnak egyaránt, ha nem is egyféleképpen, meg kell találnia a mai idők helyes útját a minden korban tragikusan embertelen két véglet: a totalitarizmus és az anarchia között. A kérdés tehát józanul csak így tehető fel: m i l y e n tekintélyre van szükség ma az egyházban? Erre a kérdésre nyilvánvalóan ismét több szempontból lehet és kell választ keresni — itt a célkitűzésnek megfelelően a szociológiai szempontok hozzáadásáról lehet szó.

Mindenekelőtt azonban egy döntésre van szükség, amely éppen nem szociológiai, hanem „módszertani" vagy „pedagógiai" jellegű, és amelyben ki-ki saját vérmérséklete, nevelése és legjobb meggyőződése szerint más és más irányba hajlik. Legalábbis elméletileg valószínűleg meghatározható volna adott esetben az a tekintély-minimum, amelyet az egyház nem adhat fel lényegének feladása nélkül. De elgondolható egy maximális megoldás is, ahol az egyház minden olyan elemet ki akar építeni és meg akar tartani, amely a tekintélyelvet megvalósulásában erősíti, illetve előbástyaként körülveszi és védi (gondoljunk például a megfelelő stílusra, a távolságok növelésére, az információk és megokolások kizárására, stb.). A két elméletileg meghatározható szélső pont közül melyik felé kell ma az egyháznak közelednie, hogy hivatását a mai világban optimálisan meg tudja valósítani? — Az első irány felé nincs szükség különösebb elemzésekre és megfontolá-

sokra, csak a történelmi példákból kell a megfelelőket kiválasztani és a jelen helyzetre alkalmazva felújítani. — Amennyiben azonban a tekintély kérdésében is helyesnek látszik egy bizonyos „aggiornamento", hasznos lehet a következőkben megfogalmazott igények vagy lehetőségek megfontolása, megvitatása, megvalósítása.

1. Jó volna az egyházon belül is eljutni a tekintély elvének őszintébben és realistábban pluralista felfogásához. Természetesen jelen van és szükséges a tekintély mindhárom fajtája az egyházban is. De ahol a három nem szerepel együttesen (és az optimum ezen a téren emberileg lehetetlen), ott lényeges megkülönböztetésekre van szükség. A funkcionális tekintélyt soha sem szabadna személyi tekintélyként beállítani, sőt még a teljesítményi tekintélyt sem, legalábbis nem abban az értelemben, hogy a teljesítmény alanya valamiféle személyi kultusz tárgyává legyen. Ezzel szemben törekedni kellene arra, hogy a személyi tekintélynek, vagyis az adott értéktöbbletnek a teljesítmény minden lehetősége nyitva álljon, és ahol mód van rá, a megfelelő funkciót is igazi tekintéllyel betölthesse.

2. Ahol a tekintély elve fennáll ill. nélkülözhetetlenül szükséges, ott is alkalom nyílik az alkalmazkodásra, éspedig a stílusban és hangnemben, hogy a tekintély ne autoritatív formában jelentkezzék. — Egy nagyüzem tulajdonosa írja a gyáraiban megvalósított stílusról: „Intézkedtem, hogy üzemünkben mindenki, aki a másiknak utasítást ad, hozzáfűzze: miért van arra szükség. Abban a pillanatban, amint ez megtörténik, a másik már nem úgy tekinti magát, mint parancsfelvevő, hanem mint ember, aki megokolásra érdemes." — Ilyen vagy hasonló stílusváltozások az egyház keretén belül is kétségtelenül párhuzamot alkotnának a mai tendenciákhoz.

3. Átmenet a régiből az újba soha nem megy ugrásszerűleg és nem valósítható meg egy csapásra (hacsak nem forradalmi úton, de akkor roppant áldozatok árán). Ez a tétel érvényes a tekintély elvével és gyakorlatával kapcsolatban is. Az egyházban sem oldja meg a kérdéseket egy „reformpüspök", vagy egy „reformplébános", vagy egy „reformtörvény". Mentalitások és hosszan begyakorolt magatartások változása csak ott lehetséges, ahol ebben az irányban intenzív nevelés történik, ahol az új begyakorlására mód nyílik. Az egyházban uralkodó tekintélyfelfogás is csak úgy változhat, ha az egyház minden tagjának igazi lehetősége nyílik valóságos felelősségek vállalására, mint ahogy ehhez a profán társadalmi életben már többé-kevésbé hozzászokott. Enélkül az egyházban és a profán társadalomban betöltött szerepe között meghasonlás állapotába kerül, mint az anekdota szavaival élve a londoni ember, ha ott a baloldali közlekedést jobboldalira állítják át — de csak az autóbuszok számára.

4. Az első pillantásra úgy tűnhet, mintha a kritika minden formában és minden körülmények között ellensége lenne a tekintélynek. Közelebbről szemlélve, és a vázolt megkülönböztetések szellemében azonban más következtetésre jutunk. Igaz ugyan, hogy minden kritika értelmetlen és ellentmondó

a globálisan felfogott tekintéllyel szemben, a tekintély pluralista felfogásában azonban kifejezetten lényeges szerepet játszik. A kritika igazi feladata éppen abban állna, hogy a helyesen felfogott pluralista tekintélyt biztosítsa, éspedig azáltal, hogy azonnal jelentkezik,amint a saját területén jogos tekintély illetékessége határait átlépi. Minthogy a konkrét életben ezek a határok soha nem szerepelnek éles logikai elhatároltságban, a kritika mindig szükségesnek látszik, éspedig magának a tekintélynek az érdekében. Ebből az összefüggésből következik egyébként az a sokszor elfelejtett tétel is, hogy a tekintély hibáinak takargatása magát a tekintélyt gyöngíti. Ezzel szemben a kritizálható és a kritikát elfogadó tekintély hibák ellenére is bizalomra érdemes marad. Tekintély és kritika tehát nem egymásnak ellentmondó, hanem egymást kiegészítő fogalmak. Ezért tűnik Bernhard Häring megfogalmazása nemcsak szellemesnek, hanem tartalmilag döntően fontosnak is: „A kritikának helyet kell adnunk az erények sorában, hogy az építő kritika önkritikával párosulva alaposan elkülönüljön a romboló, ellenséges kritikától. A kritika domesztikálásának ezt a folyamatát a halász-vadász-kultúrából a szántóvetők és pásztorok kultúrájába való átmenethez lehetne hasonlítani. Azok az elöljárók, akik manapság minden kritikával szemben elutasító magatartást tanúsítanak és azt hiszik, hogy állandóan vadászatra kell kivonulniok a kritikusok ellen, mintegy a totemvadászok kultúrájához térnek vissza." — A tekintély megvédése és külső jelekkel való hangsúlyozása tekinthető ugyan a dolog természetéből folyó dolognak. De ezek a jelek a gyanakvás forrásaivá válnak, ha a mögöttük álló tekintély nem tudja igazolni felsőbbségét azáltal, hogy nyíltan kiáll a kritika elébe.

Ez a néhány megjegyzés csak támpontokat és gondolatokat akart felkínálni a személyes reflexiónak. Hiszen a felvetett kérdés összetett volta miatt ilyen rövid formában kimerítő tárgyalás lehetetlen. Mindnyájan tudjuk, milyen súlyos, mennyire központi probléma egyházunkban ma a tekintély krízise. A személyes felelősség a helyes megoldás tisztázásában és megvalósításában elodázhatatlan. Ám a tekintély kérdésében senki sem egyedüli tekintély a megtestesült Igazságon kívül, aki mind a tekintély elfogadására, mind pedig a tekintély kritikájára példát adott nekünk, és halála előestéjén az igazi felsőbbséget, a végső személyi értéktöbbletet egymás segítő szolgálatában jelölte meg.

Jean-Marie le Blond

ISTEN TEKINTÉLYÉNEK MEGTAPASZTALÁSA

„Isten a mi urunk, ő alkotott, övéi vagyunk, következésképpen tekintélye van fölöttünk." Ez a szokásos formulázás Isten tekintélyéről, — igazolására elég lenne egyszerűen a „tekintély" és „alkotó" közti etimológiai viszony.[1] De ez már inkább „magyarázatát" adja a tekintélynek, mintsem megnyilvánulásának módját fedné fel. Kicsit hasonlít a gyerek spontán válaszához, mikor valami meghatározást kérdünk tőle: „Ez azért van, mert." Mély felelet, hiszen a meghatározás csakugyan egy „mert"-re vonatkozik. De joggal jegyezhetjük meg rá: mielőtt „mert"-et mondunk, meg kell magyarázni azt, ami „van". A filozófusok erre azt mondanák, hogy az észrevétel leltára megelőzi a magyarázást: a „fenomenológiá"-nak nevezett tudomány egész erőfeszítése ezt célozza.

Ne várjanak itt holmi filozófiai értekezést. Figyelmünk valójában Isten tekintélyéről szerzett közvetlen tapasztalatunkra irányul, hogy ezt jobban tudjuk értelmezni. A Krisztust hallgató zsidók mindenekelőtt azt jegyezték meg, hogy „tekintéllyel" beszélt. („Mondották nektek . . . Én pedig mondom nektek.") Megjegyzésük nem volt felszínes, mert ez a tekintély varázslatos erővel hatott rájuk, még mielőtt forrását kikutathatták volna; lenyűgözte őket, saját hatalmánál fogva, a Jézussal való egyszerű találkozásban. Megértették — olyan tapasztalással, amelyről még nem gondolkoztak, sőt egyesek bizonyára visszautasították volna, hogy gondolkozzanak róla: Krisztus Isten tekintélyének legtökéletesebb és konkrét megnyilvánulása.

Krisztus megtapasztalásának e világosságánál próbáljuk itt felfedni Isten-tapasztalásunk útját abban a teljes élményben, amelyet a Biblia olvasása, a legszemélyesebb imádság és az Egyházban folytatott élet ad. Nem arról van tehát szó, hogy „megmagyarázzuk" ezt a tekintélyt (egyébként is inkább annak elismerésére hajlunk, hogy saját erejével kerít hatalmába), hanem arról, hogy döntő megnyilvánulásában megragadjuk, azután pedig leleplezzük gyökerében és csúcsán: a szeretet követelményében, abban az ajándékozásban és önátadásban, amelyet magába zár.

A TALÁLKOZÁS TÉMÁI

Nyilvánvaló, hogy az analógiák igen jelentős szerepet játszottak Isten tekintélyének bibliai bemutatásában: pl. az úr, aki parancsol a rabszolgáknak, vagy a királyok, akik uralkodnak a népeken. De ezeknek az analógiáknak ösvénye nem az egyetlen út a tekintély elismerése felé. Magában a Bibliában is megtalálható egy másik út. Hiszen Isten nem mindig jelentkezett közvetlenül és kifejezetten úgy, mint a világ Gazdája, aki azért ura, mert ő alkotta, hanem „eseményszerűbben" is megmutatkozik, mint az a Más, akivel az ember találkozik. Paul Tillich, a német-amerikai teológus kiemelte

ennek a második útnak jelentőségét: itt „az ember egy idegennel találkozik, mikor Istennel találkozik. A találkozás esetleges. Nincsenek lényeges viszonyban egymással." [2] Persze nem tartjuk helyesnek e mondat minden kifejezését; talán az a bizalmatlanság befolyásolta, amelyet a protestánsok Istennek a természet útján való megismerése iránt éreznek. De érdeme, hogy egy olyan mozzanatra irányítja figyelmünket, amely döntő Isten konkrét és személyes megismerésében.

Ennek a találkozásnak legmegragadóbb típusa Mózes felfedezése: az égő csipkebokor. Különös, váratlan esemény, amely eltéríti útjából és valami abszolút szentet nyilatkoztat ki neki, inkább megtapasztalás, mint következtetés útján (Ex. 3.). Egy titokzatos Másik tör be életébe, s betörésével felforgatja és átalakítja azt, sőt fel fogja forgatni és át fogja alakítani az egész nép életét is.

Más példák sem hiányoznak: az ismeretlenek látogatása Ábrahámnál Mambré tölgye alatt és a barátság megkötése Isten és Ábrahám közt (nem hiába hívják az arabok Ábrahámot „El Khalil"-nak, a Barátnak). Idézzünk még egy „kisebb", de jelentős példát: amikor Ágár, a pusztába száműzött, gyermekével együtt a szomjúságtól elepedő rabszolganő találkozik Istennel. Egy angyal forrást mutat neki, mire ő fölegyenesedik és így kiált: „Ó Istenem, te látsz engem." Newman kommentárja szerint úgy éri ez őt, „mint valami új igazság", mint személyes, egzisztenciális találkozás valakivel, akit csak távolról és elméletileg ismert, de most személyes köze van hozzá.

Végül — ez kiemelkedő helyet foglal el az egész zsidó-keresztény történelemben — a Szövetség. Ebben Istent kétségtelenül úgy ismerjük meg — éspedig a kinyilatkoztatás fejlődésének és a vallási tapasztalás elmélyülésének arányában mind világosabban —, mint mindenki Istenét, minden nép Urát (ennek a „monotheizmusnak" kifejezése Izaiásnál válik kiemelkedővé). De Izrael mint Szövetségessel „találkozott" vele. Ez a szövetséges — íme a jellemző jegy — kiválasztotta népét, s viszonzásképpen a nép őt választotta. A spekulatív tudás és a „bizonyítékok" területén túl itt a szabadság birodalmába lépünk be: kiválasztónak és kiválasztottnak ez a szövetsége pontosan kifejezi két szabadság találkozását. Isten ismerete Izrael számára nemcsak azt jelenti most már: tudni, hogy van, hanem: viszonyban lenni vele. „Ismerem Őt", ez nemcsak annyit jelent: hiszem, vagy „tudom", hogy van, hanem: kapcsolatom van vele, találkoztam vele.

Ez a találkozás Isten ismeretének ugyanazon alapján történik, mint amiről a Biblia beszél, ez a természet által kinyilatkoztatott Istennek konkrét aktualizálása. Ez van a keresztény istentapasztalás „csúcsán" is és ez teszi személyessé, ez „realizálja" az Istenről szóló jólismert (talán túlságosan is ismert, legalábbis ha azt hisszük, hogy már elsajátítottuk) tanítást. „Én vagyok Az, aki van, te vagy az, aki nincs. " Ezt a kijelentést, amelyet Sienai Katalin Dialógusaiban Krisztus szájába ad,[3] végülis nem úgy kell venni, mint a porrázúzott alázatra való felhívást. Katalin számára végső

értelme az öröm, mert akkor úgy ragadta meg önmagát, mit „létező" — de csakis Isten által létező teremtmény, mint Isten megvalósult gondolata, szándéka.[4] Itt kiegészül Istennek mint „alkotónak" az ismerete, de csak úgy kapja meg teljes jellegzetességét, ha azonosítjuk a szeretettel. A szabadság, az „ingyenesség" (vagyis az „ajándék"-jelleg) így nem úgy jelenik meg többé, mint a létezők megmagyarázásának postscriptuma; ez a megismerés fölfedi mély és elhatározó jellegét. Bultmann azt mondaná: „egzisztenciális" szemszög ez, amely túlvisz azon az elszigetelt állításon, hogy a Mindenségnek egy végső okra van szüksége (ez az állítás nem „érint" bennünket, hacsak nagyon távolról nem); még itt is választást leplez le, Istennek azt a választását, hogy közli magát, és ez végső soron jóakaratú szabadság, szerető szabadság gyanánt nyilatkoztatja ki őt. Ezért fordul aztán ez a megismerés — túl a világ többé-kevésbé közömbös szemléletén és objektív rendszerén — a szó legteljesebb értelmében vett „imádás" felé: imádja azt a szeretetet, amely csak azért alkot, mert szeret. „A szeretet örömének alapja az — írta szegényes emberi látóhatárával Sartre —, hogy igazolva érezzük létünket." Következésképpen a Teremtő tekintélye új fényben mutatkozik meg, éppen a szeretet fényében. Előtérbe kerül benne az ajándékozó és elfogadó szabadság szemlélése, és ez leleplezi a Teremtő tekintélyében a szeretetet, amely maga a teremtés aktusa, és viszonzásképpen feltétlen ráhagyatkozásra szólít. Ez a keresztény megtapasztalás magva, gyökerében éppúgy, mint a csúcsán.

Így a teremtő Istennek ez a „megtapasztalása", amikor magával a teremtéssel felidézi a szabadság s következőleg az esemény birodalmát, amikor a teremtésbe a „történelmi" perspektíva bizonyos nemét vezeti be, úgy mutatja be őt a történelem minden pillanatában, mint aki betör életünkbe. Ez a betörés szuverén és velünk született, kirántja a talajt lábunk alól és ugyanakkor megtaláltatja velünk önmagunkat, s miközben létünket adja, megajándékoz bennünket magunkkal. Ismételjük: a szeretet és a szabadság élménye ez: „Te engem választottál, én Téged választottalak, mert Te — Te vagy." Egy „Én" és egy „Te" lényegi találkozása ez, útban a „mi" felé: okoskodással lehetetlen volt elgondolni, de megadatott a kegyelem által.

Ez az „átmenet" persze szuverénül igényes, s követelése totális, amint az a szeretet természetében rejlik. Az önmagunkból való kivetkőzésben, önmagunk kiüresítésében jön létre, ami azonban éppen nem negatív önmegtagadás, hanem sajátmagunk megtalálását hozza magával. Az önmegtagadás akkor végső igazságában, legalábbis az élmény „csúcsán", anélkül, hogy megszűnnék radikális lenni, a világ legédesebb és legigazibb ténye lesz, — állandóan annak kellene lennie, nem pedig csak futó pillanatokra.

Mindenesetre ebben a légkörben lehetővé válik az Úr és a Király képének kiegészítése, úgy, hogy teljes értelmével ruházzuk fel, amely meghaladja az emberi politikát. Ennek nem elhanyagolandó előnye: megelőzzük vele azt a lehetőséget, hogy a királyok és urak elleni — olykor igazolt —

forradalom emberi magatartását Istenre alkalmazzuk. („Se Istent, se urat" — ezt kétségtelenül így kellene írni: „se urat, se Istent", fölfedve így az emberi úr fogalmának rosszul tisztázott átvitelét magára Istenre.)

Megemlítettünk idáig néhányat az Istennel való találkozás szentírási példái közül. Egyúttal igyekeztünk felderíteni a keresztény élményben azt, ami a teremtmény Istennel való viszonyának magva: az i m á d á s magatartása, teljes és örvendező ráhagyatkozás arra, aki „igazolja létünket", nemcsak a filozófusok szemében, hanem a magunkéban is. De mindezt csak akkor értjük meg teljesen és „valósítjuk meg" igazán, ha túlhaladunk a példákon és szimbolumokon és azt a misztériumot idézzük emlékezetünkbe, amely minden találkozásnak megkoronázása: magának a Megtestesülésnek misztériumát, nemcsak elvont meghatározásában, hanem legkonkrétabb körülményeiben. Ez valóban Isten Fiának titka, aki maga is Isten és az Atyának megnyilvánulása, de kivetkőzik isteni megjelenéséből, hogy „emberiességben és jóságban mutatkozzék meg". Istennel ekkor úgy találkozunk, mint „egyenlővel", mint emberrel a többi ember között; egészen pontosan: mint olyan emberrel, aki nem burkolózik a politikai tekintély tógájába, s éppen ezért zsarnokság nélkül megkívánhatja azt a „teljes és édes lemondást", amelyről Pascal beszélt. Az is figyelemreméltó, hogy nem ölti fel a hatalom palástját, a felhőt és villámokat, amelyek a Sinai hegyre emlékeztetnének, azt utánoznák. Krisztus visszautasította a feltűnő és haszontalan „égi jeleket". Igen gyakran csak bizalmas körben tesz csodákat és titoktartást kíván. Még amikor hivatkozik is rájuk, mint küldetését igazoló jogcímre, úgy látszik, csak másodlagos jelentőséget tulajdonít nekik: „Ha nem hisztek nekem, higgyetek legalább annak, amit cselekszem" (Jn 10, 38). Röviden: a csodák, az istenség jelei, végső értelmüket csak akkor tárják fel, ha Istenhez mint szeretethez közelítünk, s legmélyebb szimbolizmusuk a gyógyulásé, — az egész emberé, nemcsak a testé. Isten tekintélye végső soron mint a szeretet követelménye nyilatkozik meg.

TEKINTÉLY ÉS ÉRTÉK

Mindezeknek a találkozásoknak közös vonása, hogy önmagukban elegendők: „Én tanúságot teszek önmagamról — mondotta Krisztus —, és az én tanúságom érvényes." Be is fejezhetnénk itt ezt a cikket, mindenkit saját keresztény élményére utalva, ennek az élménynek csúcsára, amely mindenkinek meghitten ismerős, akkor is, ha nem mindenki elmélkedte át és „tematizálta". De ez a tapasztalat csak az emberek közötti viszonylatokból vett képek támogatásával jön létre. Már felidéztük az emberi szeretet szimbolumát, amikor az egyik ember átadja magát a másiknak és egyiknek „tekintélye" van a másik fölött egyszerűen azért, mivel az a másik — „Te" vagy. Ez a kiváltságos szimbolum. De más képeket is találunk, sőt elég megdöbbentő, hogy a teológusok és lelki tanítók ezekkel viszonylag olyan szűkmarkúan bántak.

Hagyjuk a „leader" tekintélyének a képét. Bár ez az angol kifejezés kevésbé erőszakos ízű, mint a francia, mégis csak egy személyiség érvényesülését idézi föl a többi fölött, és ez igen vegyes elemekből áll, amelyek között nem mindig legcsekélyebb a hatalom és uralkodás szándéka. Hivatkozzunk inkább a tudósnak a maga körében vita nélkül elismert tekintélyére — nem szükséges, hogy éppen egyetemi dékán vagy Nobel-díjas legyen —, egy mesterségét értő technikus tekintélyére, aki nem szolgailag alkalmazza a gyártási szabályokat, hanem olyan jól elsajátította, mintha csak sajátmagából merítené őket; egy igen tapasztalt, szinte szemfényvesztően ügyes munkás tekintélyére; egy öreg nagymama tekintélyére, aki sokat látott és őrzött meg emlékében anélkül, hogy megsavanyodott vagy beszűkült volna; egy fiatal menyasszony tekintélyére, aki valóban vállalta feleségi, anyai, háziasszonyi szerepét. Ki ne vette volna észre kerekasztalnál, adminisztrációs tanácskozáson vagy összejövetelen (ha nem puszta formaságból tartják), hogy egyesek, nem mindig a legjobb szónokok, nem is a legképzettebbek, hanem azok, akiknek van mondanivalójuk, másfajta figyelmet váltanak ki, mint az ilyenfajta közléseknek általában kijáró udvariasság és szabálytisztelet?

Mindezeknek a nem-hivatalos és nem-intézményes tekintélyeknek az a jellegzetességük, hogy „önmagukon belül" vannak és kényszer és megfélemlítés nélkül érvényesülnek. Amikor a többi ember elismeri őket, nem érzi úgy, hogy valami erőszaknak enged. Szabadon fedezik fel ezt a tekintélyt, s nincs közben az a benyomásuk, hogy uralomnak vetik alá magukat. Frappáns az analógia egy igazi „érték" tudomásulvételével, ahol a kényszer értelmetlen dolog lenne. (Kinek jutna például eszébe „megparancsolni", hogy értékeljük Beethoven 3. c-moll zongoraversenyét, vagy a „Pathétique" szonátát?) Valóban, az érték lényeges vonása, hogy jelentkezésével igazolja magát, egészen egyedül, külső támasz nélkül. Például — és ez a legnagyobb példa — miért érték az igazság? Bizonyos, hogy hasznos (talán ez a legvégső ravaszság a diplomáciában?), hogy magával hozza a megismerés örömet, de „értékké" az teszi, hogy „igazság". Ez elég ahhoz, hogy „ránk kényszerítse" magát, kényszer nélkül, anélkül, hogy uralma alá hajtaná azt, aki befogadja. Kétségtelen, hogy fellázadhat valaki az igazság ellen, de ez teljességgel igazolhatatlan lázadás, a bűn misztériuma lepleződik le benne. Ez különben kivételes eset, az emberinek határán helyezkedik el; leggyakrabban az ember, többé-kevésbé tudatosan, nem akarja látni az igazságot, és így csakugyan nem is látja.

Bizonyos — tekintéllyel fel nem ruházott — emberek tekintélye, minden társadalmi helyzettől függetlenül, abból ered, hogy értékek hordozói. Nemcsak „meggyőződéseké" (ez minden bizonnyal követelmény, de nem elegendő), hanem igazságoké. Itt különbözik mélyen az igazi tekintély a hatalomvágy kényszerétől, és szöges ellentéte az erőszakoskodásnak. Valóban: az értékek hordozóját azért tiszteljük, mert ő maga megsemmisül az érték

előtt, amelyet megjelenít. Másrészt testet és vért ad ennek az értéknek, míg enélkül a „megtestesülés" nélkül talán elvontnak vagy legalábbis bennünket nem érintőnek látszanék. A „semleges" nemből (a szép, a jó), amelyben az értékeket rendszerint megfogalmazzuk, átmegy a személyesbe. De ez mindig az értékeket történetesen hordozó egyénen túlról indul ki, miközben ő maga megsemmisül a hordozott érték előtt. Ennek következtében az érték belülről ér el bennünket, sajátmagunk útján, azzal, hogy — bármilyen szegények és „hamisak" is vagyunk — egyetértünk az igazsággal és az eszménnyel, Isten felé való — talán nem is tudatos — vágyakozásunk erejében. Ezért nem jelentkezik a szóbanforgó tekintély uralkodói jelleggel; nyelvtanilag szólva, nem parancsoló módban fogalmazódik meg, hanem kijelentő módban, mint tagadhatatlan tény.

Világos azonban, hogy ezek az emberi tekintélyek, legmagasabb megnyilvánulásukban is, mindig csak részlegesek vagy föltételesek. Részlegesek, mert lehetetlen még csak elképzelni is olyan embert, akinek hozzáértése tökéletes és aki valóban megtestesítené az ember-mivolt minden csúcsát. Feltételesek, mert mindig alá vannak vetve a tartósság és a gyakorlat próbájának. Egyetlen ember sem érdemel tökéletes bizalmat, amennyiben ember, és tekintélye mindig alá lesz vetve a gyakorlat igazolásának. Emlékezzünk csak Tacitus lakonikus mondatára arról a Néróról, akit mindenki méltónak ítélt az uralkodásra és aki méltatlannak bizonyult rá: „dignissimus imperio, nisi imperasset" („mindenestül uralkodásra méltó, ha nem uralkodott volna").

Azok az emberi tekintélyek, amelyekről beszéltünk, elhalványodnak a Megtestesülés előtt. Nem mintha Krisztus minden emberi hozzáértést megtestesített volna magában (nem úgy mutatkozott be, mint a legjobb technikus vagy valami Einsteint is túlszárnyaló tudós, vagy olyan filozófus, aki egyesíti magában Platónt, Arisztotelészt, Kantot, Hegelt és Husserlt). De állandóan, veleszületett módon megnyilatkozása volt nemcsak egy rendkívüli emberi egyéniségnek a maga egyszeri megjelenésében, hanem az Isten előtti tökéletes megsemmisülésnek is. Az ő feltétlen tekintélye az Atya kifejeződése, annak is vallja („Az én tanításom nem az enyém, hanem azé, aki engem küldött"); ő az út az Atya felé és ő maga az igazság: „Én vagyok az út, az igazság és az élet." Csak az Atyával való viszonya következtében az, aki, míg az emberi tekintélyek bizonyos utat egyengetnek ugyan Isten felé és elindulnak feléje, de képtelennek bizonyulnak arra, hogy „megjelenítsék", jelenvalóvá tegyék. Tökéletlen megtestesülések vázlatai — de gyógyíthatatlanul szegényesek.

A TEKINTÉLY AZ EGYHÁZBAN

Úgy látszik, Istennek, valamint Krisztusnak mint az Atya kifejezésének ez a tekintélye, ez a nem-uralkodó és ugyanakkor feltétlen tekintély a szó szoros értelmében átruházhatatlan. Valóban Isten kiváltsága, hiszen egyedül

ő követelhet feltétlen engedelmességet. Csakhogy Krisztus azt mondotta: „Aki titeket hallgat, engem hallgat", s ezzel szinte mintha teljhatalmat adna az apostoloknak, utódaiknak, sőt minden kereszténynek, amennyiben az Egyház nevében beszél és cselekszik.

A valóságban nem teljhatalmat adott: j e l e n l é t e t ígért és adott meg, Lelkének jelenlétét, és a teológusok nagyrésze joggal teszi pünkösdre az Egyház végleges megalapítását.

Hitbeli, nem pedig megtapasztalható jelenlét ez. Igazából mindig is így volt; Jézus első tanítványai, akik „az embert látták", „az Istenben hittek", Szent Ágoston jólismert szava szerint. Ők is a Hitben éltek. De Istennek ez az érzékelhető földi jelenléte is visszavonult a mennybemenetellel, és a Léleknek nincs fogható vagy látható alakja. Kisiklik az anyagi megtapasztalás alól; egy bizonyos fajta tapasztalásnak elárulja magát, ezt azonban csak a hitben éljük meg, s így ismerjük el a Lelket hordozó emberekben Isten tekintélyét.

Beszéljünk először a szentség élményéről, Isten megnyilvánulásáról a szentek által, hogy azután „objektívebb" struktúrákhoz jussunk. A szentek leggyakrabban erős egyéniségek, és mint mondani szokás, „temperamentumosak" voltak; de szentségük abban jutott kifejezésre, hogy megsemmisültek Isten előtt, és így paradox módon magában erős egyéniségükben tárták elénk Isten tekintélyét. Ők a maguk emberi módján — vagyis nem passzíve — „Isten eszközei" voltak. Tehát életük már felszólítás a többiek számára, hogy keressék Istent és adják át magukat Neki. Így a szentek az Egyházban Isten tekintélyének, ennek a nem-uralkodói, s ugyanakkor szuverénül követelő tekintélynek megnyilvánulásai.

Ott van továbbá a lelki tanácsadók tekintélyének élménye, a „sztareceké", ahogy az oroszok mondták: egy-egy barát, remete vagy világi ember, egyházi méltóság és hivatalos küldetés nélkül, akihez egyesek kérdésekkel fordulnak, nem azért, hogy vegye át helyettük életük irányítását, hanem hogy segítse őket tájékozódni és Istent jobban keresni, fölismerve saját hivatásukat. „Privát" tekintélyek, mondhatnánk, inkább segítők, mint mesterek.

De találkozunk az Egyházban hivatalos tekintélyekkel is, akik más okokból érvényesülnek fölöttünk, mint a személyes életszentség. Nem ok nélkül írjuk: „Szent Officium" vagy „Szentatya"; a kötőjel[5] nem elhanyagolandó, mert jelzi, hogy itt nem a szenttéavatás ítéletét mondjuk ki arról, aki parancsol. Ne feledjük: Sienai Szent Katalin, aki olyan állhatatosan beszél leveleiben a pápáról úgy, mint „földi Krisztusról", a nagy egyházszakadás idején élt és három egymással vetélkedő pápát ismert, akik közül egyik sem látszott szenttéavathatónak.

Ennek a hivatalos tekintélynek létrehozása, legalábbis részben, bizonyára azokból a szükségletekből magyarázható, amelyeket a társasági jelleg magával hoz. Ez nem puszta emberi bölcselkedés, puszta „szociológia", Krisztusra való vonatkozás nélkül. Krisztus, amikor azt akarta, hogy megváltó

tevékenysége folytatódjék, hogy kiterjedjen térben és időben, és így az egész emberiséget átfogja, akkor Egyházat akart; következésképpen föl akarta venni az egész társadalmi test — sokszor súlyos — struktúráit is, éppenúgy, mint a Fiú vette magára az egyéni ember struktúráit és súlyait, amikor a történelmi megtestesülés által a világba lépett. Ez az Egyházban lévő tekintély megalapozott és hagyományos magyarázata, amely természetfölötti okokból törvényesíti a fő tiszteletét. De ezek az okok hasonlók azokhoz, amelyek a szó legtágabb értelmében vett társadalmi és politikai tekintélyt igazolják. Valóban világos, hogy magasabb helyzeténél, kiterjedtebb tájékozottságánál, az élvezett tanácsok sokféleségénél fogva a tisztánlátást eleve a szerzetelöljáróról, a püspökről, a pápáról kell föltételeznünk. Ezt elismerni egyszerű szerénység, ami nagyon emberi és nagyon realista erény, de nincs kizárva a legbuzgóbb kereszténységből sem. Ez a szociológiai magyarázat tehát nagyon is érvényes; de elégtelennek bizonyul mind az egyházfők tekintélyére vonatkozólag az Egyházon belül, mind az Egyház kollektív tekintélyét illetően a világban.

Arra hajlunk tehát — ez is hagyományos és magából az evangéliumból ered —, hogy még közvetlenebbül kapcsoljuk össze az engedelmességet a főn és a hivők tömegén át Istennel, a j e l e n l é t b e vetett hittel: „Nem hagylak árván titeket ..." „Jó nektek, hogy én elmegyek ..." „Más Társat adok nektek; ő hasonló lesz hozzám és megtanít mindarra, amit én mondtam" (Jn 16). És a Péternek mondott szó a tó partján, a feltámadás után, a Szent Jánostól említett epizódban: „Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat" (Jn 21, 16; vö. Mt 16, 13 sk), a küldetéssel együtt, hogy „erősítse meg testvéreit". A tekintély így nemcsak Jézus egyházalapító akaratához kapcsolódik, hanem Krisztus Lelkének jelenlétéhez is. Az ennek a Léleknek jelenlétébe vetett hit lényegileg különbözik ennek vagy annak a személynek szentté nyilvánításától, és a nem kanonizált pápák, pl. XIII. Leó, XV. Benedek és XI. Pius, éppúgy az üdvösség hivatalos eszközei voltak, mint X. Szent Pius.

Félreismernénk ezt a hitet, ha csak a biztonságigény jelét látnánk benne, ami fölment a megkülönböztetés és a személyes felelősség nehéz kötelessége alól. Sokkal inkább a bizonyosság vágya, vagyis az Istennel való autentikus viszonyé. És az a tény, hogy ez a viszony egy ember vagy egy közösség által valósul meg, és az egyik is, a másik is mindig tökéletlen, mindig „súlyos" (amely súlyban mindegyiküknek része van a saját súlyával), mindegyik szükséges eszköz, de magában hordja azt a kockázatot, hogy ellenzővé lesz, — ez a tény a hit folytonos tisztulását követeli, azét a hitét, amely egyszerre biztos és az érzékletes megjelenést túlhaladó. Ez a szükséges föltétele annak, hogy igazán kimondjuk az Isten tekintélyével való találkozásra jellemző szót: „Ez Te vagy", még ha a fény, amelyben kimondjuk, nem is tűnik mindig eléggé káprázatosnak, és az „Én vagyok" nem is első tekintetre világos benne.

Ennek a hitnek tehát szüntelenül tisztulónak és szüntelenül különböztetőnek kell lennie egyszerre; át kell haladnia az emberi indokokon, a rend egyszerű szükségén és az ezért vagy azért a főért való lelkesedésen (áthaladnia, nem elutasítania, — ez különben embertelen is lenne), hogy elérkezzék az „ez Te vagy" felismeréséig, ami a végső igazolás, a Lélek jelenlétében.

Az I. és II. vatikáni zsinat egyébként az Egyház hagyománya értelmében felszólított erre a megkülönböztető hitre, amikor különválasztotta azokat az alkalmakat, mikor a pápa, kifejezetten a Lélek vezetésére hivatkozva, „ex cathedra" nyilatkozik, és a „rendes magisztériumot", amely mindig a Lélekre utal, de kevésbé hivatalos és kevésbé közvetlen módon. Ennek kell megvalósulnia a kollegiális döntésekben is; végül ez van jelen a közösségek megmozdulásaiban és az egész keresztény közösségben. Mert ott is, anélkül, hogy a hitélmény lényegesen megváltoznék és a jelenlét elhomályosulna, változhat a hangsúly az idők szükségletei szerint, módosulhat az ízlés lelki téren is, ami nincs minden összefüggés nélkül a divat titokzatos jelenségével, — hiszen igazságtalanok lennénk, ha ennek birodalmát csupán semmiségekre korlátoznánk. (De még ez az utóbbi divat is nem őrizheti-e meg a Lélek fuvallatának egy kis nyomát?)

Istennek a Szentírásban és a legmélyebb vallásos megtapasztalásban megragadott tekintélyét csak a szeretettel való viszonyában ismerhetjük meg teljesen, — a szeretetet egész kiterjedésében véve, ahol egyesül a két parancs: Isten és a felebarát szeretete. VI. Pál pápa egyik legújabb beszédében, az Egyház „társasági" jellegéről szólva, első helyen ugyan „az alapvető fogalmat" idézte, amely „mindenkinek a lelkében megjelenik az Egyház lényegére vonatkozólag: az Egyház közösség ...", a beszéd végén azonban a „koinonia" fogalmához jutott: „Szent János ma jól ismert kifejezése: k o i n o n i a, amely magának Istennek életében részesít bennünket és testvérekké tesz Krisztusban." [6] Társadalmi, hivatalos szerkezetében, minden holtsúly és az időnként lehetséges visszaélések ellenére, az isteni tekintély hiteles fölfedezése csakis a teljes Isten és emberek iránti szeretet útján jön létre. Az Egyház tekintélye akkor úgy jelenik meg, mint ennek az egységnek istenadta jele és középpontja.

CHRISTUS, 1970. január.

JEGYZETEK

[1] Ti. a franciában: „autorité" és „auteur".
[2] Paul Tillich: Theology of culture. Oxford University Press, New York, 1959. 10. o.
[3] Le Dialogue de sainte Catherine de Sienne. Ford. J. Hurtaud. Editions Lethielleux, Paris, 1913, I. 169.
[4] Lettres, ford. Cartier, Editions Poussielgue, Paris, 1958, I. 21.
[5] A franciában: Saint-Office, Saint-Pére.
[6] Osservatore Romano, 1969. nov. 13.

Örsy László

ÚJ FÉNYBEN A CSALATKOZHATATLANSÁG

A teológusok közötti ökumenikus dialógus akkor lesz eredményes, ha a felek közül egyik sem merevedik bele saját nézeteibe, miközben próbálja megmagyarázni a másiknak, hogy mit gondol ő. A párbeszéd akkor sikerül, ha a résztvevők mindnyájan egyek Isten titkainak szemléletében. Míg gesztikulálva és érvelve néznek farkasszemet, nem jön létre kommunikáció; amikor együtt nézik Istent és szemlélik az emberek között végbevitt tetteit, nem keletkezik szakadás. Ettől a pillanattól kezdve eltűnnek a hódító törekvések és a védekező csaták, és megvan a teologizálás helyes módjának feltétele.

Platon mondta — és nagyon sok az igazság benne —: filozófus akkor születik, amikor valaki világegyetemünket és az abban lévő dolgokat szemlélve „pathos"-t, egy bizonyos nyugtalanságot érez az ismeretlennel szemben. Hasonló gondolatot találunk a keresztény hagyományban is. Teológus akkor születik, amikor valaki csodálkozást és csodálatot tapasztal Isten titkainak színe előtt.

Őszintén megvallva, sok csodálkozást és kevés csodálatot találunk a csalatkozhatatlansággal szemben, amelyet az első vatikáni zsinat tulajdonított a pápának. Biztos, hogy a zsinat után hamarosan megmutatkozott és azóta is mindig látszik: a karizma működési feltételei szigorúak és a pápának nem minden egyszerű kijelentéséért áll jót a Szentlélek. Inkább a legtöbb állításában Isten igéjének kijelentése emberi bölcsességgel és tudománnyal keveredik. Továbbá a második vatikáni zsinat megnyitotta szemünket a csalatkozhatatlanság új dimenziójára, amikor a püspöki kar kollegiális jellegét hangsúlyozta a pápa főssége alatt.

De a botránykő megmaradt. A csalatkozhatatlanság problémáját az ökumenikus találkozásokon többnyire udvariasan elkerülik. Következésképpen a nehézség továbbra is fennáll és titokban terjed, megoldva nincs semmi. Az egység nem növekszik.

Be kell vallanunk, hogy a „csalatkozhatatlanság" szó túlságosan átfogóan hangzik. Negatív és nem fejezi ki saját korlátait. És éppen mivel negatív, valójában nem mondja meg, mi a csalatkozhatatlanság. Mögéje kell néznünk a kifejezésnek.

Lehetséges-e, hogy ez az ügyetlen szó: „csalatkozhatatlanság", titkot takar, amelyet a II. vatikáni zsinat megpillantott, de kifejtéséhez sem ideje, sem eszközei nem voltak? Mi keresztények megvizsgálhatjuk-e ma jelentését és ha titkot fedezünk fel benne, szemlélhetjük-e együtt? És így gyarapodhatunk-e az egységben?

Szerény véleményem szerint a tévedhetetlenség tana mögött rejlő titkon a katolikusok Istennek az ő népéhez való hűségét értik. Ez a hűség független

minden emberi tényezőtől: Isten hűsége, amelyet Ábrahámnak és utódainak esküvel ígért — és amely ma is éppoly érvényes, mint kezdetben volt, ahogy ezt Pál apostol az ő galatáinak erőteljesen megmagyarázta. Isten hűsége népéhez Krisztus fizikai jelenlétében tetőződött Isten tévelygő és tévedő gyermekei között: köztünk. Krisztus volt az Ige, és Ő adta nekünk az igét, hogy ne vesszen el, hanem világítson a sötétségben. Az evangéliumban velünk hagyta az igét, hogy a jó hír hallásától senkit meg ne fosszon. Nyugodt, erős fényt hagyott itt vele köztünk.

A keresztény hit egyik jellegzetessége, amelyben különböző irányú közösségek találkoznak, a hit Isten hűségében, aki Igéjét megőrzi népe közepett, történelmünk viszontagságain át. Ezt a hűséget különféle módon fejezzük ki. Az Isten hűségébe vetett hit kifejezésének egyik útja a Szentírásnak, mint a hiteles keresztény élet útmutatójának elfogadása (ahogy ezt a protestánsok oly erősen hiszik). Ehhez az ortodox egyház hozzáteszi a hagyományok nagy tiszteletét, mivel meg van győződve arról, hogy Isten szavát emberi tettek nem törölhetik el. A katolikusok egy lépéssel tovább mennek — az ő hitük szerint Istennek népéhez való hűsége élő személyeken keresztül nyilvánul meg és tevékenykedik: a felszentelt püspökök és különösen közösségük feje, a pápa által. Ezt az első vatikáni zsinat még nem fejezte ki érthetően, de a második már nagy előrehaladást tett az egyensúly helyreállításában.

A „csalatkozhatatlanság" szó ügyetlen meghatározás lehet, de csodálatos tényt próbál kifejezni: az Ige titokzatos és állandó jelenlétét az Egyházban. Hogyan tudnók ezt a titkot maradéktalanul kifejezni? Volt a történelemben idő, amikor az ember nem dadogott Isten jelenlétében?

Kivétel nélkül minden keresztény közösség hisz abban, hogy Isten hűséges marad népéhez és igéjét nem fedi el a századok pora, hanem átható erővel eleven marad. Nem holttestet örököltünk Krisztustól, hanem élő híradást. Isten hűségének többé-kevésbé emberi eszköze a protestánsok szemében a Szentírás, az ortodoxoknak a Szentírás, a hagyomány és a szentségi püspökség, a katolikusok szemében mindez együtt, de különleges helyzetet biztosítva annak a személynek, aki hitük szerint Péter utóda. Mindezek mögött az a misztérium van, amiben mindannyian hiszünk: Isten hűsége. Csupán a hűség megnyilvánulásáról, csatornájáról, eszközéről alkotott elgondolásunk különböző.

Az érvek semmi jót nem hoznak. Máris túl sok van belőlük. De mindnyájan együtt bámulhatjuk és csodálhatjuk azt a tényt, hogy Isten népével van és hogy igéjét elevenen őrzi meg köztünk. Ennek az állandó eseménynek a megtapasztalása lenyűgöző lehet. A titok igézete és a belőle következő hála nagyobb egységet hozhat létre, mint amit bármikor is remélni mertünk. És ez eggyel több megnyilvánulása lesz Isten hűségének népe iránt.

Weissmahr Béla

NÉHÁNY GONDOLAT A SZERZETESI ENGEDELMESSÉGGEL KAPCSOLATBAN

Az Egyház benne áll a változó világban. Ezért nem meglepő, hanem ellenkezőleg magától értetődő, ha a szerzetesi élettel és ezen belül a szerzetesi engedelmességgel kapcsolatban is új kérdések merülnek fel. Mielőtt rátérnénk e kérdések elemzésére, néhány megjegyzést kell előrebocsátanunk.

E l ő s z ö r is az Úristen ezt a világot változónak, fejlődőnek teremtette. A teológia sem állhat tehát az időn kívül. Ez nem jelenti azt, hogy ami régen érvényes volt, az ma már nem érvényes. De jelenti azt, hogy ugyanazt az igazságot a mai kor nyelvén, a mai szituációnak megfelelően kell kifejezni. Éppen a Krisztus tanításához való hűség követeli meg, hogy ezt a tanítást állandóan újrafogalmazzuk, úgy, hogy megfeleljen a változó időnek. Ami igaz volt, az igaz marad, de minden kérdés a különböző történelmi helyzetekben más megvilágításba kerül és így kiegészítésre szorul. Ezért van az Egyházban dogmafejlődés. Ez megmutatkozott az egyházi tanítás egész vonalán. Ne csodálkozzunk tehát, ha a szerzetesi élet és a fogadalmak értelmezése is változik. Minél bonyolultabb egy valóság, annál inkább az időben áll.

Azt mindenki természetesnek tartja, hogy a szerzetesi szegénységnek a mai gazdasági és társadalmi életkörülmények között más a megjelenési formája, mint régebben a feudális társadalomban. Persze nem olyan egyszerű megmondani, hogy a szegénység evangéliumi eszménye hogyan valósítandó meg ma. Minden változás krízissel is jár. Az új formákat meg kell találni, nem kapjuk őket készen. Ezért nincsen semmi megdöbbentő abban, ha az engedelmességgel kapcsolatban is új kérdések merülnek fel, amelyeket nem lehet egyszerűen azzal megoldani, hogy a hagyományra hivatkozunk. Nem elég hangoztatni: ez eddig így volt.

A m á s o d i k megjegyzésünk az, hogy az engedelmesség teológiáját nem lehet végsőkig kisarkított esetekre való tekintettel felépíteni. Nem szabad tehát egy józan engedelmességi teológiát arra alapozni, hogy lehetnek olyan helyzetek, amikor igenis helyes és érdemszerző, ha az alattvaló szó nélkül teljesíti az elöljárónak — noha nem bűnt kívánó — de mégis az adott esetben helytelen rendelkezését. Az ilyesmi előfordulhat ugyan, és még az ilyen szélsőséges helyzeteknek is meg kell tudni adni adott esetben az értelmét, de nem lehet kiindulópont, amikor lényeges összefüggéseket próbálunk tisztázni.

H a r m a d s z o r fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy az élet nem formális logika és nem is tiszta matematika. Ahhoz, hogy a valóságot igazán ki tudjuk fejezni, gyakran, sőt legtöbbször különböző ellentétes oldalakról kell megközelítenünk. Nem szabad tehát meglepődni azon, ha az engedelmességről szóló gondolatmenetünk folyamán a kérdéseket egymással ellentétes szempontok szerint világítjuk meg. Így persze az a benyomás alakulhat

ki, hogy egymással ellentétes dolgokat állítunk. Erről azonban nincs szó, hanem csak arról, hogy a különböző szempontoknak egymást ki kell egészíteniök. Meg kell értenünk, hogy a reális életben mindig valamiképpen ilyen ellentétekről van szó, amelyeket egységbe kell hozni.

Ezek után a bevezető megjegyzések után nézzünk szembe a kérdéssel.

Mindenekelőtt le kell szögezni: nem könnyű bebizonyítani, hogy a szerzetesi engedelmesség „evangéliumi tanács". Az evangélium világosan ajánlja az anyagi javakról és a házasságról való lemondást a „mennyek országáért", azért, hogy az, akinek erre hivatása van, tökéletesebben követhesse Krisztust. Az azonban nem tűnik ki a Szentírásból, hogy az engedelmesség evangéliumi tanács lenne. Azonkívül az Egyházban csak lassan fejlődött ki a közösségi, a szerzetesi engedelmességet megvalósító élet. Szűzek voltak az ősegyházban. Voltak aszkéták is, akik teljes szegénységben remeteéletet éltek. De a szerzeteselöljárónak fogadott engedelmesség csak a IV.-V. században alakult ki, mégpedig a lelkivezető és tanítvány viszonyából. Ezt a tényt figyelembe kell vennünk, mikor szembenézünk az engedelmesség problémájával.

Persze szokták azt mondani: az engedelmesség által Krisztushoz leszünk hasonlóvá, ezzel teljesítjük Isten akaratát. A lelkiségi irodalomban gyakran találkozunk ezzel az érvvel. És itt kétségtelenül alapvetően helyes meglátásról van szó. Ezt a helyes meglátást azonban jobban ki kell fejteni és világosabban kell megalapozni, mint ahogy általában tenni szokták.

Kérdésünk tehát: Mi az alapja annak, hogy egy keresztény ember adott esetben úgy engedelmeskedik Isten akaratának a legradikálisabban, ha aláveti magát egy emberi tekintélynek? — Csak ennek a kérdésnek világos megválaszolása által lehet megmagyarázni, hogy mi a szerzetesi engedelmesség értelme, és hogy mennyiben jelenti Isten akaratának teljesítését.

Krisztus példájára azért nem lehet minden további nélkül hivatkozni, mert Krisztus csak mennyei Atyjának engedelmeskedett. Nem elég az sem, ha azt mondjuk: az Egyházban van hierarchikus tekintély és ez valósul meg a szerzeteselöljáróban. A megoldás nem lehet ilyen egyszerű. Mert az az engedelmesség, amellyel a keresztény ember engedelmeskedni tartozik a hierarchikus Egyháznak, nem ugyanaz, mint a szerzetesi engedelmesség. Van persze megegyezés is, de a szerzetesi engedelmességet a keresztényi kötelezettségen felül az ember maga vállalja, és csak ezáltal van az elöljárónak tekintélye az illető felett. De miért vállalja ezt az ember? Mi ebben az érték?

Az engedelmesség lényegében egy adott életforma vállalását jelenti az Istenért az Egyházon belül. A szerzetes egy meghatározott, az Egyháztól elismert és jóváhagyott életformát választ, arra teszi rá életét, közösségi formában törekszik a keresztény tökéletességre és erre fogadalommal köti le magát. Az Egyház pedig a konkrét szabályok által megszabott szerzetesi életformát jóváhagyja és ezzel hitelesíti, mintegy felelősséget vállal azért,

hogy aki így él, az a keresztény tökéletesség útján halad. A fogadalmak szerinti, és ezért az engedelmességi fogadalmat megvalósító önátadás alapja tehát egy életforma vállalása, amelyet az Egyház elismer mint Istennek szentelt életlehetőséget. Mert fogadalmat tenni csak arra lehet, ami jobb, ami tökéletesebb. Az engedelmesség fogadalmának nem lehet csak az az értelme: „nem fogom tenni a saját akaratomat". Az, hogy valaki lemondjon a saját személye fölötti rendelkezés szabadságáról, csak a céllal, a motívummal igazolható. Az ember — persze sohasem korlátlan — önállóságának feladása csak akkor érték, ha ezáltal valami nagyobb értéket képes megvalósítani. Ezért minden szerzetesi engedelmességnek van egy igen világos normája, és ez a rendi alkotmány. Az elöljáró nem parancsolhat mást, mint ami a rendi alkotmány szerint megfelel az illető szerzet céljának és rendeltetésének. Az engedelmesség fogadalmával tehát az ember nem szolgáltatja ki magát egy másik ember kényére-kedvére, hanem közösségi formában törekszik Isten szolgálatára. Az alapvető dolog az engedelmességben egy Krisztus iránti odaadásból származó szeretetegység az Egyházon belül, melynek keretében elöljáró és alattvaló együtt törekszik egy az Egyház jóváhagyta közös feladat megvalósítására.

A keresztség által tulajdonképpen minden keresztény vállalta azt, hogy Krisztushoz hasonló életet él, hogy törekszik a keresztény élettökéletességre. A szerzetesi életforma ezt az általános keresztény feladatot radikálisan és lehetőleg példát mutatóan, tanúságtételként törekszik megvalósítani, mégpedig általában úgy, hogy egyszersmind valamilyen különleges keresztényi és emberi feladatnak szenteli magát. Az engedelmesség fogadalma pedig azt jelenti, hogy a szerzetes leköti magát erre az életfeladatra.

Ebben a perspektivában válik csak érthetővé, hogy miért teszi a szerzetes Isten akaratát akkor, ha a szerzeteselöljárónak engedelmeskedik.

Az, amivel a szerzetesnek elsősorban és teljesen azonosulnia kell: a rendi cél. Ennek vonzó ereje attól származik, hogy az evangélium szerinti élet konkrét formája. A hivatás a szerzetesi életre mindig magában foglalja ugyanis a rendi céllal való azonosulás követelményét. Hivatásról ott van szó, ahol valaki felismerte: a keresztény tökéletesség útja számára ebben a konkrét életformában van adva. Az egyes elöljárói rendelkezések annyiban jelentik Isten akaratának megvalósítását, amennyiben aprópénzre váltják azt az odaadást, amely az illetőt akkor inspirálta, amikor vállalta a szerzetesi életet, amikor azonosította magát a rendi céllal. Az Isten akarata motiválja az egész életformát, és e n n e k k ö v e t k e z t é b e n mindazt, amit ez magába foglal. Az egyes rendelkezések a rendi cél szempontjából bizonyos mértékben persze mindig relatívak, hiszen egy eszményt általában sokféle módon lehet a gyakorlatba átültetni. De a különböző egyedi rendelkezések relativitása nem akadálya annak, hogy ezek az alattvaló számára Isten akaratát jelentsék. Hiszen az emberi életben tulajdonképpen minden relatív, ami nem maga az Isten. Ezért azután amíg ezek a rendelkezések minden

relativitásuk, sőt esetleges vitathatóságuk mellett nem ellenkeznek egy adott esetben Isten szolgálatával, addig — leszármaztatott, de mégis valóságos értelemben — Isten akaratának megnyilvánulásai.

Az első és legfontosabb parancs a szerzetben tehát a közös szolgálat. Mind az alattvaló, mind az elöljáró engedelmeskedik azáltal, hogy a cél érdekében együttműködnek. Ebből következik, hogy nemcsak egy lázadozó és mindent jobban tudó alattvaló engedetlen, hanem egy meggondolatlan elöljáró is az. Egyformán engedetlenségről van szó akkor, ha egy alattvaló a maga feje szerint rendezi be életét, és akkor, ha egy elöljáró szeszélyesen vagy meggondolatlanul parancsolgat. Nemcsak az alattvaló véthet tehát az engedelmesség ellen, hanem az elöljáró is: akkor, ha nem megfontoltan rendelkezik, mert ezzel az Egyháznak és rendjének általában kárt okoz, és egyszersmind ok nélkül nehézzé teszi az alattvalók számára a szerzetesi életet.

Az eddigieket összegezve az engedelmesség eszményi struktúráját így fogalmazhatjuk meg: a krisztusi szolgálat szeretet-egységében mind az elöljáró, mind az alattvaló egy a rendi alkotmány megszabta közös célt szolgál teljes odaadással és felelősségtudattal.

A gyakorlatban persze mindig megmutatkozik az emberi tökéletlenség. De ez az eszmény, és ha az engedelmességre reflektálunk, ebből kell kiindulni.

+

Ezzel a beállítással kapcsolatban azonban, amely a szerzetesi engedelmességet elsősorban a cél, a megvalósítandó feladat szemszögéből szemléli, egy fontos ellenvetés merülhet fel. Nem túl „naturalista"-e ez a felfogás? Nem tesszük-e így az engedelmességet pusztán csak közösséget rendező elvvé? Nem helyezzük-e egy szintre azzal az engedelmességgel, amely minden üzemben, műhelyben, irodában megvan?

A válasz erre ez: A szerzetesi engedelmesség nem c s a k egy a közös tevékenységet rendező elv. Hogy miért nem, arra rögtön rátérünk. Előbb azonban meg kell jegyeznünk, hogy a hétköznapi életben nagyon nagy adag van benne ebből is. Ezt azért fontos hangsúlyozni, hogy ne dramatizáljunk egyszerű szituációkat. Nem kell az alattvalónak mindig a végső természetfeletti motívumokat mozgósítani, ha az elöljáró valamilyen kisebb jelentőségű dolgot kíván, ami neki történetesen nehezére esik. Ez minden szervezetben, mindenütt, ahol együtt kell dolgozni, így van. Az ember felhúzza az orrát, de megteszi. A különbség esetleg az, hogy a szerzetes próbálja nem felhúzni az orrát. De nem kell mindent tragikusan venni és rögtön kereszthordozásról beszélni, amikor az élet apró-cseprő problémáinak megoldásáról van szó. Mindenesetre hangsúlyozni kell, hogy a szerzetesi engedelmességben is van egy jó adag funkcionalizmus. Történetesen együtt kell dolgoznunk. Van elöljáró és van alattvaló. S az ember aláveti magát ugyanúgy, mint min-

den szervezetben. És mégis van lényeges különbség. Ez a különbség teszi azt, hogy a szerzetesi engedelmesség belsőleg különbözik egy csak szervezeti engedelmességtől. A szerzetesi engedelmesség nem pusztán funkcionális jellegű.

A szerzetesi engedelmesség már azért is más, mivel a szerzetesek tevékenysége sohasem irányul csupán egy világi immanens feladatra, hanem a Krisztustól hozott, csak a hit által megragadható értékekre. A természetfeletti értékrend megvalósítása persze általában (kivéve talán a tisztán kontemplatív szerzetesek esetét) magában foglalja azt, hogy a szerzetes valamilyen „emberileg is hasznos" feladatot végez. Ez az emberileg hasznos feladat azonban számára csak a hit szerinti élet keretében jelent életcélt és ezért ha valaki ezt őszintén és komolyan teszi, akkor már szó sem lehet arról, hogy engedelmessége pusztán csak beleilleszkedés egy szervezetbe. Mivel a cél belsőleg és lényegében más, azért más a szerzetesi engedelmesség, még akkor is, ha megjelenési formája kívülről nézve nem nagyon különbözik attól az alárendeltségtől, amely minden szervezetben megvan.

A szerzetesi engedelmesség továbbá azért más, mint egy közönséges alárendeltségi visszony, mivel a szerzetes szabadon egész életre köti le magát, és mivel teljes személyiségével azonosítja magát a szerzetesi közösséggel. Ez egy üzemben, irodában nem így van. Az ember elmehet, ha a munka, a környezet nem tetszik, és soha sincsen szó arról, hogy a munkaviszony életének minden vonatkozására kiterjed. Éppen ezért mindaz, amit a szerzetes tesz — még akkor is, ha a hétköznapi életben nagyon hasonlít ahhoz, ami egy munkaviszonyban történik —, lényegesen különbözik egy munkaviszonytól.

Az engedelmesség lényege: egész életre szóló kötöttség Isten és az Egyház szolgálatában. Egy életre szóló kötöttség pedig mindig kockázatot jelent. Ezt a kockázatot, amelynek nem látja összes implikációit, a szerzetes Istenben bízva vállalja. Igaz ugyan, hogy minden emberi életben kikerülhetetlenül megvan a kockázat. Nagyon világos ez a házasság esetében. Akármilyen jól is ismerik egymást a jegyesek, valójában csak akkor tudják, mi rejlik a másik félben, ha már öt — tíz évig együtt éltek. Minden fontosabb döntés kockázatot jelent tehát. De mivel a szerzetesi élet csakis a hitből vett motívumoktól kapja értelmét, azért — emberileg szólva — a kockázat nagyobb. És ezzel együtt történhet meg nagyon értelemszerűen az, hogy egy konkrét szituációban előadódik a kereszt. Mert ha egy elöljárói döntés nehéz, kellemetlen, igazán próbára teszi az embert, akkor csak a hitből vett motívumok erejéből dolgozható fel. Az egyéni vágyakat, elképzeléseket fel kell áldozni, de éppen ez jelenti adott esetben az ember igazi kibontakozását Krisztus mértéke szerint. Mindenesetre ha valaki rátette az életét arra az életformára, amely a hit szerint tájékozódik, akkor vállalta az ilyen lehetőséget is. Amikor valaki elkezdi a szerzetesi életet, akkor általában

meg is van ez a nagylelkű készség, de később sokszor lecsökken, sőt el is tűnhet. Esetleg éppen azért, mert az illető észreveszi, hogy mások is megalkudtak az eszménnyel, és ebből — helytelenül persze — arra következtet, hogy neki is szabad így tennie.

Természetesen az is előfordulhat, hogy az elöljáró valakit olyan munkára választ ki, amely nem felel meg az illető képességeinek. A kiválasztott munkakör lehet olyan, hogy parlagon hagyja az alattvalónak meglévő és a rendi működés szempontjából hasznos képességeit. De lehet a feladat olyan nehéz is, hogy az alattvaló tényleg nem képes kielégítően teljesíteni. Ilyenkor meg van engedve, sőt — főképpen ha a második esetről van szó — kötelező lehet, hogy az alattvaló ellenvetéseket tegyen. De nem mindig lehetséges minden. Az elöljáró is lehet szorult helyzetben. Megeshetik tehát, hogy nincs kiút, és egy rendelkezést el kell fogadni. Ilyen esetben a szerzetes a gondviselő Istenben bízva nyugodtan mondhatja: ezt vállalom, mint Krisztus keresztjének rámeső részét az Egyház javára (v. ö. Kol. 1, 24). Egy emberileg értelmetlen szituáció önmagában nem érték, de érték lesz, ha egy nagyobb értékért való áldozat, ha tanúságtétel Krisztus mellett, ha szeretetből fakad.

+

Eddig a szerzetesi engedelmesség teológiai hátterével foglalkoztunk. A továbbiakban néhány gyakorlati kérdésre szeretnénk kitérni.

1. Ha valaki egy adott esetben arra a meggyőződésre jutott, hogy egy rendelkezés helytelen, akkor nem fogadhatja el minden további nélkül. Az ember persze ne legyen szenvedélyes és legyen annyira reális, legyen benne annyi önismeret, hogy tudja: mindenki nagyon könnyen becsapja magát és helytelennek tartja azt, ami számára csupán csak kellemetlen. És ha valaki úgy gondolja, hogy a „közösség érdekében" fel kell emelnie a szavát, akkor nagyon jó, ha alaposan megvizsgálja indítóokait: valóban a közösség érdeke mozgatja-e. Emellett mindenki, aki úgy véli, hogy valamit szóvá kell tennie, kell hogy használja a józan eszét. Apró kis ügyekből nem érdemes nagy ügyet csinálni.

De tegyük fel, hogy megfelelően komoly dologról van szó. Ebben az esetben az alattvalónak elő kell terjeszteni ellenvetéseit. Elsősorban azért, mert ezt minden szerzetesi szabály megengedi, sőt elő is írja. Igaz ugyan, hogy a szabályok általában hangsúlyozzák, hogy a nehézségeket szerényen, imádságos megfontolás után kell az elöljáró tudomására hozni, ez azonban csak azt jelenti, hogy a formákat meg kell őrizni. De az udvariasan előadott ellenvetéseket egy elöljáró sem veheti rossznéven. Ha rossznéven veszi, vétett az engedelmesség ellen, mert hiszen ő is engedelmességre van kötelezve a szabályokkal szemben.

Az elöljáró figyelmét továbbá azért kell felhívni, hogy helytelen lépésről lehet szó, mert az isteni gondviselés nem úgy rendezte be a világ folyását,

hogy minden bölcsességet és tudományt csakis az elöljáróban összpontosított. Nem jöhet tehát minden kezdeményezés csak az elöljárótól. Csak az Isten tart minden szálat a kezében és nincsen földi hatalom, amely ebben hasonló lenne hozzá. Nem bizonyos tehát, hogy egy rendelkezés, csak azért, mert az elöljárótól ered, már az Isten akarata. Csak arról mondhatjuk teljesen egyértelműen, hogy Isten akarata volt, ami az összes körülmények egybejátszása folytán megvalósult és jó eredményhez vezetett. Ebből következik, hogy az elöljárónak nyitottnak kell lennie és meg kell hallgatnia alattvalóit.

Ez megint nem jelenti azt, hogy az elöljáró soha nem zárhatja le a dialógust. Vannak esetek, amikor dönteni kell, mert egy döntés, akármennyi szempont merüljön is még fel, nem odázható el. Az erkölcstan ezt az esetet már régen megoldotta: az ilyen, a gyakorlati életben kikerülhetetlenül adódó konfliktusokban azt kell tenni, ami érett megfontolás után komoly valószínűséggel helyesnek tűnik. Ha az elöljárónak csak akkor lenne joga dönteni, ha egy kérdés teljesen egyértelmű, akkor nagyon ritkán cselekedhetne.

De nemcsak az elöljáró felelős azért, ami egy szerzetesközösségen belül történik. Az alattvaló is felelős, nemcsak önmagáért, hanem az egészért. Ezt régebben nem hangsúlyozták ennyire. Sokszor azt mondták: az engedelmesség egyik nagy előnye az, hogy felment a felelősség alól, s ennek következtében az ember nyugodtabban szolgálhatja lelki üdvét. Ez a megfogalmazás nem helytálló. Senki sincs felmentve a felelősség alól, mindenki felelős az egészért, persze a maga helyén.

Ezzel kapcsolatban ki kell térni a lelkiismeret kérdésére. A szerzetesnek sem szabad az engedelmesség nevében olyasmit tennie, ami a lelkiismerete ellen van. Az emberi cselekvés legvégső normája minden esetben a jót kereső és helyesen tájékozott lelkiismeret. Ez még az Egyházzal szemben kötelező engedelmesség esetében is áll. Az egyházi tanítótekintélyt is csak azért ismeri el az ember, mert felismerte benne a magát kinyilatkoztató Isten tekintélyét.

Nagyon élesen vetődhetik fel a lelkiismeret problémája akkor, ha az alattvaló számára egy parancs annyira helytelennek tűnik, hogy teljesítését bűnösnek tartja. Az ilyen esetekben a nehézséget főképp az okozza, hogy sokszor nem könnyű megmondani, mi bűn és mi nem az. Mert nemcsak az lehet bűn, ami mindenkitől elismerten egyértelműen az isteni parancs ellen van. Ami komoly dologban valóban értelmetlen, annak nincs létjogosultsága. Ha valaki mégis megteszi, akkor ez ha szubjektive nem is, de objektive a dolgok rendje ellen van, vagyis bűn. Ezért azután előfordulhat, hogy valaki lelkiismeretben kötelezve érzi magát, hogy felemelje szavát. — Mi történjék ilyenkor? — Mindenekelőtt őszinte, szenvedélymentes eszmecserére van szükség az elöljáró és alattvaló között. Ha ez nem vezet a kívánt eredményre, akkor elősegítheti a konfliktus megoldását, ha az ügyet értelmes, hozzáértő, de nem közvetlenül érdekelt emberek elé terjesztik, akik mintegy döntőbíró-

ként lépnek fel. Ha szükséges, a kérdést egy felsőbb elöljáró elé is lehet terjeszteni.

A kérdés persze megoldatlan marad, ha akár egy felsőbb elöljárónak, akár egy előzőleg közösen elfogadott döntőbizottságnak a döntése olyan, hogy az alattvaló úgy véli, nem tudja lelkiismeretben elfogadni. Hiszen olyasmire senkit sem szabad kényszeríteni, ami a lelkiismerete ellen van. Az elöljárónak azonban nemcsak az egyén, hanem a közösség érdekét is figyelembe kell vennie. Ezért azután, főképp ha ilyesmi ismételten előfordul valakivel kapcsolatban, természetszerűleg felvetődik a kérdés, hogy az illető képes-e még magát azonosítani a rend céljával, vagyis hogy van-e még hivatása.

Az alattvaló gondoljon azonban arra is, ha számára egy rendelkezés helytelennek tűnik, hogy az elöljáró esetleg ismer olyan szempontokat, amelyekről csak ő tud, de amelyeket nem hozhat nyílvánosságra. A titoktartás sokszor kötelesség (ezt manapság gyakran elfelejtik), és sok látszólag értelmetlen intézkedés háttere olyan, hogy az elöljáró nem indokolhatja meg, mert személyes kérdéseket érint.

Ez megint nem jelenti azt, hogy az elöljáró ne könnyítse meg az engedelmességet azáltal, hogy lehetőség szerint feltárja rendelkezéseinek okait. Nincs az engedelmesség ellen, ha valaki tudni akarja, hogy egy rendelkezés miért jó és miért kell valamit tennie. Az engedelmesség nem lesz annál jobb és tökéletesebb, minél nehezebb. Az elöljárónak nem szabad az engedelmességet tudatosan megnehezítenie.

A konfliktusok megoldásában végül szem előtt kell tartani azt is, hogy az engedelmesség esetében általában nem elvont igazságokról, hanem praktikus kérdésekről van szó. A gyakorlati kérdésekben pedig ritka az olyan eset, hogy csak egyetlen egy helyes megoldási lehetőség van.

2. Az elöljárónak és alattvalónak egymáshoz való viszonya nem hasonlítható a felnőtt szülők és a kiskorú gyermekek viszonyához. Ez a felismerés következményekkel jár mind az elöljáró, mind az alattvaló számára. Az elöljáró ne higgye, hogy mindenhez jobban ért, mint az alattvaló. A régi egyszerű szerzetesi viszonyok között ez talán így volt, de manapság erről szó sem lehet. A mai életben, ahol annyi munkakör van, az elöljáró nem lehet mindenben szakember. Kérje ki tehát alattvalói véleményét, főképp ha ezek különleges kiképzéssel rendelkeznek. De abból, hogy az alattvaló nem kiskorú gyerek, fontos következmények adódnak az alattvaló számára is. Ne várjon lehetetlent az elöljárótól. Ne legyen olyan, mint a gyerek, aki úgy gondolja, a szülők mindent tudnak, de elveszti bizalmát, mihelyt ráébred arra, hogy ez nem így van. Az alattvaló ismerje el, hogy elöljárója is tévedhet. Ehhez mindenkinek joga van, még az elöljárónak is.

3. Végül érintenünk kell még egy kérdést, amely megint általánosabb jellegű. A múltban az elöljáró általában úgy lépett fel, mint a tradíciók, a szabályok és szokások őrzője. Sok elöljáró úgy fogta fel hivatását, hogy le-

hetőleg nem adott semmi különleges engedélyt, azzal a megokolással, hogy az ilyesmi általában lazasághoz vezet, hiszen a krisztusi életeszmény követelményeitől visszariadó emberi természet minden alkalmat megragad, hogy kikerülje azt, ami önmegtagadást jelent. Ezért azután lehetőleg minden maradjon a régiben.

Az tény, hogy újítások vezethetnek lazasághoz. A kérdés csak az, hogy az elzárkózás az újítások elől nem sokkal veszélyesebb-e mint az esetleges lazulás. Ahol mindig minden marad a régiben, ott nagy a veszély, hogy az élet is megszűnik. A tradíciók megőrzése az elöljárónak nem egyetlen és semmiképpen sem legfőbb feladata. Azaz pontosabban: amit meg kell őrizni, az az eredeti szellem, az igazi evangéliumi inspiráció.

A szerzetesi élet mai krízisének egyik oka bizonyára az, hogy másodlagos dolgok sokáig túl nagy szerepet játszottak. Az bizonyos, hogy az evangélium szerinti élet mindig korszerű marad. Ez azonban nem áll a szerzetesi élet különböző történelmi megnyilvánulási formáiról.

Ez a megfontolás persze nem ad konkrét irányvonalakat arra nézve, hogy mit és hogyan kell megújítani. A konkrét teendőket eleve csak nagy általánosságban lehet leszögezni. Az Isten akaratát sohasem hozzák tálcán elénk, és mégis a legalapvetőbben a konkrét helyzetekben megyilatkozó isteni akarattal szemben kell engedelmeskednünk. És úgy tűnik, hogy Isten csak akkor fogja megmutatni akaratát, ha elöljáró és alattvaló önzetlenül, a hit szellemében egymással együttműködve keresi.

(Ezek a meggondolások eredetileg egy konferencia anyagát alkották, amely K. Rahner, Eine ignatianische Grundhaltung, Marginalien über den Gehorsam [Stimmen der Zeit 156 (1955-1956) 253-267; Sendung und Gnade, Beiträge zur Pastoraltheologie, Innsbruck, 1959, 493-516], c. cikkére támaszkodott.)

KARÁCSONYI ELMÉLKEDÉS

Karácsony nagy élménye, amely annyira megfelel az ember legmélyebb igényeinek: a szeretetből fakadó béke, boldogság. Ezzel az élménnyel látszólag szembenáll életünk legtöbb tapasztalata. Mert szeretetünknek, jóakaratú fáradozásunknak nincs meg az az eredménye, amely a megnyugvás, a béke érzésével tölthetne meg.

Mondhatjuk-e egyáltalán valaha is, hogy elértük, amit akartunk? Ha igazán szeretünk, ezt soha nem állíthatjuk. Mert a szeretet igénye végtelen.

Előttünk fuldoklik a vízben valaki, akit nagyon szeretünk. Utánaugrunk és megmentjük. Megnyugodhatunk-e ebben a sikerben? Azt hiszem nem. Mert egyszer eljön az idő, amikor szeretetünk nem tudja többé megmenteni az életnek.

Nagyon megkívánt valamit az, akit szeretünk. Sikerült legyőznünk minden akadályt és megszerezzük neki az ajándékot. Megelégedhetünk-e ezzel

a sikerrel? Azt hiszem, nem. Mert ha szeretjük, mindig azt akarjuk, hogy minden kívánsága beteljesüljön. Ám az ember kívánságai ebben az életben betölthetetlenek.

Igazságos társadalmi rendet, békés közösséget akarunk teremteni közéleti munkánkkal, mert szeretjük az embereket és jót akarunk nekik. Sikerül is megvalósítani terveinket. Megelégedettek lehetünk-e? Nem hiszem. Mert a tökéletes társadalmi igazságosságot és békét emberekkel lehetetlen megvalósítani. Jóakaratunk tehát soha nem marad feladat nélkül, szerető fáradozásunk bizonyos mértékig mindig csődöt mond.

De éppen mikor mélyen, fájdalmasan megéljük a csődöt, értsük meg: mindez a sikertelenség csak látszólagos, csak a felszínt érinti. Mert ha nem is sikerült megszereznünk azt az ajándékot, amire a másik olyan nagyon várt: szeretetünket, szerető önmagunkat odaajándékoztuk neki, ha mindent megtettünk az ajándék megszerzésének érdekében. Hogy ezt vagy azt sikerül-e megadnunk, az nem tőlünk függ. Bármi közbejöhet, bármi lehetetlenné teheti. És mindent sohasem tudunk megadni, amit szeretnénk. De egyet maradéktalanul és feltétlenül tudunk adni: szeretetünket, önmagunkat. Törekvésünknek, jóakaratú fáradozásainknak itt van az igazi gyümölcse. Nem a külső eredményekben, hanem a teljes odaadásban, amiről tanúskodik.

Az már aztán a megajándékozott dolga, minek örül jobban. A szeretet boldogítja-e, amely minden erejéből adni, gazdagítani akar — vagy az ajándék, függetlenül attól, hogy szeretet áll-e mögötte vagy nem? Aki boldogságát az ajándékhoz kötötte, az szükségképpen csődben él.Mert az ajándék mindig véges és viszonylagos. Csak a szeretet feltétlen és teljességében végtelen. Csak benne képes az ember megtalálni üdvösségét, maradéktalan karácsonyi boldogságát.

Nem könnyű karácsonyt ünnepelni ajándékok nélkül, nem könnyű az életet külső sikerek, eredmények nélkül élni. De aki megtalálja a módját, annak nagyon szép lehet akkor is, ha nem könnyű. Mert a megtalált boldogság: az adó és elfogadó szeretet megszépíti még a terheket is, amelyeket ebből az életből eltagadni nem lehet.

+

Karácsony gazdag tartalmának középpontjában a Gyermek áll. Egy Gyermek születésnapjából fejlődött ki az ünnep, a legtöbben gyermekkorunkban éltük meg a legszebb karácsonyi élményeket, és ma is a legszebb karácsonyi látvány mindnyájunk számára a gyermek, amint kitágult szemmel, megigézve bámul a csillogó, szikrázó karácsonyfára.

Mit jelent ez a fogalom: „gyermek"? Kezdetet és befejezetlenséget, hiszen a gyermek az emberélet útjának kezdetén áll. Gyengeséget és kiszolgáltatottságot: hiszen a felnőttek erős karja nélkül pusztulásra volna ítélve. Szeretet-igényt és ápolásra-szorultságot: semmi sem ejt olyan mély sebet lényén, mint ha szerető gondoskodás nélkül kell felnőnie. Egyszerű-

séget és tiszta átlátszóságot, gondolkozásában és cselekvésében, örömében és bánatában egyaránt. Fejlődést és gyarapodást: napról-napra változik és ez mindig többletet jelent. Tehát a gyermek: remény.

Ezért a gyermek mindig megható. Ezért a gyermek szent és sérthetetlen. Az egek erői is mintegy összesűrűsödnek körülötte az őrangyalok képében: ég és föld jóakaró, védő és gondos szeretetének tárgya. Valóban szerencsés állapot! És mégis: minden képessége, gyermek-emberségének minden törvénye arra tart, hogy minél előbb felnőtté legyen. Testének törvénye a növekedés, izmosodás, gyarapodás. Szelleme állandóan kérdez, tudni, haladni, fejlődni vágyik, és akaratának egyik központi vágya: szeretnék nagy lenni!

Jól van ez így: a természet bölcs berendezése működik itt. Jó, hogy a gyermek felnőtté fejlődik, hiszen egyébként torzó maradna. És jól van az is, hogy az emberiség a maga évezredekben számoló történelmében ugyanezt az utat járja: tudásban, öntudatában, felfogásában mind felnőttebb tulajdonságokat mutat. De amikor a gyermek érett felnőtté bontakozik ki, perdöntő választás elé kerül. Élete két, lényegesen különböző irányban haladhat tovább.

Az egyik úton felnőtté lesz és ezzel megszűnik gyermeknek lenni. Úgy válik felnőtté, hogy lassan kiöli magából a gyermeket, elfojt magában minden gyermeki tulajdonságot. A kezdet és befejezetlenség helyébe lép az öntudatos, öntelt befejezettség — és a kezdet vége itt valóban a vég kezdete lesz. A gyengeség és kiszolgáltatottság érzése gőgös — és hazug — biztonságnak ad helyet. A szeretetigény, az ápolásra-szorultság megvetett gyerekesség lesz; helyében a felnőtt bezárkózik egy sajátmaga-építette börtönbe. Az egyszerűséget, tiszta átlátszóságot felváltja a bonyolult kimagyarázás, a valóság erőszakos, önkényes torzítása — és hova lesz az ártatlan tisztaság! Bezárul a látóhatár, megszűnik az érdeklődés minden új felé, kiszárad a felfedezések csodálatos öröme . . . az ilyen ember útja végére ért — és ez maga a reménytelenség állapota. Mert mindazt, ami az ember életét lényegében gazdagítja, nem lehet felnőtt-módon meggyártani, megszerezni vagy kiharcolni. Csak ajándékba kapni lehet.

De van egy másik út is. A gyermek itt is felnőtté érik. Képességei, erői kibontakoznak. De azért lett felnőtté, hogy adni tudjon a gyermeknek. A gyermeknek, akit a másik emberben, még a legerősebb felnőttben is fölfedez. Mert saját magában is fölfedezte az örökre megmaradó gyermekséget. Megértette saját sorsát, ami az ember sorsa. Hogy az ember mindig kezdet marad és befejezetlenség, gyengeség és kiszolgáltatottság, szeretetigény és ápolásra-szorultság, egyszerű és átlátszóan tiszta titok, szüntelen fejlődés, gyarapodás és örök remény.

A Gyermek ünnepe talán minket is választás elé állít. Mi is leránthatjuk az álarcot és fölfedezhetjük a gyermeket maradéktalanul úrnak, felnőttnek képzelt önmagunkban. Mi is eljuthatunk a másik ember felnőtt felszínén keresztül addig a pontig, ahol benne a ránk váró, talán mindent tőlünk váró

gyermek kezdődik. Akinek adhatjuk, karácsonyi ajándéknak felkínálhatjuk mindazt, ami felnőtt erőink, kibontakoztatott képességeink birtokában van. Itt van elrejtve az a karácsonyi béke és karácsonyi öröm, amelyben csak a gyermeknek lehet része — a kis gyermeknek, vagy a felnőtt gyermeknek.

M.

TEKINTÉLY A CSALÁDBAN

Századunk súlyos csapásai, amelyek az egész emberiséget sújtották, majd az újnak a keresése egy mind gazdasági, mind világnézeti téren nyugtalan világban oda vezetett, hogy a régi életforma létjogosultsága sok tekintetben kérdésessé vált. A társadalmi változások nem kímélték annak legkisebb egységét, a családot sem. Korunkban semmi sem marad elszigetelten, így általános jelenséggé vált a szülők és gyermek közötti viszony válsága is, amelytől mindkét fél egyaránt szenved.

Annak a szülőnek, aki a válságból őszintén keresi a kiútat gyermekei, saját maga és társadalom érdekében, jól át kell gondolnia a gyermek fejlődésének szakaszait és saját kötelességeit ezekkel kapcsolatban.

A gyermeknek egészséges fejlődéséhez egységes normákra van szüksége. Nagyon fontos, hogy az apának és anyának a neveléssel kapcsolatos felfogása azonos legyen, vagy ha nem, véleménykülönbségüket ne a gyermek jelenlétében vitassák meg. A szülők egymásnak ellentmondó parancsai megbonthatják a gyermek lelki egyensúlyát és vérmérséklete szerint agresszívan vagy regresszíven reagál. Megrendül benne a természetes tekintélytisztelet és a bizalom.

Az iskolába lépéssel a gyermekre a tanítók és társak is nagy hatást gyakorolnak. Általában nagyon kívánatos a szülők és tanítók jó együttműködése. A szülői tekintélyt talán semmivel sem lehet jobban aláásni, mint ha a gyermek jelenlétében a tanítókat bírálják és lebecsülik.

A fiataloknak talán még sohasem volt nagyobb szükségük a vezetésre, mint ma a pluralisztikus társadalomban. Nem egységes a társadalmi kép, az erkölcsi életben a tabuk eltűnőben vannak, a testi fejlődés meggyorsult. A gyermek nagyon sokféle hatásnak és befolyásnak van kitéve. De megváltozott a vezetés, nevelés formája is. Nem lehet direkt, mert ezt a fiatalság fokozott önbizalma nem viseli el.

Nagyon fontos a szülők részéről a készség a problémák megbeszélésére. Érezze a gyermek a szeretetet, az érdeklődést, azt, hogy itt vagyunk és mindig rendelkezésre állunk. Az ellenvetéseket komolyan kell vennünk. Nem kész recepteket adni, mert abban úgysem hisznek, hanem valódi párbeszéd formájában közösen keresni a kérdésekre feleletet.

Nagyon fontos, hogy a szülők saját hibájukat is belássák és be is vallják. Ez mindig tiszteletet vált ki gyermekeikből és bizalmat önt beléjük saját hibáik kijavítására is. Másrészt sajátmaguktól is meg kell követelniök

azt, amit gyermekeiktől elvárnak. A gyermeknek éreznie kell, hogy szülei őszintén iparkodnak az ő javát keresni, másrészt saját problémáikat is megoldani.

A szülői tekintély tehát ne legyen önkényes, ne nyomja el a fiatalt, hanem tisztelje és ismerje el a gyermekben az embert. Másrészt a tekintély teljes hiánya is veszélyezteti az egészséges fejlődést. A szülő nem kapitulálhat a gyermek akarata előtt, nem engedheti zsarnokká fejlődni. Ma már lélektanilag ismert tény, hogy az egészséges lélek fejlődése feszültségekkel teli szakaszokon halad át, amelyekben a gyermek kudarcokat él meg, s azokból megedzve kerül ki. A vezetés feladása nem adhat kielégülést a gyermeknek, nem teszi boldoggá, hanem mélységesen elszomorítja. Éreznie kell a szülői szeretetet és kis egyénisége elismerését, de meg kell időben tanulnia az élet realitását és törvényszerűségeinek elismerését is, amelyeknek gyermek és szülő egyaránt alá van vetve. Környezetének terhére válik, magányos és boldogtalan lesz az az ember, aki az önfegyelmezést meg nem tanulta.

Az ifjúságot, amelynek lelke mindig fogékony a jó és igaz iránt, ma is erősen foglalkoztatja az élet értelme és egyéb nagy kérdések. Nekünk szülőknek kell rávezetni gyermekeinket igaz, őszinte beszélgetések folyamán, hogy vannak normák, amelyek nélkül az életet nem lehet élni: az igazság, jóság, becsületesség, bátorság, fegyelem, mértékletesség, stb. S ezek realitását magatartásunknak, lényünknek kell kisugároznia.

S végül ne feledkezzünk meg a biológiai törvényszerűségről sem. A szülők életfeladata a gyermek felnevelése, óvása, szeretete, de nem önző megtartása. A gyermeket az életre kell nevelni, önállóságra és szabadságra, határozottan és következetesen, és mégis majdnem láthatatlanul, hogy megtalálhassa saját énjét, amely a szülőkétől különböző lesz, de ez szükséges ahhoz, hogy a világ előrehaladjon és megújulhasson.

B. E.

A TEKINTÉLY VÁLSÁGA A NEVELÉSBEN

Ó, ez a mai fiatalság! — halljuk egyre a felnőttek panaszát. Gyakran a kétségbeesett szülők fájdalmával, gyakran sajnos bántó megvetéssel, elítéléssel, ami nem vezet célra, inkább árt.

1) A család a megváltozott társadalmi viszonyok között

Először is meg kell gondolnunk, hogy az ifjúság nem önmagát nevelte, hanem magatartása legnagyobbrészt szülei és környezete nevelésének, hatásának eredménye. Másodszor: a mai gyermek és ifjúság oktatási és érvényesülési lehetőség szempontjából előnyösebb helyzetben van, de a nevelés terén ők húzzák a rövidebbet az előző generációkkal szemben. A régi „nagycsaládban" a gyermek belenőtt egy több nemzedékből álló közös-

ségbe, ahol otthon érezhette magát, ahol sok testvér között lassan, biztosan sajátította el a korának megfelelő magatartást, példákat látott maga előtt. Az apa legtöbbször otthon dolgozott a gazdaságban, műhelyben, a gyermekek maguktól, szinte játszva sajátították el apjuk foglalkozását. Ma a szülők otthonuktól távol dolgoznak, a gyermek nem nézhet fel csodálattal munkájukra, sem nem köt benső kapcsolatot még gyermekkorában egy foglalkozási ággal. Innét adódik, hogy ma oly sok fiatal hagyja ott csalódottan választott pályáját. Igen gyakran a gyermekek ma több iskolát végeznek, mint szüleik, a tudományok is fejlődtek az évek folyamán, a gyermekek lenézik szüleiket. A kis család sokkal intimebb szeretetközösséggé válhat — krízisek esetén azonban nehezebb ezeket elviselni: innét a gyakoribb válás és a feszültebb helyzet a gyermekekkel. Régen a gyermek — falun még ma is — tágasabb környezetben nőtt fel; ma a modern lakások egyrészt akadályozzák mozgási igényében, másrészt könnyebben megy „szülei idegeire" és a szülők hibái is szembeszökőbbek.

Külön probléma az „egyke". Statisztikai adatok szerint az egyetlen gyermek általában nehezebben kezelhető és az iskolában sem éri el azt az eredményt, mint 2-3 gyermekes családból jövő iskolatársai. A tapasztalat megcáfolja azt a felfogást, hogy az egyetlen gyermeknek gondosabb nevelést lehet adni. Az egyetlen gyermek sajnálatraméltó: sokat van egyedül, hiányzik a testvér, az otthoni játszótárs, csak felnőttek veszik körül.

Megnehezíti a helyzetet, hogy a második világháború óta sok család nem törődik kellően a gyermekek nevelésével. A szülők legfőbb gondja kezdetben a megélhetés volt, ma a jobb életszínvonal, az anyák munkát vállalnak ennek érdekében, a gyermekkel keveset foglalkoznak, idejük sincs hozzá. Sok baj forrása az, hogy a szülők gyakran az egy vagy két gyermek karrierjében akarják elérni meg nem valósult álmaikat: sportoljon, tanuljon zenét, jusson egyetemre. A gyermek presztizskérdéssé vált. Érzi, hogy szülői ambicióinak tárgya, hogy nevelése öncél, és esetleg éppen azzal reagál, hogy nem tanul, nem valósítja meg szülei álmát.

A gyermekek ma szellemileg élénkebbek, néha koraérettek, lelki (pszichológiai) fejlődésük azonban nem tart lépést meggyorsult testi fejlődésükkel, hamarabb bekövetkező nemi érettségükkel, sőt gyakran még vissza is marad. A serdülők így egyszerűen nem képesek megbirkózni a testi fejlődésükből fakadó feladatokkal. Ráadásul a kommunikációs eszközök (rádió, képesújságok, mozi, televízió) terjedésével a gyermekek korábban megismerkednek, szembekerülnek olyan problémákkal, amelyeknek feldolgozásához még nincs meg a lelki érettségük. Könnyen választanak olyan életformát, amely esetleg teljes romlásba visz (huliganizmus, munkakerülés, fiatalkori bűnözés, kábítószerek).

2) A tekintély válsága

Valamikor a szülői tekintélyt az isteni tekintélyből vezették le: a szülő

és nevelő Isten helyettese. Legfőbb erény az engedelmesség volt. A modern pedagógia elvileg kétségbevonja az isteni tekintélyből levezetett tekintélyt. Gyakorlatban pedig a szülők éppen a háború utáni laza nevelésük következtében elvesztették tekintélyüket a fiatalok szemében. Ma a nevelői tekintély személyes és tárgyi (Sachautorität). A szülőnek, nevelőnek annyi tekintélye van, amennyit helyes magatartásával meg tud magának szerezni. Személyes példájának vonzóereje, érveinek súlya ma nagyobb szerepet játszik, mint valaha. Ma nem az engedelmesség, hanem a jónak akarása, keresése fontos, a belátás, a jóakarat felkeltése nagy szerephez jutott, amit csak helyeselhetünk. A tárgyi tekintély, vagyis egy ideál felől jövő felszólítás, annak megragadása erősebb hatású lehet, mintha ezt pusztán parancsolták volna. A sokféle kínálatban azonban nehéz a helyes választás. A személyi tekintély is nagyobb feladatok elé állítja a nevelőt. A fegyelmezés nem egy általánosan elfogadott tekintély, hanem az erősebb akarat, az imponálóbb egyéniség kérdésévé lett, ill. szülő és gyermek közti szeretet-kapcsolat kérdésévé.

Pár éve ismert az ún. „tekintélyellenes" nevelés, amely elvben elvet minden parancsot, büntetést, nevelőt és gyermeket egyenrangúnak tekint, sőt ellenállásra biztatja a gyermeket. Az eddigi eredmény: teljesen fegyelmezetlen óvodások, kisiskolások, akiknek jórészét pszichológiai kezelésbe kellett adni.

A kiscsaládban persze furcsa lenne a merev király-alattvaló viszony is. A családok inkább partnerekként kezelik gyermekeiket. Egyes kérdéseket maga a gyermek döntsön el: ebéd után írja-e meg feladatát, vagy inkább a játszótérről hazajövet. Ilyen szabad, belátáson, megbeszélésen, tapasztalaton alapuló döntések segítik majd a serdülőket, hogy nagyobb szabadságban is megfontolás alapján a jobbat válasszák. A gyermekeket be lehet vonni közös tervek megbeszélésébe: milyen legyen az új szekrény, hová megy a család nyaralni. A végső döntés azonban a szülők dolga. A gyermeknek tudnia kell: nem egyenjogú szüleivel, akiknek több tudásuk és élettapasztalatuk van.

A kisgyermek, a kisiskolás még mitsem tud a tekintély válságáról. Gyermekkorban a jólneveltség még valóban a szülők nevelésének és következetességének eredménye. Kisgyermek is, serdülő is érzi, ha jót akarunk neki, megbízunk benne; így el lehet érni, hogy elfogadja érvelésünket, fel lehet ébreszteni benne a jóakaratot, a készséget az önlegyőzésre, a jó megvalósítására. A gyermeket rá lehet beszélni a jóra. Természetesen ezt sem szabad túlzásba vinni, mert megúnja, hogy örökké prédikálnak neki. „Ne mondd ezt olyan sokáig, inkább adj egy pofont és engedj most már játszani" — mondta egy fiú, akit szülei csakis „szép szóval" neveltek.

3) A családi nevelés fontossága

Sok szülő akkor kezd a gyermekével kissé törődni, amikor az iskolába kerül, hogy jobb tanulmányi eredményt érjen el. Ez tévedés: a gyermek nevelésében az első hat év, és ezen belül főleg az első év mérvadó. Amit

ekkor nevelésben elrontottunk vagy elmulasztottunk, azt később alig lehet jóvátenni.

Amerikában és Bécsben tették bentlakásos csecsemőotthonokban a következő megfigyelést: minden orvosi felügyelet, gondos testi ápolás mellett a gyermekek alig fejlődtek, kedélybetegek lettek, erősen hajlottak megfázásos betegségekre, 2-3 éves korukig nem tanultak meg járni ill. beszélni, és a csecsemőhalandóság sokkal nagyobb volt, mint pl. a New-York harlemi néger nyomortelepen. Vagyis a csecsemőnek még a higiéniánál is nagyobb szüksége van egy szerető személynek, az anyának állandó szerető jelenlétére. Azt hisszük, a gyermek úgysem ért meg semmit. Nem ért, de érez, vágyódik a szeretet számára érthető formája, az ölbevevés után, ami az anyaméh ölelését pótolja.

Sok anya dolgozni megy és csecsemőotthonba adja gyermekét. De az engedelmesség, szeretet, szorgalom első feltétele: a szeretet a valamit kívánó személy iránt. Ez azonban így nem fejlődhetik ki anya és gyermeke között. Más iránt sem, hiszen a gondozók között a gyerek kézről-kézre jár. Az első életévben elmulasztott szeretetélményt soha többé nem lehet pótolni, a későbbieket is nehezen.

Sok családban a gyermek a nagyszülőnél vagy annak gondozásában nő fel és így ahhoz kapcsolódik szeretetével. De a nagyszülő általában hamarabb hal meg, mint az anya, és így a gyermek lélekben árva lesz. Újból kapcsolódnia kell valakihez, az anyjához, ami újabb erőket vesz igénybe és zavarja a nevelés folyamatát. Ugyanez áll a nevelőnőre is: a szülő-gyermek közti viszony így sosem lesz szoros és a szülők majd serdülőkorban fognak ezen csodálkozni.

4) Kerüljük a felesleges ütközéseket

A következőkben néhány hibára szeretnénk rámutatni, ami könnyen elkerülhető a nevelésben. A gyermek életének egyes fázisaiban szükségszerű egy bizonyos magatartás. Ha ezt a szülők rosszallják, tiltják vagy büntetik, akkor igazságtalanok gyermekükhöz, felesleges ellenállást, dacot, agressziót ébresztenek bennük, maguk zavarják meg a gyermek-szülő közti jóviszonyt.

Így pl. nem szabad a gyereket túl korán (másfél éves kora előtt) a szülői dicsekvés kedvéért — esetleg veréssel — szobatisztaságra szoktatni. Nem kell az evést — vagy egyes ételeket, ami iránt a gyermek ellenszenvet érez — agyonerőltetni. Gyermekek étvágytalansága gyakran túltápláltságon, emésztési zavarokon vagy idegességen, szeretethiányon alapszik. Egy fontos tanács: a közös étkezés legyen a család meghitt, vidám találkozása, alkalom az élmények elbeszélésére, és ne evési viták színhelye. Nem szabad gyerekes magatartásokban (követelőzés, verekedés) „erkölcsi hátteret" keresni.

Egyes rendellenes magatartásoknak (körömrágás, ujjszopás, ágybavizelés, motorikus nyugtalanság) lélektani oka van. Drasztikus módszerekkel csak fokozzuk a baj forrását: az idegességet, a csalódottságot a várt szeretet terén. Nagy türelem, megértés, diszkréció kell ezeknél a gyerekeknél. A szülő, nevelő csak saját nyugalmával, türelmével, bizalmával hathat.

2-4 év között a gyermek önállóbb lesz, akarata fejlődik. Örömet okoz neki ennek az új képességnek gyakorlása, vagyis nem-et mond. Ne élezzük ki ezeket a helyzeteket! Hallgassuk meg, mit szeretne és ha nem ésszerűtlen, teljesítsük. Más esetben legjobb másra terelni a figyelmét, vagy a kis dacolót magára hagyni: rövidesen megnyugszik. Ha tekintélyünket féltve megtörjük a gyerek akaratát, akkor vagy agresszívvé fejlődik, vagy tehetetlen, félénk emberré.

A büntetés kérdése a pszichológusok körében újabban erősen vitatott. Abban azonban egyetértenek, hogy lehetőleg nem büntetni kell, hanem megelőzni. Ha pl. látjuk, hogy verekedés van készülőben, hívjuk magunkhoz a gyerekeket és javasoljunk egy új játékot. A verekedés témája gyorsan feledésbe merül.

Büntetés, szidás csak akkor éri el célját, ha a gyermek szereti szülőjét, nevelőjét, különben csak dacot fejleszt ki. Sok apró büntetés az ellenkező hatást váltja ki. Sok szigorú büntetés eldurvít. Udvariasságot, szerető magatartást, lelki értékeket nem lehet a gyerekbe „beleverni". Sosem szabad olyan büntetést kiszabni, ami félelemmel jár, pl. sötét pincébe zárni. Vagy olyan büntetést adni, amivel ellenszenvet ébreszthetünk egy nagyobb érték iránt, pl. büntetésből imát elmondatni, olvasást, zenét gyakoroltatni. Nemes szórakozás vagy kirándulás elmaradása szintén nem ajánlatos büntetés. Főleg nem szabad a szeretet megvonásával büntetni. Sok szülő napokig, hetekig érezteti gyermekével, hogy nincs vele megelégedve, nincs egy jó szava hozzá. Hogyan erősödjék meg az ilyen gyermeklélekben a jó még gyenge palántája! Büntetés, szidás után rögtön hidat kell építeni a gyermekhez: szerető szóval tudtára kell adni, hogy most már minden újra rendben van és szeretjük őt. Ez nagyon fontos a dac megelőzésére, ezzel bizalmat ébresztünk benne önmagunk és a helyes magatartás iránt.

Vegyük figyelembe a gyermek szándékát is. Gyakran akkor büntetünk, ha a gyermek zavart bennünket játékával: idegességünket a játszó gyermeken vezetjük le. Nem is minden galiba szándékos, amit gyerekek előidéznek. Ügyetlenségből fakadó károkért büntetni igazságtalan.

A büntetésnél nevelőbb hatású a gyermekkel megbeszélt jóvátétel: zsebpénzéből cukrot vesz megbántott kistestvérének, engedetlensége fejében segít a házimunkában. Az ilyesmi főleg akkor hatásos, ha valóban önként, belátás alapján történik a jóvátétel és lehetőleg ugyanazon a téren, ahol a hiba történt.

Fontos az is, hogy a gyermeket hibája bevallásához segítsük. Sok gyermek fél a büntetéstől és inkább hazudik. Pedig a megtorlásnál sokkal értékesebb a gyermek őszintesége és az ez után bizalmas légkörben folytatott beszélgetés: hogyan lehet a jövőben ezt elkerülni.

A gyermek szeretne minél hamarabb szabadulni bűntudatától, a büntetéstől való félelemtől, és visszatérni a jóhoz. Tehát ha büntetnünk kell, akkor azonnal. Helytelen estig, vagy a hét végéig várni, amikor az apa hazajön és bírói tárgyalást tart. Ilyenkor a büntetés csak megtorlás és elveszti nevelői hatását. Helytelen az apát a bíró szerepében szerepeltetni: az apa éppúgy legyen kedves a gyermekhez, mint ahogy az anya is lehet szigorú.

Ne felejtsük el: a lelki sebek, amelyeket egyes gyermekek korábbi helytelen vagy szeretetlen nevelés következtében kapnak, sokkal lassabban gyógyulnak, mint a csonttörés! Gyakran évek szükségesek hozzá. Szinte

hihetetlen: az egészséges csecsemőre mindenki ránevet, a „jólsikerült" gyermeket mindenki szereti, — viszont az emésztési zavarok miatt síró csecsemő fölé rosszalló tekintettel hajol az anyja és ezzel fokozza a kicsi fájdalmait; a szeretetlen családi otthonból vagy menhelyből jövő, a „nehezen nevelhető", vagy egyenesen terhelt gyermeket mindenki szidja, pedig éppen neki lenne kétszeres szeretetre szüksége. Honnét merítsen az ilyen gyermek erőt, önbizalmat, hogy megbirkózzék az eléje állított feladatokkal? Úgy érzi, neki mindenki ellensége, végül ő is ellensége lesz a társadalomnak. Sok bűnöző tragikus sorsa ez.

5) Szeretettel, de merjünk követelni!

A korai években kell a gyermek nevelését megszilárdítani. Csak ha szoros szeretetviszony alakult ki közte és szülei közt, fog szívesen hallgatni rájuk. Ne sajnáljuk tehát az időt a kisgyermekkel, gyermekkel, kamasszal folytatott játéktól, beszélgetésektől. Már kiskorában is hallgassuk meg, válaszoljuk meg minden „miért"-jét. Csakis így érjük el, hogy serdülőkorában nem menekül el otthonról, mert tudja, hogy szüleivel lehet szórakozni, beszélgetni, azok hajlandók olyan programot, pl. kirándulást csinálni, ami neki örömet okoz ebben a korban. Csakis így érjük el, hogy majd akkor is hozzánk fordul problémáival, kérdéseivel.

A rendszertelenség, ellenkező követelmények, a változó személyek és a velük változó szokások megzavarják a gyermeket: bizonytalanná válik és végül semmiféle lelkiismereti követelmény nem lesz szent számára. Ugyanígy bizonytalanná, sőt az életben félénkké válnak azok a gyermekek, akiktől semmit sem követelnek meg. Sok gyermek feltűnő magatartással leplezi ezt a belső bizonytalanságot és ezzel akarja a szülők és nevelők figyelmét felhívni magára és elhanyagolt voltára.

Merjünk tehát követelményeket támasztani a gyermekekkel szemben! De ne csak tiltsunk: buzdítsunk a jóra, legyenek pozitív követelményeink, az vonzóbb. Ne azt mondjuk: „Ne verekedj az öcséddel az udvaron!", hanem: „Rád bízom a kicsit, vigyázz rá az udvaron, te vagy az erősebb." Hogy nő a gyermek lelkében, ha megbízzák a jóval!

Már kicsi gyermeknél is indokoljuk meg követelményünket és bizonyos esetekben adjunk választási lehetőségeket is, hogy ezt is gyakorolja. De tudnunk kell, hogy a kisgyermek kb. 10 éves korig még képtelen mélyebb belátás alapján cselekedni, nincs még mércéje a döntéshez (tehát az örökös „prédikálás" nem sokat ér), hanem egyszerűen magáévá teszi a helyes magatartás szabályait.

Nem kell a gyermeknek minden lépését ellenőrizni, hanem legyenek ésszerű körülhatárolt követelményeink, amelyekből azonban nem engedünk. Hogy mindez ne váljék külsőséggé, arról az egész családi légkörnek kell gondoskodnia.

6) Serdülőkori problémák

A modern értelemben vett személyi és tárgyi tekintély a serdülőkorban egyre nagyobb szerepet játszik. A serdülő maga akarja lemérni az eddigi normák érvényességét. A szülő-gyermek viszonynak partnerviszonnyá kell lennie. Jó ha a családnak van egy fiatalabb, megnyerő pap, orvos ismerőse, aki szükség esetén felébreszthetí a serdülő bizalmát. Ha nem alkalmazunk kényszert, ha látja, hogy valóban megbízunk benne és jelleme szabad kibontakozását akarjuk, sokkal könnyebben dönt saját belátása szerint a helyes normák alapján, pl. a hit kérdésében, ami minden fiatal számára egyszer személyes döntés kérdése kell hogy legyen. Túlbuzgó, túlszigorú családok ebben a stádiumban ma éppen a hitetlenségbe kergetik serdülő gyermekeiket.

Természetesen a generációs probléma változó korunkban ismét kiéleződött, és gyakran éppen azok a szülők konzervatívak, akik a legjobban akarják gyermekeiket nevelni. Át kell gondolniok, hogy valóban nem rég túlhaladott-e néha álláspontjuk. Komoly feladat az ifjúságot rugalmassá, a helyes értelemben vett fejlődés iránt fogékonnyá, de ugyanakkor kritikussá is nevelni.

Hogyan akadályozhatjuk meg, hogy a serdülő túl korán kezdjen nemi kapcsolatokat, vagy társadalmon kívüli csoportok tagja legyen? Tanítsuk meg még gyermekkorában helyesen játszani, szabadidejét jól kihasználni. A biológiai funkciókat, nemiséget természetesként kell kezelnünk. A szülőknek maguknak kell felvilágosítaniok gyermekeiket, főleg ha már kérdeznek: az anyaságról iskoláskor, az apaságról 9-10 éves kor előtt. Ne a bűn oldaláról tárgyaljuk a kérdést. Ne is csak biológiai oldalról, hanem mutassunk rá az anya, apa és gyermekek szeretetközösségére is. Kis kortól kezdve kedveltté, érdekessé kell tenni a családi otthont, hogy a serdülő is szívesen legyen otthon. Tervszerűen össze kell barátkozniok a szülőknek más hasonlókorú gyermekek szüleivel. A gyermekek kezdetben játszótársak, később együtt mehetnek tánciskolába, rendezhetnek otthon összejöveteleket: az annyira várt szórakozás kérdése jó időre meg van oldva. Később bővíteni lehet a kört. 15-16 éven túl akkor lesz a szülők nevelése e téren eredményes, ha ők maguk harmonikus házasságban élnek és saját példájuk, bizalmas beszélgetések kapcsán kialakul a fiatalokban a meggyőződés: a szerelem és nemiség nem önmagáért van, felelősséggel tartoznak a másikért és ők is hasonló családi élet megvalósítására törekszenek. Csak így tudnak majd várni, így mernek egy ideig egyedül maradni és szembeszállni a gúnyolódókkal.

Számoljunk a konfliktusokkal, tanuljuk meg elviselni őket. Az ellentétes pólusoknál a megoldás valószínűleg valahol a középen kínálkozik. Nem szabad külsőségek miatt (divat, hosszú haj) törésre vinni a dolgot: nem minden hosszúhajú föltétlenül huligán! A tekintély ellen lázadó fiatal előtt

mutassunk rá arra, hogy ő is elvár megbecsülést önmaga iránt, tehát legalább ugyanezt az emberhez méltó magatartást tanúsítsa szüleivel és környezetével szemben is.

Nem szabad egyes eseteket felfújni. Természetesen lehet időnként az asztalra csapni, de az állandó szidás eltompít, és még jobban elvadítja a fiatalt. Nem szabad minden botlásáért rögtön megbélyegezni és elveszettnek hinni. Próbáljunk elgondolkozni rajta, mi a rugója lázadó magatartásának; valószínűleg jó, hiszen az ifjúság ideálista. Ha úgy folytatunk vele beszélgetést, hogy rögtön elfogadjuk, sőt keressük álláspontjának pozitív magját, könnyebben jutunk közös nevezőre. Őrizzük meg nyugalmunkat a vitánál, még ha ő gúnyolódik is. Ha biztosak vagyunk igazunkban és Istenre bízzuk a fiatal sorsát, nem fogjuk nyugalmunkat elveszteni. Tartsuk szem előtt nevelésünk végső célját, amit talán viharokon keresztül ér el, neveljünk a jövőt nézve, akkor könnyebben tudjuk a konfliktusokat áthidalni. Sok szent jutott vargabetűkön keresztül életcéljához.

És ha a fiatal mégis kitör otthonról, eltűnik egy gammler-csoportban? Nem mindegyik vész el! Ha szerető otthonnal várjuk, akkor szomorú élményei után — hiszen fiatal sorstársai nem tudnak neki sokat nyújtani — készséggel kezd új életet, ehhez azonban sok bizalommal és türelemmel kell elgyengült akaratát erősíteni. A tékozló fiú példabeszéde nemcsak a gyermekeknek, hanem a szülőknek is szól!

És végül: merjünk bízni! A fiatalság rá fog jönni: igaz ideált kell keresnie, amely végső választ ad minden kérdésére. Modern, nyílt, segíteni kész magatartásunkkal éljük ezt eléje.

Olvasóinknak a témával kapcsolatban ajánljuk: Ernst Ell: Kluge Eltern, glückliche Kinder. Limburg, Lahn, 1969[4], 189 o.

— r — a.

AZ EGYHÁZ SZAVA

A SZENTATYA KÖRLEVELE A MAGYAR NEMZETHEZ

VI. Pál pápa, Isten kegyelméből szentséges atyánk, apostoli levele szeretett magyar katolikus fiaihoz az Egyház Magyarországon történt alapításának, s egyben Szent István születésének és megkeresztelésének ezeréves jubileuma alkalmából.

A katolikus Egyház szeretett magyar fiainak VI. Pál pápa.

Szeretett fiaink! Üdvözlet és apostoli áldás!

Nemes versenyben és nagy lelki örömmel készültök megünnepelni, Tisztelendő Testvéreim és szeretett Fiaink, Szent István születését és megkeresztelését, ezt a két kimagasló eseményt, amelynek ezekben az években ünnepeljük ezeréves emlékét. Ezek az ünnepségek viszont egybeesnek a Katolikus Egyház ezeréves fennállásával Magyarországon, mely a szent királyban tiszteli alapítóját.

Abból a nagyrabecsülésből kifolyólag, amellyel a nemes és dicső magyar nép iránt viseltetünk, rendkívül szívesen vettük a magyar főpásztorok kérését, hogy mi is osztozzunk abban az örömben, reménységben és hálaadásban, amely jelenleg benső kegyelettel tölti be lelketeket.

Ez az ezeréves időszak önként és természetszerűen arra ösztönzi a kutatókat, hogy tanulmányozzák történelmetek hazai intézményeinek gazdag kincstárát; legfőképp azonban arra szolgál, hogy Szent István dicső tettei és halhatatlan alkotásai még fényesebb megvilágításba kerüljenek.

Szent István, Pannoniának ez a ragyogó csillaga, akkor látta meg a napvilágot, amikor népetek súlyos válságba került. Fejedelmeitek ugyanis a vészes és szörnyű kalandozások után, amelyekkel a nyugati országokat pusztították, arra kényszerültek, hogy keressék a szomszédos népekkel való békés együttélés feltételeit. S miközben bölcsen és óvatosan egymáshoz közeledtek, Magyarországra érkeztek az Evangélium első hirdetői.

Ami akkor hazátokkal történt, új dolgok magját vetette el s e kor hullámzó állapota, mely a látszat szerint az akkori bizonytalan körülményeknek volt eredménye, valójában az éltető Szentlélek művének bizonyult, aki szent tevékenységének kegyelmével szüntelenül megújítja a föld színét. Mindamellett Istvánnak, ennek az igen kiváló fejedelemnek születését, megkeresztelését, életszentségét és bölcsességét méltán tekinthetjük mintegy e szerencsés fejlődés kezdetének és csúcspontjának. Ezzel ugyanis végleg

lezárul történelmeteknek ez a szakasza és megnyílik a keresztény művelődés termékeny, új korszaka, mely most érkezik el ezeréves fordulójához.

A szent király. Szent Adalbertnek lelki fia, a keresztény hit és erkölcs alapján állva, erős lélekkel, maradéktalanul megvalósította azt, amire Isten kiválasztotta: fiatal magyar nemzetének megmutatta és kijelölte azt az igazi utat, mely nemcsak az anyagi javak bőségéhez, hanem egyben magasabb értékű kincsekhez, vagyis a lelki műveltséghez és a természetfeletti kegyelemhez vezet.

Mint népének hűséges őre és vezetője azt akarta, hogy az szabad és mindenkitől független legyen. Arra törekedett, hogy egy testté és egységes nemzetté forrassza össze. Önálló államformát biztosított neki és olyan törvényeket hozott, melyek a keresztény szellemiségből fakadtak. Egyidejűleg megszervezte királyságának határai között az első egyházi intézményeket, megvetve ezzel a jogi és lelkipásztori fegyelem alapjait, s ezzel előmozdította az Egyház termékeny növekedését magyar földön. Az esztergomi érsekségen kívül, melyet Magyarország prímási székhelyévé tett, megalapította a kalocsai érsekséget és más nyolc egyházmegyét. Külön előjogokkal erősítette meg az akkor már meglévő pannonhalmi, Szent Mártonról nevezett monostort, létrehozta a veszprémi és pécsváradi monostort, a budai, nyitrai és székesfehérvári káptalant és elősegítette a zalavári, bakonybéli, aracsai, oroszlánosi, sári, tatai és jáki monostor felépítését. Ezek az egyházi intézmények, amellett, hogy a polgári közigazgatásnak is nagy segítségére voltak, olyan központokká váltak, melyekben virágzott az istentisztelet, lelkesen folyt a hithirdető munka s otthont találtak bennük a keresztény szellemű tudományok és művészetek, sőt gazdasági, szociális téren is, különösen a földmívelés terén, a haladás előmozdítói voltak.

Szent István, alighogy megkezdte ezt a munkát, Rómába küldte követét, Asztrikot, a pécsváradi monostor apátját, hogy terveit és alkotásait megerősítés végett előterjessze az Apostoli Szentszéknek. S hogy a szent királyban különben is milyen nagy tisztelet élt a Szentszék iránt, szívesen említjük meg, hogy Szent Péter sírja közelében saját népe számára templomot és zarándokházat alapított.

Itt vették kezdetüket az immár ezer éven át tartó, eredményekben gazdag kapcsolatok az Apostoli Szentszék és a magyar nemzet között, melyeket a hithűség és a Szentszékhez való odaadó ragaszkodás ihlettek, s melyek mindkét fél számára oltalmat és segítséget jelentettek.

Ami azonban a magyar népet leginkább megindította és a keresztény élet elfogadására bírta, az Szent István példás vállásossága és ennek megfelelő életmódja volt. Ehhez járult családja kimagasló példaadása, melyet hitvese, Boldog Gizella és fia, Szent Imre nyújtott. Igy történt, hogy az a nép, amelyet egykor „a keresztények ostorának" tartottak, a hithirdetők munkája révén olyan nemzetté vált, mely, mint a kereszténységnek századokon át hűséges követője, a hit bátor védőjének kitüntető nevét érdemelte ki.

E millenniumi ünnepségek alkalmából, melyekkel Szent István születését tiszteljük, kegyelettel és örömmel kívánjuk megvilágítani, emlékezetbe idézni és megcsodálni azokat a lelki kincseket, melyeket az Egyház Magyarországon hosszú évszázadokon át felbecsülhetetlen gyöngyszemként összegyűjtött. Ezek közül kiemeljük Szent István egyházias érzületét és nagylelkűségét, Szent Adalbert és Szent Gellért vértanú hithirdetését és Szent Imrének, a magyar ifjúság védőszentjének liliomos tisztaságát. Méltó dícséret illesse Szent László erőteljes és bátor állhatatosságát, Szent Erzsébet sugárzó és szeretetreméltó irgalmasságát és Szent Margit alázatos, engesztelő imádságát. Ezek, sok más szenttel együtt, a mai napig a nemes magyar nemzetnek s egyúttal az egyetemes Egyháznak is ragyogó díszei és oltalma.

A magyar nép egyik nemzedéke a másik után járta, századokon át, e szentek útjait és járja ma is, hogy nagylelkűen utánozza Jézus Krisztust és élje az ő életét, hazátok adottságai és szokásai szerint, s amint azt az idők körülményei megkívánják.

Ki foglalhatná össze méltóképpen, hogy mennyit tett az Egyház Magyarországon az emberi művelődés terén? Az ország ősrégi intézményei, törvényei, művészete, irodalma elegendően bizonyítják, hogy kiváló magyar elmék mennyit merítettek a kereszténység szépségeiből, amikor otthon és külföldön megcsodált nagyszerű műveik sokaságát megalkották! Ki tudná ezenfelül méltóképpen fölbecsülni, mennyit nyújtottak a katolikus, különösen a szerzetesiskolák az erkölcsös nevelés és oktatás terén századokon keresztül fiaitoknak!

Végül nem tudjuk felmérni, hogy a keresztény hit és a hősök ereje mennyi segítséget nyújtott a nemzetnek a zord veszélyek és viharos csapások között, amelyeknek a történelem tanúsága szerint annyiszor volt áldozata.

Ahányszor csak a történelmi följegyzésekből emlékezetünkbe idézzük ezeket, minden okunk megvan arra, hogy hálát adjunk az isteni Gondviselésnek, hogy annyi viszontagság és balsors között megvédelmezett, megőrzött és fenntartott benneteket Szent István hitében s az ő atyai pártfogása alatt: nem hiába hagyatkoztatok rá egy jobb jövendő reményében.

Míg azonban, tisztelendő Testvérek és szeretett fiaink, őszinte csodálkozás tölt el, amikor lelki szemeitekkel számba veszitek a vallásos élet gazdag termését és gyümölcsöző bőségét, mely az ősöktől, Szent István napjaitól rátok hagyott hitből sarjadt, a Szentlélek, az értelem és tudomány Lelkének indítására, versengve arra törekedjetek, hogy a hit, minden megigazulásnak alapja és gyökere, „mely nélkül senkisem lehet kedves Isten előtt" (Zsid. 11, 16.), minden tévedéstől mentesen, a maga tisztaságában, épen és sértetlenül maradjon meg bennetek. Vannak ugyanis — bárcsak minél kevesebben lennének — akiket „az emberi tanítás minden szele magával sodor" (Ef. 4, 14.), akik azt gondolják, hogy a hit mint ilyen nem más, mint vetülete az ingatag és mulandó életformának, hogy a hit elválaszthatatlanul össze van kötve bizonyos korszakok sajátos körülményeivel, melyek feltartóztatha-

tatlanul elmúlnak és nem térnek vissza többé. Az valóban igaz, hogy az élet külső körülményei és a jelen eseményei mind a társadalomban, mind az állami közösségek életében kétségtelenül elég erősek voltak és lesznek ahhoz, hogy megváltoztassanak olyan követelményeket és formákat, melyek például a nevelésre, a tanításra, a szociális előrehaladásra vonatkoznak. Változatlan marad azonban és fog is maradni a hit, az Istennek ez a felbecsülhetetlen ajándéka; s természeténél fogva rendületlenül áll, mert Krisztusra, a sziklára épült az Egyház, vagyis azoknak a közössége, „akik Jézus Krisztusban az üdvösség szerzőjét és az egység és a béke alapját látják" (Const. Lumen gentium, Cap. II. n. 9.). Hiszen már Szent Pál apostol figyelmeztet, hogy „Jézus Krisztus ugyanaz tegnap, ma és mindörökké" (Zsid. 13, 8.).

Valóban a hit semmiképp sem minősíthető emberileg kigondolt rendszernek, egy letűnt szociális helyzet tükörképének: a hit a Szentlélek ajándéka: a szellem szabad hódolata, mellyel az ember nagylelkűen válaszol Istennek s a hozzá intézett isteni sugallatnak engedelmeskedik; a hit az Istennel való kapcsolatunk természetfeletti bizonysága, mely a föltámadás és az örök élet reményéből él és cselekszik.

A hit, mely összeköt bennünket az örök Istennel és a hivők közössége, az Egyház, nem egy távoli kornak ránkhagyott maradványa, hanem élő, lobogó, lüktető valóság. „Krisztus, az egyetlen közvetítő ugyanis Egyházát, a hit, a remény és a szeretet közösségét, látható szervezetnek alapította a földön és szüntelenül fenntartja ... (Az Egyház) emberi és isteni elemekből tevődik össze ... a keresztet és az Úr Krisztus halálát hirdeti, amíg ő újra el nem jön" (Const. Lumen gentium, Cap. I. 8.).

Amikor tehát a magyar katolikus Egyház történelmének évkönyveit lapozgatjátok, legyetek mélyen meggyőződve róla, hogy ezek a régi, dicső emlékek nem tűntek el egyszer s mindenkorra, hanem új életre kelnek s megújulnak a jelenben. Tartsátok tehát kitüntető kötelességteknek, hogy a múlt eseményeiről necsak emlékezzetek, hanem egyúttal tanúságot is tegyetek erről a régi és mégis mindig új hitről és őseitek szent örökségét a maga tisztaságában és érintetlenségében adjátok át utódaitoknak.

Szilárd bizalommal fogjatok tehát munkához és bízva Isten kegyelmében kövessétek ezt a buzdítást: „Emlékezzetek meg elöljáróitokról, akik az Isten szavát hirdették nektek. Gondoljatok életútjuk végére és kövessétek őket a hitben" (Zsid. 13, 7.).

Ti vagytok mintegy a láncszem, mely hazátokban a múltat összeköti a jövővel. Fontoljátok meg alaposan ebből eredő kötelességteket Isten és az eljövendő századok előtt. Mint az Egyháznak, Krisztus titokzatos testének tagjai, az „Igazság munkatársai" (3 Ján. 8.) kell hogy legyetek: a ti feladatotok ugyanis, hogy az Evangélium igazsága hirdettessék. Azon kell lennetek, hogy Krisztus szava el ne fojtassék. Hiszen maga Pál apostol mondja: „Hogyan hívhatják segítségül, amíg nem hisznek benne? S hogyan higgyenek abban, akiről nem hallottak?" (Róm. 10, 14.).

Kitartó, nagy buzgalommal kérjétek tehát a gondviselő Istent, hogy támasszon köztetek apostoli hivatásokat, papokat, szerzeteseket, férfiakat és nőket, világi apostolokat, szent szolgákat az Egyháznak, hűséges tanítványokat az isteni Mesternek, nagylelkű, serény, önzetlen szolgálókat Istennek és Népének.

Titeket pedig, kedves hívek, kiváltképpen kérünk, hogy pótoljátok azt, amit paptestvéreitek elvégezni nem tudnak (Decr. Ap. Act. nn. 10, 17.), legyetek azon, hogy otthonotokban, családjaitokban, az emberek között, akikkel érintkeztek, az Evangélium világossága soha el ne homályosodjék. Az ilyen tanúságtétel néha bátor helytállást kíván, nehézségekkel jár, önmagatokról és érdekeitekről való lemondásra kötelez: de mindezekért bőséges lesz a jutalmatok az Úr Krisztus ígérete szerint: „Mondom nektek, hogy aki tanúságot tesz mellettem az emberek előtt, azt majd az Emberfia is magáénak vallja az Isten angyalai előtt" (Luk. 12, 8.).

Természetes azonban, hogy a hitnek ez a lelki természete és jellege semmiképp nem menti fel a keresztény hívőt attól a kötelességétől, hogy már a mai időkben is építse a világot, szolgálja a közjót mind szociális, mind kulturális téren. Sőt a hit arra serkent és indít bennünket, hogy evilági kötelességeinknek buzgón eleget tegyünk és így egy új világot teremtsünk, mely előképe legyen már itt a földön az örök élet beteljesedett tökéletességének. (V. ö. Const. Gaudium et spes, n. 39.). A keresztény hívő ugyanis nem vonhatja ki magát abbeli kötelessége alól, hogy átalakítsa ezt a világot, melyet Isten azért bízott az emberre, hogy azt alkotó szándékainak megfelelően, magának alávesse.

A keresztény hívő tehát nem mondhat le arról a törekvésről, hogy ennek a földi életnek egyre tökéletesebb formát adjon. Hivatása éppen abban áll, hogy tevékenységével az isteni törvényt írja bele a világba: hogy tudniillik mindnyájan egy közös atyának gyermekei vagyunk, testvérek annak nevében, aki az „Elsőszülött az emberek között" (Róm. 8, 29, Kol. 1, 28.); hogy tényleges szeretetet hozzon ebbe a világba a felebarát iránt, akivel Jézus azonosította magát, mondván: „Amit egynek a legkisebb testvéreim közül tettetek, nekem tettétek" (Máté, 25, 40.), hogy rávezesse ezt a világot az emberi élet tiszteletére, melynek, ha egyszer megfogamzott, egyedüli és feltétlen ura maga az Isten; hogy megtanítson az emberi méltóságnak kijáró megbecsülésre, a lelkiismereti szabadságra, a szociális igazság előmozdítására, a közjó szolgálatára, az őszinte és igazságos békére.

A hit semmiképpen nincsen ellentében a jogos emberi igényekkel és kívánságokkal: sőt, éppen ellenkezőleg, a hit „orvosolja és felemeli az emberi személy méltóságát, megerősíti az emberi társadalom kereteit, s mélyebb értelmet és jelentőséget ad az ember mindennapi munkájának" (Gaudium et spes, n. 40.). A keresztény hívő, jobban mint mások, természetfeletti biztonsággal meg van győződve arról, hogy „az egyetemes testvériség megteremtésére irányuló törekvés nem hiábavaló" (i. h. 38.).

mert ennek a testvériségnek alapja maga az Isten, aki minden kétségen felül mindnyájunk közös Atyja.

Ennek a keresztény nagylelkűségnek szellemében tegyetek tanúságot, evilági kötelességeitek becsületes és példaadó teljesítésével is, annak a lelkeket vonzó fénynek erejéről, aki Krisztus: „Úgy világítson a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jócselekedeteiteket és dicsőítsék mennyei Atyátokat" (Mt. 5, 16.).

Napjainkban, miként a múltban is s nem egyszer az Egyház történetében, e földi zarándokútján az Egyháznak sok külső és belső nehézséggel kell megküzdenie. Egyesek ugyanis nem látják világosan a biztos utat, mások pedig, akikben megcsökkent a hit vagy kihűlt a szeretet, lélekben és szellemben eltávolodnak egymástól. Ha mindez fájdalommal tölt is el bennünket, ne veszítsük el azért lelkünk nyugalmát: mert habár az Egyházat, mint emberek közösségét az ilyen szorongattatások eléggé próbára tehetik, tudatában van az isteni kinyilatkoztatásnak, mely szerint soha el nem múlhat, amint isteni alapítója mondta: „A világban gyötrelmetek lesz, de bízzatok, én legyőztem a világot" (Jn. 16, 33.).

A keresztény hivőket tehát, akiket ez az isteni igéret bátorít és éltet, éppen ezek a nehézségek serkentsék arra, hogy egyre öntudatosabban éljenek és az élet mai követelményei szerint lelkiekben megújuljanak.

Tisztelendő testvérek és kedves fiaink, legyetek meggyőződve arról, hogy nem vagytok egyedül s a többiektől magatokra hagyatva, amikor fáradhatatlan munkával arra törekedtek, hogy az a hit, mely Szent István buzgó munkájának eredményeként rendkívüli módon megerősödött nemzetetekben, necsak megmaradjon a maga érintetlenségében, hanem a mindennapi élet gyakorlatában új életerővel mintegy újra felvirágozzék és új megnyilvánulási formákkal gyarapodjék a társadalom mai igényei szerint. Mint Krisztus titokzatos testének tagjai legyetek meggyőződve róla, hogy Ti annak az egyetemes Egyháznak vagytok gyermekei, mely szerető lélekkel résztvesz mindenegyes fiának aggodalmában, örömében és reményében.

Szent István, amikor érezte közeli halálát, országát és népét a Boldogságos Szűzanya, Magyarország Pátronája anyai oltalmába és pártfogásába ajánlotta. Innen van, hogy a magyar nép vallásos életének ezt az ezerévét mindig dícséretesen jellemezte a Szent Szűz tiszta, erős és a lélek mélyéből fakadó tisztelete.

Utánozzátok ti is Szent István hitét és bizalmát: az ájtatosságnak ezt a formáját, amellyel az Istenanyát mint igazi gyermekei tisztelitek, keltsétek újra életre magatokban, ahogyan őseitek tették ezt az elmúlt évszázadokban, valahányszor nehéz helyzetben voltak. Mária, aki mélységes együttérzéssel éli át mindenki baját, eddig sohasem hagyta el és nem is hagyja el azokat, akik őt tisztelik, s mint kegyes anya, meghallgatja azokat, akik hozzá folyamodnak.

Bízzátok tehát magatokat és Egyházatokat az ő hathatós közbenjárására; kérjétek az ő segítségét e szavakkal: Mutasd meg, hogy Anyánk vagy! Segítsen benneteket hathatósan, hogy valóban az ő gyermekei, az ő öröksége lehessetek most és a jövőben. Ő eszközölje ki számotokra a kegyelmet, hogy ismét örvendezve mondhassátok: Érette, a mi Nagyasszonyunkért, áldott meg minket az Úr!

Ezek a gondolatok töltik el lelkünket, amikor ezer év távlatából veletek együtt megemlékezünk történelmetek valóban dicsőséges eseményeiről.

Hogy pedig ennek a jubileumnak megünneplése minél üdvösebb és gyümölcsökben minél gazdagabb legyen, az Egyház kegyelmi kincstárából szíves készséggel adjuk az itt felsorolt lelki ajándékokat és felhatalmazásokat:

1. Egyszeri teljes búcsút minden magyar hivőnek, akár hazájában éljen, akár másutt, aki gyónás és áldozás után szándékunkra egy Miatyánkot és egy Üdvözlégy Máriát, vagy valamely más imádságot elmond és Szent István napján vagy az azt megelőző vagy követő vasárnapon bármely plébániatemplomban elimádkozza a Miatyánkot és a Hiszekegyet.

2. Egyszeri teljes búcsút minden hivőnek, aki gyónás, áldozás és a szándékunkra elmondott imádság után felkeresi azt a templomot, ahol Szent István jobbjának ereklyéje nyilvános tiszteletre van kitéve, s ott elimádkozza a Miatyánkot és a Hiszekegyet.

3. Engedélyt minden magyar püspöknek, hogy az általa választott legalkalmasabb napon, különösen az ezeréves jubileum ünneplésével kapcsolatban, kiki a saját egyházmegyéjében, az előírt szertartás szerint pápai áldást adhasson a velejáró teljes búcsúval, melyet azok nyernek el, akik a fentebb említett módon felkészülve, az áldást áhítattal fogadják.

Befejezzük immár levelünket: őszinte szeretettel ölelünk át mindnyájatokat, tisztelendő testvérek és szeretett fiaink. Ennek bizonysága legyen az az apostoli áldás, mellyel készséggel megáldunk titeket.

Kelt Rómában, Szent Péternél, 1970 augusztus 6-án, Urunk Jézus Krisztus színeváltozásának ünnepén, pápaságunk nyolcadik évében.

VI. PÁL PÁPA

SIENAI SZENT KATALIN EGYHÁZDOKTOR

„A nő, ha a keresztséggel az Egyház tagjává válik, osztozik a hívek általános papságában; ez képessé teszi, sőt kötelezi, hogy ‚megvallja az emberek előtt Istentől az Egyház által kapott hitét' (Lumen Gentium c. 2, n. 11). A hitnek e megvallásában nagyon sok nő a legmagasabb csúcsokig ért el, egészen odáig, hogy szavuk és írásaik testvéreik világosságává és útmutatójává lettek. Ezt a világosságot az Istennel való bensőséges érintkezés

táplálta nap mint nap, a misztikus imádság legnemesebb formáiban is. Szalézi Szent Ferenc nem habozik azt állítani, hogy a nőknek különleges képességük van erre. És ez a világosság fönséges módon életté vált bennük az emberek javára és szolgálatára." (VI. Pál pápa 1970. szept. 27-i beszédéből.)

Ebből a gondolatmenetből kiindulva szólította fel négy évvel ezelőtt a pápa a rítusok kongregációját, vizsgálja meg: van-e elvi nehézség abban, hogy nőket is az egyházdoktorok sorába emeljenek, — tehát azok közé a szentek közé, akik nemcsak személyes erényeikkel, hanem tanításukkal és annak az Egyház fejlődésére gyakorolt befolyásával is kiemelkedő helyet foglaltak el az egyháztörténelemben. A válasz az volt, hogy ennek semmi akadálya. Ezután a Szentatya ez év szept. 27-én, ill. okt. 4-én két női szentet egyházdoktorrá nyilvánított. A két szent, aki most Ágoston, Jeromos, Vazul, Gergely, Páduai Antal, Keresztes János, Liguori Alfonz és a többiek mellé sorakozott, Avilai Teréz és Sienai Katalin. Jean Guitton, a neves francia katolikus író mély gondolata szerint úgy cselekedett a pápa, mint a Megváltó halála után alkonyatkor a kereszthez jövő katona: lándzsáját Krisztus szívébe döfte, hadd ömöljön belőle a vér és a víz. Katalin a vér misztikusa — Teréz a vízé, az újjászületés vizéé. Időben és egyéni sajátságokban nagy távolság választja el őket egymástól, lelkületük mégis sokban hasonló. Közös bennük a Krisztus embersége iránti különleges áhítat, a bensőséges egyházias érzület, a hallatlan szívósságú reformáló tevékenység, a férfiasan bátor jellem. Különben Katalin Teréz kedvelt szentjei közé tartozott, akiknek listáját breviáriumában őrizte.

A két új egyházdoktor közül most Sienai Szent Katalin (1347-1380) alakját vesszük közelebbről szemügyre. Jól illik ez a mostani szám központi témájához, hiszen életéből legismertebb a pápaság történetében vitt döntő szerepe: ő hozta vissza a pápát Avignonból Rómába 1376-ban.

Az életszentség isteni kegyelemnek és emberi akaratnak közös műve. Legtöbbünkben azon hiúsul meg, hogy a mi akaratunk görcsbe merevedése, vagy ellenkezőleg, szétfolyása megakadályozza Isten szándékainak érvényesülését lelkünkben. A sienai kékfestő huszonnegyedik vagy huszonötödik (ikerként született) lánya talán azzal ejti legelőbb bámulatba a közeledőt, hogy mintha nyoma sem lenne benne ennek a konfliktusnak. Hallatlanul makacs és merész akaraterő szikrázik egyéniségében. „Voglio", akarom — hányszor tér vissza refrénként ez a szó azokban a levelekben, amelyeket 382 mindenféle rendű és rangú személyhez intézett, pápáktól és királyoktól szerzetesekig és szerzetesnőkig, városi elöljáróktól és hadvezéretől személyes tanítványokig, előkelő hölgyektől kereskedőkig és kézművesekig! És mi az, amit akar? A pápának így ír: „Akarom, hogy jó és igazi pásztor legyen." A francia királynak: „Teljesíteni fogja Isten akaratát és az enyémet." Viszálykodó szerzeteseknek: „Azt akarom és kívánom, vessétek alá magatokat egymásnak és kölcsönösen viseljétek el egymás hibáit." Egy bűnösnek: „Akarom, kérem — mindent meg fogok tenni, hogy segítségére

legyek — a megfeszített Krisztus nevében: szabaduljon ki az ördög kezéből." Egy skrupulusokkal küzdő tanítványának: „Akarom, hogy nyugtalanságod emésztődjék fel és vesszen bele a Vér reménységébe és a Megváltó felbecsülhetetlen szeretetének tüzébe." Ugyanez a gyönyörű imperatívusz jellemzi imáját, amely igazán az evangéliumi „erőszakosoké": „Uram, kívánom és akarom, irányuljon énellenem igazságosságod egész szigora, csak ez a szegény ember (egy bűneiben megtálalkodó halálraítélt) meneküljön meg. Nem kelek föl, míg meg nem ígéred, hogy megadod nekem ezt a kegyelmet." Egy harmadrendi társnője lelkiüdvéért, aki csúnyán megrágalmazta, három napon át viaskodik Istennel — egyszerűen nem hagyja meghalni addig, míg meg nem bánta bűnét. És mikor ott térdel az éppen kivégzett Nicolas Tuldo mellett, ruháján vércseppjeivel, „szememet az isteni Jósághoz emeltem és így szóltam: Akarom . . ." Nem mond többet — a megfeszített Jegyes tudja, mit akar: látni ennek a léleknek rögtöni üdvözülését. És megadatik neki: „Ekkor láttam, mint a napvilág fényét, az Istenembert, aki felfogta ezt a szent vágyakozástól áthatott és szeretettől egészen forró vért. Azután fölvette a vértanú lelkét megnyitott és irgalommal teli oldalába . . ."

Látnivaló, hogy ez a túláradó akarati energia mindenestül kilendült önmagából és már csak Isten szándékára, az Ő dolgaira irányul. Hányszor írja: „Ez az Isten akarata, az édes Jézus nevében mondom." Mi tette lehetővé ezt a nagyszerű szublimálódást? Aszkézis? Igaz, Siena szentje éveken át deszkán aludt (azt is csak hajnalban pár órahosszat, mikor domonkos testvérei már fölkeltek zsolozsmázni), jóformán táplálék nélkül élt, ostorozta magát, vezeklőövet hordott — ugyanakkor azonban ilyen intelmeket adott: „Eszköznek jó a vezeklés. De nem szabad önmagáért keresni. Az önakarat megsemmisítése többet ér, mint a test megtagadása." Ha a test elgyengült, „akkor nemcsak hogy el kell hagynod a böjtöt, hanem húst kell enned, és ha egyszer napjában nem elég, egyél négyszer. Ha nem tudsz állni, maradj ágyban, ha nem tudsz térdelni, ülj vagy feküdj, amint szükséges. Ezt követeli a józan ész." Egyik levelében pedig így sóhajt föl: „Szüntelenül azért a kegyelemért kérem Istent, hogy úgy élhessek, mint mindenki más, ha ez az ő akarata." Isten akarata nem ez volt — ha erőltette az evést, egyszerűen belebetegedett. De mindez mellékes egyéni lelkiélete szempontjából, inkább missziójának természetes velejárója: rendkívüli eszközök a rendkívüli feladathoz. Katalin jól tudta, hogy az önszeretetet csak pozitív módon, egy még nagyobb Szeretet erejében lehet leküzdeni. Ezt a szeretetet az ő számára a Megváltónak a kereszten kiontott vére testesítette meg. „A Vérben égjen el és emésztődjék fel az önakarat." „Vért akarok; és a Vérben találom meg lelkem békességét most és mindörökre." Ebbe a Vérbe mártja tollát minden levele elején. A misztika páratlan lapjait köszönhetjük ihletésének: „Ne csodálkozzék — írja lelkiatyjának —, ha nem kérem semmi másra, csak arra: merüljön el a Vérbe és Isten szeretetébe. Igen, fürödjék meg a meg-

feszített Krisztus vérében; lakjék jól a Vérrel, ittasodjék meg a Vértől, öltözzék a Vérbe, sírjon a Vérben, örvendjen a Vérben, növekedjék és legyen erőssé a Vérben — azután járjon körül a Vérben győzhetetlen lovagként, hogy megvédelmezze Isten dicsőségét, az Egyház szabadságát és a lelkek üdvét." Saját halálos ágyán is a „sangue" szót ismételgeti majd: ez az irgalmasság foglalata számára.

A másik nagy ellentétpár, amely oly természetes egységbe símul lelkében: extenzitás és intenzitás, heroikum és líra. Kedves fohászai egyike volt: „Uram, tágítsd ki lelkemet!" „Ne elégedjetek meg a kicsinnyel — kiáltja oda egyik levelében —, Isten nagy dolgokat akar!" És saját magáról ezt vallotta: „Az én természetem: tűz." Hatéves korában a „pusztába" indult. Később hosszú időn át arról álmodott, hogy férfiruhát ölt és domonkos prédikátorként működik. Valóban ő az első nő a világtörténelemben, aki kiküzdötte magának az önálló hivatás útját: visszautasította a házasságot (olyan eszközök árán, mint hogy lenyírta haját és arcára engedte a fürdőben a forró kénes vizet!), de a harmadrendi cella csendjét is odahagyta három év mulva az Úr parancsára, és lett szociális apostol, békekövet, egyházreformátor. Tűz-természetét még ez sem elégítette ki: „Elegem van abból, hogy mindig csak beszéljek; a csatatéren szeretnék lenni, Szentségeddel szenvedni az igazságért és küzdeni a halálig" — írja VI. Orbánnak. Bámulatos lelkierejét éppúgy bebizonyította a legvisszataszítóbb betegek ápolásában, mint a pápai udvar előtt tartott beszédével, amely után VI. Orbán így kiáltott fel: „Ez a szegény leányzó megszégyenít bennünket. Ő nyugodt és bátorít minket, mi pedig félünk." Rendkívüli életmódja, szuverén függetlensége sokak szemében volt botránykő. Egyszer egy koldus alamizsnát kér tőle. Mása nincs: köpenyét adja oda. Kísérői azonnal rátámadnak: hogyan indulhatna tovább rendi ruhája nélkül? „Inkább legyek köpeny nélkül, mint szeretet nélkül!" — feleli. (A helyzet teljes értékeléséhez tudnunk kell, hogy Olaszországban abban az időben csak nyilvános nők mutatkoztak köpeny nélkül az utcán.) Az ugyancsak alaposan megtapasztalt rosszakarattal és rágalmakkal szemben ugyanazt az eszközt alkalmazza, amit később a pápának ajánl a lázadó olasz városok ellen, Szent Pál eszközét: „Győzze le gonoszságukat jóságával!" És járja tovább rendületlenül a szabad ember útját, azt, amelyről Dialógusaiban így ír: „Az Ő útja egészen széles, egészen vidám, csupa illat, igazán a gyönyörűségek kertje, mert a fegyelmet uralkodói szabadság járja át benne lélekkel."

És ez a heroikus szellem, egyházi és világi hatalmasságok irányítója és ostorozója, aki állandóan az egész Egyház méreteiben érzett és gondolkodott, ugyanakkor mindenkivel külön-külön törődő, gyöngéd, igazi női lélek maradt. Ez a fiatal lány a Jézussal tartott misztikus eljegyzés után egy igazi lelki család anyja lesz, a legmagasabbrendű emberi kapcsolatok légkörében: maga köré vonz egy papokból, szerzetesekből, harmadrendi társnőiből, nemesifjakból alakult 30-40 tagú tanítványcsoportot, amely mindenüvé el-

kíséri, „dolce mamma"-nak szólítja és mesternőjeként tiszteli. (Ő kedves közvetlenséggel „la mia bella brigata"-nak hívta őket; de a halála után ebből kisarjadt közösségek neve: „cenacoli", ugyanaz, mint az utolsóvacsorai tanítványok gyülekezetéé — és ebben van valami megrendítő.) Köztük a legelső gyóntatója és lelki társa, a későbbi domonkos generális, Boldog Raimondo da Capua, akit egy lélegzetre szólongat legdrágább atyjának és édes fiának; tud forró könnyeket sírni, mikor párizsi küldetése előtt utoljára látja, s alig halt meg, Raimondo máris hallja a hangját lelkében: „Mit se félj többé, érted vagyok itt; érted vagyok a mennyben." Találóan mondja egyik életírója: „Ez éppen életének nagyszerű titka, hogy a világért és az Egyházért való áldozati odaadást össze tudta egyeztetni az ‚érted'-del." — Ugyanezzel a szenvedélyes „természetes természetfölöttiséggel" csendül meg nála a hazaszeretet hangja: „Akár akarja az ördög, akár nem: kötelezem magam, hogy életemet odaadom Isten dicsőségére és a lelkek üdvére az egész világért, különösen pedig városomért." Még a családi kapocs sem idegen tőle: kis unokatestvéreiről maga mondja, hogy legszívesebben egész nap becézgetné őket, a amikor a járvány elragadja egyiküket, hősies hittel írja: „Sohasem fogom elveszíteni!" S éppen mert emberi gyöngédsége ugyanegy az Istenből származó szeretettel, tudja nyomatékkal inteni övéit: „Vetkőzzetek ki minden teremtményből, belőlem legelőször!"

Ennek a paradox voltában oly kiegyensúlyozott magatartásnak titkára is ő maga világít rá: „Csalatkozni fogok, ha békességemet a teremtményekben keresem. Azért a gond idejében (a földi életben) a Vérben akarok egyesülni velük; így majd megtalálom a Vért és a teremtményeket is, és a Vérben iszom hajlandóságot és szeretetet irántuk."

Látnivaló, hogy akárhonnét közeledünk is Siena szentjéhez, lelkiéletének virágára, misztikájára bukkanunk. Ez is egészen egyéni jellegű és hallatlanul „modern".

Első sajátsága, ami nő létére és az eddigiek után meglep: erős értelmi megalapozás. Tanításának summája, a Dialógus (beszélgetések Isten és a lélek között) egyre „az önismeret cellájába" utalja a lelket. Megismerni Istent és megismerni magunkat: ez a lelkiélet szolíd fundamentuma. Persze ez neki nem elmélet, hanem élmény. A feledhetetlen isteni szó virraszt mögötte híres látomásából: „Én vagyok az, aki vagyok, te vagy az, aki nincs." Hogy ez egy életre milyen elhatározó befolyással volt rá, mutatja az a kis epizód, mikor lelkiatyja figyelmezteti: egyesek furcsállják, hogy nem utasítja vissza a tisztelet megnyilvánulásait másoktól. Talán bizony tetszik is neki? A szent csak ennyit felel: „Föl nem foghatom, hogyan érezhet kísértést a hiúságra egy teremtmény, aki tudja magáról, hogy az."

Ez a misztika mindenestül aktív. Életírói külön kiemelik, hogy leveleit és a Dialógust extázisban diktálta (méghozzá nem egyszer két írnoknak párhuzamosan!), holott az elragadtatás állapota általában Istenbe való kizárólagos elmerülést jelent. Egy öntetből, minden utólagos javítgatás nélkül

születtek meg az Isten és a lelkek felé ívelő kettős-egy lendületből a lelkiéletnek és az olasz irodalomnak ezek a remekei. Az Istennel egyesült ember szerinte „mindenütt megtalálja az imádság helyét, mert mindenkor magával hordja lelkének szekrényében, ahol állandóan él a szent vágyakozás." VI. Orbán pápát rábeszéli, vegye magát körül tanácsadókként igazi lelki emberekkel. A pápa bullával fordul „Isten szolgáihoz" és gyűlésbe hívja őket. Egyesek azonban kitérnek, mert féltik szemlélődő magányukat. Katalin harciasan válaszol: „Ugyancsak lazán lehet hozzátok kötve Isten lelke, ha egy helyváltoztatásra elhágy! Hát csak az erdőben lehetne megtalálni Istent? Az Isten iránti engedelmesség sohasem akadályozza meg a pápa iránti engedelmességünket; minél tökéletesebb ez, annál teljesebb amaz is."

Miben nyilvánul meg az istenszeretetnek ez az aktivitása? Az Egyház és a felebarát szolgálatában. „Teológiájának" alaptétele: Isten nem szorul rá a mi szolgálatunkra — de megmutathatjuk iránta érzett szeretetünket az emberek szolgálatában, akiket Ő a halálig szeretett. Lelkekkel táplálkozni, mint a megfeszített Jézus a kereszt fáján: ez egyik refrénként visszatérő gondolata. Levelei és utazásai tanúsítják, hogy nincs olyan területe a korabeli szociális problémáknak, amire ki ne terjedt volna odaadó gondja: foglyok, halálraítéltek, bukott lányok, családi viszályok, testi-lelki nyomor, betegség, városok és államok közti harcok . . . „Politikus" volt Katalin? Nem: „az apostolság misztikusa", ahogy találóan elnevezték, a laikus apostolság nagy példája az Egyházban, aki Krisztus vérének „józan mámorában" egyszerű és máig érvényes útbaigazításokat tud adni Egyház és állam irányitóinak is: „Ne várjatok az időre, mert az idő nem vár rátok." „Nem tudom, mi módon kormányozhatnánk jól másokat, ha előbb nem kormányozzuk önmagunkat." „A szabad engedelmesség hatásosabb Isten előtt és az emberek szívében, mint minden emberi okosság." Mikor politizálással vádolják, fönséges öntudattal válaszol: az ő „tárgyalásai" arra irányulnak, hogy megfossza uralmától az ördögöt embertársai szívében és kibékítse őket a megfeszített Krisztussal és egymással. Sokszor sikerült neki, személyes varázsával vagy makacs imájával — sokszor nem, s ez mérhetetlen gyötrelem szívének. „Esedezem nektek a legdrágább Vér iránti szeretetből, amely érettetek kiomlott, vígasztaljátok meg lelkemet, amely üdvösségtekre vágyakozik!" — írja a szakadár bíborosoknak. „Mit használ élnem — jajdul fel Istenéhez —, ha néped a halálban sínylődik?" És utolsó idejének egyik megrázó fohásza: „Ó örök Isten, add vissza a betegnek az egészséget, a halottnak az életet! Adj nekünk hangot, amely a Te saját hangoddal egyesülve kiált hozzád: Irgalmat a világnak! Irgalmat Szentegyházad megújulására!"

Itt értünk Katalin lelkének legbenső szentélyébe. Mióta első látomásában (hatéves akkor!) Krisztus püspöki ruhába öltözve, Péter, Pál és Jakab apostol társaságában megjelent előtte, rövid életét szinte felégette a vágy: könyörögni, tenni, vezekelni Krisztus Jegyeséért. (Olvasni is azért igyekszik megtanulni, hogy a zsolozsmát, az Egyház imáját mondhassa.) Félelmetes súllyal

nehezedik rá halálos ágyán minden kis hűtlensége roppant hivatásával szemben: „Te, irgalmas Atya, mindig bátorítottál, hogy bensőséges, szerető, fájdalmas vágyakozásommal rábírjalak: mentsd meg a világot és újítsd meg Szentegyházadat . . . Azt ígérted nekem: a fájdalmakért, amelyeket elviselek, irgalmas leszel a világhoz és megújítod jegyesedet. De én nyomorult a hanyagság ágyában aludtam. Íme ezért tört annyi baj és annyi pusztulás Egyházadra . . .“ Igen, „Krisztus Titokzatos Testének misztikusa“, ahogyan VI. Pál nevezte, tudta a megújulás árát: „nem háborúsággal, hanem békével és nyugalommal, Isten szolgáinak alázatos és állandó imádságával, izzadságával és könnyeivel“ kell kimunkálni. „A Szentegyháznak olyan emberekre van szüksége, akik önmaguk iránt kemények, nem őiránta.“ Ő önmagán kezdte a reformot.

Azzal a „világos, mély és részegítő birtoklásával a hittitkoknak“, amelyről a Szentatya doktorráavatásakor beszélt, szemléli a Titokzatos Test misztériumát. Átéli „a Szentegyház szükségességét, amelyet Isten a szívemben kinyilvánított“. Azt is jól tudja, hogy „csak a külső köntösön át jutunk ehhez a Jegyeshez.“ Senki sem szenvedte meg jobban és ostorozta merészebben ennek a „köntösnek“ hiányosságait, mint ez az „alázatos, bölcs és megfélemlíthetetlen“ (VI. Pál) szűz. A bajok gyökeréig hatol. A politikai kényszerből kinevezett méltatlan püspökök olyanok, „mint az asszony, aki halott gyermekeket szül.“ A fellázadt olasz városok ellen forduló XI. Gergely pápa mellének szegezi a kérdést, mi vajon az Egyház igazi kincse: a világi hatalom és birtok, vagy a Krisztus Vérén megváltott lelkek? „Az Egyház kincse Krisztus vére, amelyet a lelkek árául adott; a Vér kincse pedig nem ideigvaló javak fizetsége, hanem az emberi nem üdvösségéé.“ Azért: „békét, békét, békét a megfeszített Krisztus iránti szeretetből!“ Amikor a pápa habozik Avignonból elindulni, többek között így ír neki: „Bár venne el szívéből Jézus minden szolgai félelmet, mert a félénk elveszíti erejét szent elhatározásokra. Bátorság, atyám! Legyen férfi! Én mondom, nincs mitől félnie.“ Máskor meg: „Cselekedjék úgy, hogy ne kelljen bepanaszolnom a megfeszített Jézusnál. Senki másnál nem tehetek panaszt, hiszen a földön senki sincs, aki Szentségednél magasabban állna.“ Ugyanakkor viszont nem szűnik meg hangoztatni: „Aki engedetlen a földi Krisztus, a mennyei Krisztus helyettese iránt, nem részesedik Isten Fia Vérének gyümölcsében.“ Egyenesen prófétai erővel hatnak a következő sorok: „A legfőbb, az örök Jóság mintha erőszakkal akarná megtenni azt, ami nem történt meg szeretetből. Úgylátszik megengedi, hogy Jegyesétől megvonják a hatalmat és földi gyönyörüségeket, és ezzel mutatja meg: azt akarja, hogy a Szentegyház térjen vissza a szegénység, alázat és szelidség eredeti állapotába.“

Tűz-lelkével ott áll esdekelve a világ és Isten, az Egyház és Vőlegénye között: ez sajátos hivatása. Van-e még szent, akinek ilyen elragadtatásai lennének: „Szellemem elsüllyedt a Szentháromság mélységébe. Emlékezetemet egészen eltöltötte a Szentegyház és az egész keresztény nép nyo-

morúsága: kiáltottam Isten színe előtt és bizalommal esedeztem az isteni segítségért, eléje terjesztettem kívánságaimat és a Bárány vére és minden szenvedése által ostromoltam; s oly sürgetően könyörögtem, hogy úgy tűnt nekem, nem veti meg ezt a kérést." Az Egyházzal és a lelkekkel való misztikus egység íratott le vele ilyen mondatokat: „Mondd meg a földi Krisztusnak, ne várakoztasson tovább" (ti. a Rómába való visszatéréssel); vagy egy bencés apátnak: „Én, méltatlan kis leánya, magamra veszem bűnei adósságát . . ." Egy bűnösnek így ír: „A sátán bilincselt meg téged . . . és én, szegény anyád, keresésedre indultam és hívlak, mert fájdalmam és részvétem vállain szeretnélek hordani. Jöjj, jöjj, drága fiam. Igazán drágának nevezhetlek, hiszen könnyekbe, fáradalmakba és aggodalmakba kerülsz nekem. Én szültelek titeket, téged és a többieket, verejtékkel és könnyek között, és halálig szülni foglak benneteket . . ."

A próféták sorsa teljesedett be rajta: legtöbb vállalkozása a kereszt jegyében állott, s emberileg hajótörést szenvedett. A hatalomért versengő városállamok kihasználták jóindulatát és visszaéltek vele. Rövid élete utolsó éveit a nagy skizma teszi szinte elviselhetetlenné, úgyhogy minden misztikusok nagy panasza szakad ki szívéből: „Muoio e non posso morire", halódom és nem tudok meghalni! „Újfajta mártíromsággal kell lelkem édességének, a Szentegyháznak szolgálnom. Úgy ajánlom föl ezt, mint a dicsőséges vértanúk vérük áldozatát." Az „akarom" gyönyörű merészsége is elhal ajkán; immár csak könyörögni tud: „Ó részvéttel és irgalommal teljes Atya, Te, mikor szükségünk volt rá, apostolaid világosságát ajándékoztad nekünk. Nincs-e most, ma nagyobb szükségünk világosságra, mint valaha? Támassz nekünk újból egy Pált, aki megvilágítsa a világmindenséget!" És mindig újra: „Felajánlom Neked életemet. Most és mindenkor tégy vele, ami Neked tetszik. Dicsőségedre szentelem . . . Tisztítsd meg menyasszonyodat minden szennytől . . . Ne késlekedj! Siess, örök Szentháromság!"

Abban a nagy látomásában, amelyet VI. Orbánhoz intézett utolsó levelében örökít meg, együtt szemléli az Egyház titkait és saját életének Istenbe kapcsoló kegyelmeit. „De mindez eltűnt belőlem, mert a láng magasra csapott; és már csak arra gondoltam, mit lehetne tenni, hogyan tudnám magam feláldozni Istennek a Szentegyházért, hogy elvegyem azok tudatlanságát és hanyagságát, akiket Isten az én kezembe tett . . . És felkiáltottam: ‚Ó örök Isten, vedd életem áldozatát a Szentegyház titokzatos testében. Csak azt adhatom neked, amit te adtál nekem. Vedd hát szívemet és facsard ki Jegyesed arcára.' Ekkor az örök Isten reám fordította kegyelmének szemét, kivette a szívet keblemből és kifacsarta az Anyaszentegyházban."

Bár ma is minél több jutna belőle mindnyájunknak!

MAGYARORSZÁG KIRÁLYÁHOZ

Az eredeti szöveget a következő kiadásból vettük: „Lettere di S. Caterina da Siena vergine domenicana, con note del P. M. Lodovico Ferretti del medesimo ordine. Siena 1930." V. 222-232, 357. levél.

1379-ből való. Háttere a nagy egyházszakadás. XI. Gergely pápa Avignonból való visszatérése után nemsokára meghalt. Utóda, VI. Orbán, szigorú egyéniségével annyira elidegenítette magától a bíborosok egyrészét, hogy Róbert genfi kardinális személyében ellenpápát választottak. A VII. Kelemen nevet fölvevő ellenpápa egyik fő pártfogója Johanna nápolyi királynő volt. Katalin arra akarja rábírni Nagy Lajos királyt (1342-1382 közt uralkodott), vonuljon Itáliába a törvényes pápa védelmében és törje meg rokona, Johanna makacsságát. Lajos el is küldte maga helyett unokaöccsét, Durazzói Károlyt.

A levél két félre oszlik. Az első a szeretetről szóló tanítás. Uralkodónak szól, tehát kiemeli az anyagi javaktól és a hatalomtól való belső függetlenséget, a pártatlan igazságosságot, az embereknek Isten szeretetéből fakadó szolgálatát és az ellenséggel való nagylelkű bánásmódot. Az erkölcsi eszménynek ezzel a rajzával szomorú ellentétben a levél második fele az önszeretet uralma által létrehozott sötét valóságot festi le: a skizmát, a pápa szorongatott helyzetét, Johanna megátalkodottságát (akit azonban anyai szánakozással itt is „szegényké"-nek emleget!), és kérleli, sürgeti, buzdítja a királyt a jövetelre, amit Katalin egyenesen isteni küldetésnek (az eredeti szöveg a „misztérium" szót használja!) tekint. Hangja egyszerű, közvetlen és szókimondó, stílusát át- meg átitatják az asszimilált bibliai elemek. Egészében hű tükre mind az akkori állapotoknak, mind a Szent teológiájának és misztikájának, az Egyház és a lelkek iránti szenvedélyes szeretetének.

A megfeszített Jézus Krisztus és az édes Szűzanya nevében.

Legdrágább atyám Krisztusban, az édes Jézusban! Én Katalin, Jézus Krisztus szolgáinak rabszolgája, írok kegyelmednek az ő drágalátos Vérében, azért óhajtozva, hogy gyökeret verjen az igaz és egészen tökéletes szeretetben. Ez a szeretet nem keresi a magáét, hanem egyesegyedül csak Isten nevének dicsőségét és dícséretét a lelkek üdvében; felebarátját pedig nem önmagáért keresi, hanem csupán Istenért. Édesanya ez a szeretet, kebelén táplálja gyermekeit, az erényeket: mert a szeretet nélkül semmiféle erény nem élhet. Igaz, véghezvihetné az ember az erény cselekedetét, de nem lenne az valóságos erény a szeretet buzdulata nélkül. Azért mondotta Pál, a dicsőséges Apostol és igehirdető: „Osszam el bár mindenemet a szegényeknek és adjam bár át testemet úgy, hogy elégjek, szóljak bár az angyalok nyelvén, tudjam bár a jövendő dolgokat: ha szeretetem nincs, semmit sem használ nekem." A szeretet szereti azt, amit Isten szeret és gyűlöli azt, amit Isten gyűlöl. Azért akiben megvan, az kivetkőzik a régi emberből, vagyis a bűnből (mert azt Isten annyira gyűlölte és oly visszatetsző volt előtte, hogy Egyszülött Fia testében büntette meg), és magára ölti az új embert, az édes Jézus Krisztust: szívére szoritja, s követi tanítását az élet bármely állapotában. Az a lélek, amelyben szeretet lángol, nem feledkezik meg Krisztus nyomdokainak követéséről. Megveti a világot minden gyönyörűségével, annyira becsüli azokat, amennyit érnek, vagyis minden szilárdság és állandóság híján valóknak. Azért amije van, azt úgy birtokolja, mint kölcsön-

kapott holmit, nem mint sajátját, hisz látja és megismeri, hogy vagy azok hagyják cserben, vagy ő hagyja el őket a halál által.

Ennek a szeretetnek a műve, hogy a lélek eltelik jóakarattal és szeretettel ellenségei iránt — mármint akiket a világ ellenségnek tart, pedig hát nem azok. Mert az ember igazi ellenségei a világ, a sátán és a mi gyarló testünk és emberségünk; ezek ugyanis valamennyien a lélek ellen hadakoznak. A világ az ő gyönyörűségeivel, amelyekkel szívbeli könnyelműségre, hiú és rendetlen vígságra csalogat. A sátán a sok mindenféle képzelődéssel, meg azzal, hogy az emberek szívét igazságtalan cselekedetekre készteti ellenünk, és így haragra és türelmetlenségre izgat, hogy megfosztassunk a szeretettől, amely a Kegyelem életét adja nekünk. Saját érzékiségünk sok lázadozással és ostromlással kel föl ellenünk, és a legkülönfélébb bűnökre sarkal. Ezek a mi ellenségeink. Igaz, ha az értelem úgy akarja, elveszítik erejüket Krisztus vérének erejében; azért a tökéletes szeretetben élő lélek roppant gyűlölettel fordul ellenük, hadban áll a bűnnel és az erényekben leli békéjét. Akkor az ellenségeket — már mint azokat, akiket, mint föntebb mondottuk, a világ ellenségnek tart, vagyis akik igazságtalanok irántunk vagy elveszik azt, ami a mienk — barátaivá teszi, szeretettel fordul feléjük, amennyiben ők is teremtmények, és mert ez kötelessége: Isten parancsolja, hogy szeresse őket. Ezzel a szeretettel pedig sokszor szétoszlik a gyűlölet sötétsége a felebarát szívében. Igazán úgy tetszik majd, hogy a szeretet égő parazsát szórja a fejére.

Ez az egyik különös jel, amely tanúsítja, hogy a lélek szeretetben él-e vagy sem. A szeretet nem méltatlankodik, hanem türelemmel viseli el felebarátjának hibáit; nem gerjed haragra, hanem nyájas. Nem teszi az embert igazságtalanná, inkább igazságossá, úgyhogy megadja kinek-kinek, amivel tartozik, legyen akár alattvalója, akár ura: Istennek dicsőséget ád és dícséretet szent nevének; önmaga iránt gyűlöletet és visszatetszést érez bűnei miatt; felebarátjának pedig szeretettel és jóakarattal adózik. És ha úr, akinek igazságot kell szolgáltatnia: akkor mindenkinek igaz mértékkel mér, a nagynak éppenúgy mint a kicsinynek, a szegénynek úgy mint a gazdagnak. Nem hamisítja meg az igazságot sem hízelgésre, sem fenyegetésre, sem tetszés, sem nemtetszés ürügyén, hanem egyenesben tartja a mérleget, megadva kinek-kinek azt, amit a józan ész kíván. Nagy buzgósággal szolgálja felebarátját, rajta mutatva meg azt a szeretetet, amellyel Isten iránt viseltetik. Istennek nem lehet hasznára; azon igyekszik hát, hogy annak használjon, akit Isten oly nagyon szeret, vagyis az értelemmel bíró teremtménynek, mert Ő azt adta nekünk erre eszközül. Milyen édes is ez a mi anyánk, a szeretet; semmi keserűség nincsen benne, hanem mindenkor vidámságot áraszt annak szívébe, aki bírja.

Azt mondhatná erre nekem, legdrágább Atyám: „Nagyon kedvemre van a szeretetnek ez az érzése; de miből láthatom meg leginkább, hogy megvan-e bennem?" Azt felelem: Abból, ha a lélek érzi magában azokat a

tulajdonságokat, amelyeket mint a szeretet sajátjait felsoroltunk. Azután meg mindez főképpen kettőre vezethető vissza. Tudniillik az igazi és szent türelemre: ezzel a türelemmel vállalja a lélek a kicsiny és nagy igazságtalanságokat, bármely oldalról jöjjenek is és bármilyen teremtménytől; mindezt békével és csendességgel viseli. A másik pedig: hogy szolgál a teremtménynek az ő szükségében, tehetsége szerint. Az első által türelemmel hordja az igazságtalanságokat, mint mondottuk; a második által ad. És mit ad? A szeretet érzelmét, amikor úgy szereti felebarátját, mint önmagát; továbbá Isten kegyelmeit és lelki meg ideigvaló adományait abban a mértékben, ahogyan Ő megadta neki, nagy gonddal fordulva a teremtmény felé. A lélek abban leli gyönyörűségét, hogy Isten igéjével táplálkozik, és igyekszik megtartani az Ő parancsát mindhalálig. Sok más jel is van, de hogy ne legyek túlságosan bőbeszédű, csak erről a kettőről beszéltem. Ó mily boldog az a lélek, amely ilyen édességes anya kebeléről táplálkozik! egészen alázatos és engedelmes, s inkább választaná a halált, mint hogy vétsen a megfeszített Krisztus és az ő helytartója iránti engedelmesség ellen.

Tekegyelmed ne cselekedjék úgy, mint azok, akik híjával vannak a szeretetnek és az önszeretetben élnek; ez az önszeretet mérgezte meg az egész világot. Valóságos méreg ez, amely tönkreteszi a lelket: csordultig telik haraggal, nem türelmes, gyűlölködés sarjad belőle Isten és felebarátja iránt. Az önszeretet sötétbe borítja a lelket, nem engedi megismerni, sem pedig megkülönböztetni az igazságot, beszennyezi a szent hitet. És íme látja, legdrágább Atyám, mennyire elhomályosították ezt az édes világosságot az önmagukat szerető gonosz emberek a Szentegyház titokzatos testében.

Jaj nekem! azok, akiknek a szent hit oszlopainak és védelmezőinek kellett volna lenniök, éppen azok tagadták meg! Ki hajlította el őket, akik megválasztották Krisztus helytartóját, VI. Orbán pápát? A legszabályosabb módon választották meg, teljes ünnepélyességgel megkoronázták, hódoltak előtte, mint főpap előtt, aminthogy valósággal az; kegyeket kértek tőle és használatba vették, amit kaptak; hírét vitték az egész világon, nem emberfélelemből, hanem valóban az igazság nevében; most pedig azt mondják, hogy nem pápa. És megválasztották az ellenpápát, akit az ördög tagjának nevezhetünk; mert hogyha Krisztus tagja volna, bizony előbb szenvedné el a halált, semmint beleegyezzék ilyen aljasságba. Azt mondom, hogy mindennek a rossznak az önszeretet volt az oka. Mert ha ezek az emberek az erényt, nem pedig a saját érzéki hajlandóságukat szerették volna, nem tették volna ezt: hanem elégedetten fogadták volna, hogy a földi Krisztus megjavítsa életüket és kitisztogassa annak a sok gonosztettnek rothadását, amelyekkel ők és mások éktelenítették el ezt a kertet.[1] Egyenesen úgy látszik, hogy az ördög hivatalát vállalták magukra; mert az azt akarná, hogy amint ő elvesztette Istent és meg van fosztva színelátásától, úgy veszítsük

[1] Az Anyaszentegyházat: célzás a szakadár bíborosok és a többi főpap bűneire.

el mi is mindannyian, és mindent elkövet, amit csak tud, hogy az örök kárhozatra jussunk. Éppenígy a vakoknak ezek a vak vezetői abból a sötétségből és tévelyből akarnak nekünk adni, amivel az ő lelkük van tele. Nem veszik tekintetbe a szerencsétlenek, hogy számot kell majd adniok a legfőbb bíró előtt önmagukról és mindazokról a lelkekről, amelyek általuk lelik pusztulásukat.

Nem vesztegetek több szót az ő nagy rosszaságukra és gonoszságukra; hiszen úgy tűnik, Isten megvilágosította értelmének szemét, hogy megismerje az ő hazugságukat és VI. Orbán pápa igazságát, amelyet nekünk hírüladtak. Mert ha nem ismerte volna meg, követte volna nyomorult eljárásukat. Nagy kegyelmet cselekedett a mi édes Istenünk, amikor nem hagyta sötétben, hanem megadta lelkének a világosságot. És minthogy mindenkor hitünk védelmezője és a hit harcosa volt a hitetlenek ellenében[2], úgy tetszik, azt akarja a mi édes Üdvözítőnk, legyen most a Szentegyház oltalmazója, és mindenben készüljön fel a szent hit igazságának megvédelmezésére az eretnek, hamis keresztények, az igazság tagadói ellen. Nincs idő késlekedni: válaszoljon nagy buzgósággal Istennek, aki erre a titokzatos küldetésre szólítja.

Minden más dolog szoruljon háttérbe. Ez az akarata az édes, szerelmes Jézusnak, aki oly lángoló szeretettel adott életet kegyelmednek: vessen számot azzal, hogy ellenségei csakis a Szentegyháznak és a szent hit világosságának fő ellenségei. Minden más ellenségével béket kell kötnie,[3] mind az erény szeretetéből és hogy ne legyen híjával a szeretet érzelmének, mind pedig mert a Szentegyház szüksége így kívánja. Eltűrné-e, hogy az Antikrisztus, a sátán tagja, meg egy asszony[4] lerombolja, sötétségbe borítsa, szégyenbe hozza egész hitünket? Mondom pedig, hogyha sajátmaga és a többi nagyúr, akiknek hatalmában van a cselekvés, nem teszi meg mindazt, amit tud, szorgos, nagy buzgósággal: pironkodni fog érte Isten előtt és kemény szemrehányásban részesül szívének hanyagsága és lanyhasága miatt. Nem akarom, hogy fejére várja a szemrehányó szót, mert rettenetes az felettébb és másforma, mint az emberek szemrehányása. De kérem, jöjjön és ne késlekedjék többé. Vegye kézbe ezeket az ügyeket, mert Isten adta markába, és Ő rakja vállára ezt a terhet: fogadja köteles tisztelettel. Legyen résztvevő szívvel atyánk, VI. Orbán pápa iránt, aki oly nagy keserűségben él, midőn látja, hogy báránykáit elragadozza a pokolbeli farkas. Való igaz, hogy csak Teremtőjében leli vígaszát, mint olyan ember, aki reménységét és hitét beléje vetette. És még abban bízik, hogy Isten készségessé teszi tekegyelmedet ennek a tehernek fölvételére, Istennek tisztessége és a Szentegyház java érdekében. A megfeszített Krisztus szerelmére kérem,

[2] Nagy Lajos többször viselt sikeresen hadat a hitetlenek ellen és ezért VI. Ince pápától „az Egyház zászlósura" címet kapta.
[3] Lajos, Genova szövetségében, viszályban volt Velencével.
[4] Ti. Nápolyi Johanna.

töltse be Isten akaratát és lelkének tudtuladott kívánságát. Nyissa meg lelki szemét ezeknek a halottaknak látására (jaj nekem!). Tanuljon azoktól a dicsőséges mártíroktól, akik nem gondoltak önmagukkal és készek voltak minden büntetésre és a testi halálra is a szent hit szerelméért. Ezért hasonlott meg az egész világ; futva tart a pokol felé, és nincs aki megállítaná útjában: mert nincs ember, aki ne sajátmagát szeretné és másra ügyelne, mint az evilági gazdagságnak és tisztességnek rész szerinti javára, ami pedig hitvány szegénység; a keresztrefeszített Krisztus vérén megvásárolt lelkekkel azonban nem törődnek.

Akarom hát, hogy igaz és tökéletes szeretetben éljen, amint már mondtam, hogy ez a kívánságom; hogy bátor férfi legyen és hamarosan rászánja magát a cselekvésre, megtéve mindent, amit lehet, elhagyva minden más dolgát Isten dicsőségéért és a szent hitért. Remélem az ő végtelen jósága folytán, hogy ez sürgetni fogja elméjét és lelkiismeretét, s kérve kérem, legyen ez a lelkiismeret ösztöke, amely nem hagyja békén mindaddig, míg meg nem látom valóságosan annak teljesülését, amit Isten kegyelmedtől kíván. Lásson hozzá nyomban ehhez a szent vállalkozáshoz: és ezt nem ok nélkül mondom. Sok jó fog származni jöveteléből. Talán az igazság megvilágosodnék emberi erőszak nélkül is, és a Királynő — szegényke! — elhagyná megátalkodottságát, akár félelemből, akár szeretetből. Lássa, milyen türelemmel van iránta a földi Krisztus, hogy nem vette el tőle birodalmát, noha ő elvetette magától józan belátását, hanem csak várja, hogy megjavul-e. A tekegyelmed iránti szeretet indítja erre.[5] Mert ma már, ha meg is tenné, teljesen igazolva lenne Isten és kegyelmed előtt is; nem elégedetlenkedhetnék, ha így történnék, hiszen ő nem akar megtérni Isten irgalmához. Ne csalja meg semmilyen szenvedély: tudniillik arra gondolva, hogy sajátmagára és királyi házára kevés tisztességgel jár, ha őt eretneknek nyilvánítják.[6] Való igaz, kevés tisztességgel jár: de az ő eretneksége köztudomású és nyilvánvaló. Sőt inkább válnék tisztességére, ha igazságtételt akarna látni vagy igazságot tenni ezért és minden más hibáért bármilyen személyen, legyen az akár a saját édes fia. Mennyivel nagyobb tisztességére válnék rajta tenni igazságot, mint valaki máson![7] Jól tudom, édesanyánkban, a szeretetben élve belátja, hogy ez így van. De ha a világ füstté váló gyönyörűsége után járnánk, mint kevés és alacsony értelemmel bíró, nem pedig királyi gondolkodású[8] emberek, akkor nem látná be.

---

[5] Katalin azt állítja, hogy a pápa Lajos királyra való tekintettel nem fosztotta még meg trónjától a nápolyi királynőt.

[6] Ez meg is történt 1380-ban.

[7] A Szent itt csak általánosságban beszél, hiszen Nagy Lajosnak fia nem volt, csak két lánya.

[8] A „reale" jelző jelentése ezen a helyen vitatott. Egyesek szerint a szokásos értelemben kell venni és akkor az „igazi értelem" világosságában élő emberekre vonatkozik. Mi a szép ellentéthez tartottuk magunkat, amit a levél címzettje is valószínűsít.

Isten öntse lelkébe világosságát és kegyelmét. Ragadja meg a Szentegyház hajócskájának kormányát, segítsen elvezetni a béke és nyugalom kikötőjébe. Nem mondok többet. Maradjon meg Isten szent és édes szerelmében. Bocsásson meg, ha túlságosan terhére voltam szavaimmal; mentségem legyen a lelkek iránti szeretet és az elkárhozásuk miatt érzett fájdalom; valamint Isten akarata, mert az kényszerített írásra. Édes Jézus, szerelmes Jézus. Vígasztalja meg a királynét[9] Jézus Krisztus részéről és az én részemről és ajánljon neki.

A bevezető cikket írta és a levelet fordította:
Sántha Máté

Magyarnak lenni Szent István tanítása szerint erkölcsi fogalom. Úgy, amint Szent István akarta — és miért akarnók, hogyan mernők másképp értelmezni? — még senkit sem tesz magyarrá az, hogy magyarul beszél. Ez még nagyon kevés. Senkit sem tesz magyarrá még az sem, hogy a vére magyar. Sőt még az sem, hogy magyarnak vallja magát: a magyarságot erkölcsi küzdelemmel, Isten-sürgette cselekvéssel úgy kell kiküzdeni. Magyarnak lenni: erkölcsi lendület. Magyarnak lenni: hit. Hit a magyarság hivatásában. Hit abban, hogy az Isten akar velünk valamit, és hogy a magyarság képes megvalósítani ezt az isteni feladatot. Magyarnak lenni: szeretet, együttérzés, átfogása, átölelése mindannak, ami magyar; a magyar földnek, utolsó talpalatnyi rögével, a magyar történelemnek, minden mozzanatával, a magyar embernek, valamennyinek. És cselekvés: levonni a konzekvenciáját ennek a hitnek és ennek a szeretetnek: tenni, tunyaság, kényelem, önérdek ellenére is, amit erkölcs, amit lelkiismeret, amit Isten, amit Szent István megkíván, — ezt jelenti magyarnak lenni Szent István szerint.

(Sík Sándor: Szent magyarság)

[9] Nagy Lajos felesége, Erzsébet bosnyák királylány.

A HARMINCÉVES TAIZÉI KÖZÖSSÉG

Taizé kis francia község Cluny és Citeaux, a nagy bencés és a nagy ciszterci tűzhely között. De 30 év óta fogalommá nőtt: a keresztény egységnek és az egyházak megújulásának szimbolumává. A prior, Roger Schutz és asszisztense, Max Thurian könyvei révén is közismert.

Jubileumuk alkalmából megkértük Roger testvért, mutassák be ők maguk közösségüket lapunkban. Azt válaszolták: legjobbnak tartják, ha rövid összefoglaló tájékoztatás után arról beszélnek, ami most leginkább foglalkoztatja őket: a fiatalok zsinatáról. Az erről szóló beszámolót egy fiatal leány, az előkészítő csoport egyik tagja készítette nekünk.

A beszámoló a maga kristályos, nyugodt egyszerűségében önmagáért beszél. Ezek a szerzetesek és ezek a fiatalok Istenből és nem önmagukból akarják megreformálni a világot. Tudnak imádkozni, elmélkedni, tudnak várni, tudnak alázatos készséggel figyelni Isten és egymás szavára. De tudják azt is, hogy éppen így és ebben kell „jel"-nek lenniök a mai világban. Szándékukra máris felfigyeltek. Dr. Carson Blake, az Egyházak Világtanácsának főtitkára bejelentette, hogy részt kíván venni a zsinaton. VI. Pál pápa és Athenagoras pátriárka is rokonszenvvel nyilatkozott a kezdeményezésről.

Roger testvér elgondolása szerint a taizéi közösség ideiglenes jellegű: az egység létrejöttét szolgálja és azzal együtt feladata is megszűnik. Hogy valóban így lesz-e: Isten dolga. De kívánhatnánk-e jubileumukra jobbat nagyszerű közösségüknek, mint hogy imáik, életáldozatuk, szolgáló szeretetük csendes sugárzása mielőbb meghozza a boldog összeforrásnak ezt az idejét!

Taizé az első protestáns szerzetesközösség a reformáció óta. Idén múlt 30 éve, hogy Roger Schutz, a közösség alapítója és priorja magánosan letelepedett Taizében, hogy az imádságnak éljen és egyben megossza a legszegényebbek életét.

1949 húsvétján a lassanként hozzácsatlakozott hat más testvérrel együtt egész életükre elkötelezték magukat a közösségi élethivatásra, s ezzel a cselekedetükkel lerakták a jelenlegi közösség alapkövét. Az ökumenizmus a legelső napoktól kezdve legbensőbb szívügyük volt.

A közösség ma több mint 70 tagot egyesít. Majdnem mind protestánsok (kálvinisták, luteránusok, episzkopalisták, stb.) és kb. tíz országból valók. Legújabban, Marty párizsi érsek beleegyezésével, három fiatal katolikus is a közösség tagja lett.

1952 óta kis testvérületekbe tömörült tagok rajzottak ki, hogy barátilag megosszák a földgömb legelhanyagoltabb vidékein lakók életét: Recifében (Brazilia), Chicago és Bogota gettóiban, Afrikában.

A monasztikus hagyomány nagy áramlatában állva a taizéi szerzetesek az evangélium felszólítása szerint mindent elhagynak, hogy kövessék

Krisztust, és napról-napra Isten színe előtt időznek, eljövetelének szemlélődő várásában. A legszegényebbek szolgálatára való elkötelezettségükkel fáradhatatlanul tanúskodnak a szeretetről, az igazságosságról, a testvériségről, s életüket az egyedül jelentősnek, a lényegnek szentelik: az embernek és Krisztusnak.

Egészen váratlan dolog volt a közösség számára, hagy a 60-as évektől kezdve Taizé a fiatalok gyülekezési helye lett. A taizéi testvérek nem voltak felkészülve erre a feladatra. Először meglepődtek, majd mikor tovább özönlöttek az ifjak minden világrészből, felhívást láttak benne és figyelni kezdtek rájuk. Ma már igénnyé vált bennük, hogy ezeken a fiatalokon át hallják meg, mit mond a Lélek az Egyháznak.

Az első nagy nemzetközi találkozó 1966 szeptemberében volt. Utána minden évben következett egy-egy.

1970 húsvét: Meghirdetik a Fiatalok Zsinatát

A feltámadt Krisztus ünnepet jön ébreszteni az ember legbensejében. Az Egyház tavaszát készíti nekünk: egy a hatalom eszközeitől megfosztott, mindenkivel szolidáris Egyházat, amely a látható egység közös helye az egész emberiség számára. Elegendő leleményességet és bátorságot fog adni, hogy megnyithassuk a kiengesztelődés útját. Felkészít életünk odaadására is azért, hogy az ember ne legyen többé áldozata az embernek.

Ezt az örömhírt 1970 húsvétján olvasták fel a taizéi Kiengesztelődés templomában, több mint 2500, 35 nemzethez tartozó fiatal előtt.

Ezen a napon hosszú út kezdődött meg: az, amely az egész világ ifjait elvezeti majd a fiatalok zsinatához.

Mire való a fiatalok zsinata?

Amint a taizéi testvérek azt az ezer meg ezer fiatalt hallgatták, akik évek óta sorjáznak a dombra, sokukban tapasztalták az Isten utáni szomjúságot, s ugyanakkor az ember szolgálatában való előrehaladás szándékát. Számukra mindenről vagy semmiről van szó. Amikor megértik Krisztust, mindenekelőtt az életet látják benne. Amikor megértik az Egyházat, mindenekelőtt teremtő erejű, szolidáris közösségnek akarják.

Az 1969 augusztusában tartott nagy találkozót a komolyság, mondhatni a súlyos felelősségtudat jellemezte. Az Egyházat elárasztó pesszimizmus hullámával szemben sürgető szükségnek bizonyult társaink széleskörű megkérdezése, hogy 1970 húsvétvasárnapján valamennyien örömhírt hirdethessünk, olyat, amely vissza tudja adni az Egyháznak az örömet.

Két héttel húsvét előtt körülbelül húsz fiatal jött az öt világrészből, de főleg a déli félgömbről — hogy a legszegényebbek hangját hallassák. Összeültek Roger testvér körül, hogy elmélkedjenek és az egész világ ifjaitól küldött indítványok alapján közösen kidolgozzák az örömhír szövegét.

Ezt a szöveget kommentálta az előkészítő csoport. Egymásután szólaltak föl: az ázsiai, az afrikai, a fekete vagy fehér amerikai, a latinamerikai.

„Az elmúlt évben föltettük magunkban, hogy örömhírt hirdetünk Taizéből a fiataloknak: a remény merész szavát az Egyház megzavarodottságának ebben az idejében; ma, amikor elnyomó erők idegenítik el az emberiség egyrészét; ma, amikor egyesek tűrhetetlen kiváltságai mindent elvesznek másoktól, még emberi öntudatukat is.

Figyeltünk, elmélkedtünk, imádkoztunk, hogy megtaláljuk azt az üzenetet, amely leginkább az emberek szívéből fakad. Ügyeltünk mind a két féltekére, de a lényeg a déli földrészről ért el hozzánk. A latinamerikai ifjak érezték meg ‚egy mind húsvétibb Egyház sürgető szükségét, amely visszautasít minden hatalmi eszközt, hűséges tanújaként az embert megszabadító Evangéliumnak'. Az afrikai és ázsiai ifjak úgy látják, hogy az északi félteke lakói visszaszorítják az ő sajátos közösségük, szolidaritásuk és ünnepük értékeit."

Ezután olvasták fel az örömhír szövegét.

Majd Roger testvér szólalt fel. Hosszú idő óta két dolog foglalkoztatta. Egyrészt az, hogy igen sok fiatal kereken elutasítja a látható Egyházat, másrészt hogy évek óta ezer meg ezer fiataltól mindig ugyanazt a kérdést hallja: „mit csináljunk, ha taizéi tartózkodásunk után hazatérünk?" — Válasza a következő:

„Hogy a hosszú úton elinduljunk, hogy kibékítsük az ellentéteket, egy mód, egy eszköz kínálkozott föl számunkra határozottan, és ezt most tudtotokra adom: zsinatot tartunk a fiataloknak.

Ez a zsinat nagyrészt fiatalokból fog állni, de hogy elkerüljük az elszigetelődést, részt vesznek rajta korosabbak, öregek, sőt még gyerekek is.

Minthogy semmi tartósat nem lehet tető alá hozni egy kis idő nélkül, ma az első szakasz kezdődik meg. Mielőtt összeülnénk a fiatalok zsinatára, elmélkedni kell és élni kell: élni az ünnepet, a közösséget, a szolidaritást, ‚reménykedve minden reményen túl'. Ebben az órában belépünk a zsinati előkészület idejébe. Ennek során mindenki saját belső szegénységéből kiindulva igyekszik élni és tekintetét a feltámadt Krisztusra szegezi: ő a fényforrás, amely sötétségünkben világít."

Hogyan valósul meg a fiatalok zsinata?

A zsinat előkészítése mindenekelőtt lemerülés az Egyház rejtett, földalatti áramába, önmagunkba-térés, mert énünk legmélyén jelen van Krisztus és találkozik velünk.

Hogy ezt az utat megtehessük; a feltámadt Krisztus háromfajta ünneplését ajánlották nekünk:

Ünnepeljük a feltámadott Krisztust az Eucharisztiában. Ez adja meg, hogy résztvehessünk a feltámadt Krisztus életében és részesedjünk a húsvéti misztériumból: osztozzunk Krisztus megpróbáltatásaiban, aki a világ végéig szenved testében, az Egyházban és testvéreinkben, az emberekben; éljük énünk legmélyén azt az ünnepet, amelyet a feltámadt

Krisztus folyvást felajánl. Egyedül Ő tudja megváltoztatni az ember lelke mélyét. Az Eucharisztia értünk van, gyönge és védtelen emberekért. A szegénység szellemében és a szív töredelmességében kapjuk meg. Miközben a pusztában haladunk a szolidaritás Egyháza felé, az Eucharisztia adja a bátorságot, hogy ne halmozzuk fel a mannát, hogy lemondjunk az anyagi tartalékokról és megosszuk nemcsak az élet kenyerét, hanem a föld javait is.

Ünnepeljük a feltámadott Krisztust az Egyház iránti szeretetünkkel: ez a szeretet tüzet gyújt a földön. Igaz, az Egyház egyfelől olyan, mint egy földalatti folyó, amely titokzatos és rejtett áramával messzenyúló folytonosságot biztosít az első Pünkösd óta; de ugyanakkor „hegyen épült város" is, „hogy mindenki lássa". Láthatóvá lett testvéri szeretetünk, az ebből helyreálló egység felhívás az Egyháznak, váljék a testvériség, szeretetközösség és szolidaritás egyedülálló kovászává az egész emberiség számára: ez ökumenikus hivatásának lényege. Halála előestéjén Krisztus azért imádkozott, hogy a mi egységünk tegye lehetővé az emberek hitét.

Ünnepeljük a feltámadott Krisztust az emberben, testvérünkben. Szegényen, imádságban, kölcsönös bizalomban élve fölfedezzük, hogy „az ember szent gyermekkorának megsebzett ártatlansága, szegénységének misztériuma révén". Az emberben magának Krisztusnak arcát látjuk, „főleg ha a könnyek és a szenvedések áttetszőbbé tették ezt az arcot". És készek vagyunk még „életünket is adni, hogy az ember ne legyen többé az ember áldozata".

A fiatalok kicsiny — 3-7 tagú — sejtekbe csoportosulnak: együtt imádkoznak és kutatják, mit kíván a húsvéti üzenet és hogyan vihetik át életükbe.

Az első időkben az elmélkedés inkább az örömhír szövegének első állítására vonatkozik: „Krisztus ünnepet jön ébreszteni az ember legbensejében." A többi erőt sugárzó sort egymásután fogjuk megközelíteni a következő évek során. Az ünnep . . . . . nem akármilyen ünnepről van szó! Roger testvér így beszél erről:

„Minden emberben van egy magányos tér, amit semmiféle emberi viszony meghittsége nem tud betölteni. Ott vár ránk Isten és ott találkozik velünk. És ott, ebben a mélységben valósul meg a feltámadott Krisztus bensőséges ünnepe.

Személyiségünk mélyén van egy központi mag, egy sarkpont, Isten bennünk levő országa, a feltámadt Krisztus, aki egybeforrt és kiengesztelődött szívet ad nekünk.

Az az ember, aki megéli magában ezt az ünnepet, képessé válik arra, hogy optimista módon hallgassa meg a másik ember legnehezebb problémáit is, nem pedig pesszimizmussal. A pesszimizmus mindig ad némi tekintélyt, de rossz lelkiismeretet szerez a másiknak és őt is megakadályozza az ünnep átélésében."

Sok teremtő kezdeményezést kell megvalósítanunk, hogy rábírjuk a hosszú útra az öt világrész fiataljait. A kölcsönösségre való tekintettel és azért, hogy a harmadik világ hangja legyen túlnyomó, az első nagy találkozások Ázsiában, Afrikában és Latinamerikában lesznek. Megfigyelőhelyeket létesítettünk Dakarban és Kigaliban Afrika, Bogotában és Recifében Latinamerika, Bombayban India számára, hogy igyekezzünk megérteni azt, ami ott történik és közvetíteni azt, amit megragadtunk.

Taizében a nyár egész folyamán voltak ifjúsági találkozók. 20 000 fiatal járta így meg húsvét óta a taizéi dombot, 65 ország képviseletében. Ezek a fiatalok elmélkedtek arról: mit jelent az ünnep nekik, személyes életükben, milyen forrásokból ered, és milyen feltételeket kell egyesíteni, hogy másoknak is lehetővé tegyék. Megünnepelték annak örömét is, hogy együtt vannak, hogy annyira egymás kiegészítőit fedezik fel egymásban. Háromszor napjában, összegyűlve a testvérek köré a közös imára, még egy másik ünnepet is tartanak: ugyannak az Úrnak közös dícséretében.

A zsinati előkészület kinek-kinek az életében folytatódik, a hűség apró aktusaiban, igen egyszerű eszközökkel. Maga a zsinat később következik majd. Először az a fontos, hogy átéljük, kimélyítsük önmagunkban a feltámadott Krisztusnak ezt az életét, és alázatosan megmaradjunk az egység Urának jelenlétében, hogy Ő átformálja életünket és a kiengesztelődés jelét alkossa belőle az emberek, a keresztények között.

A SZENT ISTVÁN-ÉV MEGNYITÁSA A BÁCSKÁBAN

A Bácska is megünnepli a magyarság megtérésének ezeréves jubileumát. A hivatalos megnyitás 1970. aug. 20-án történt a szabadkai székesegyházban: Zvekanovič Mátyás megyéspüspök úr celebrálta magyar nyelven a Szent István-misét. Megható volt a felajánláskor magyaros ruhában felvonuló fiatalság, akik adományaikat tették az oltárra. Hasonló módon nyitották meg azután a jubileumi évet ünnepélyesen főesperesi kerületenként is: Zomborban, nov. 8-án Moholon a tiszamenti magyarság részére és nov. 22-én Újvidéken az ottani magyarságnak.

Én most a moholiról szeretnék egy-két élményt megírni, mert azon vettem részt. Az ünnepség délután négy órakor kezdődött. Már 3 órakor zsúfolásig megtelt a templom és majdnem ugyanannyian foglaltak helyet a templomkertben is. Négy órakor megérkezett a püspök úr, a pápai nunciussal, aki a Szentatyát képviselte és áldását hozta. Mivel a magyarság megkeresztelésének ezredik évfordulóját ünnepeljük, az első aktus 27 kis magyarnak a megkeresztelése volt, akiknek fejére maga a püspök öntötte a keresztvizet. A zsúfolt templomban alig tudott helyet találni a felajánlási körmenet, amelyben a vidék fiatalsága nemzeti viseletben hozta vidékük sajátos termését. Hoztak kenyeret, szőlőt, sülthalat, kukoricát, bort, egy élő bárányt, konzervet, a késgyárosok kést, szóval a föld és az üzemek termékét. A menetnek nem akart végeszakadni. A szentbeszédet P. Békési István mondotta, hálaadásra és lelki megújhodásra biztatta a híveket. A szentmisét a megyéspüspök mutatta be, a nép, a hívek lelkes részvételével. Az ősi magyar énekek csak úgy harsogtak a moholi templomban. Szentmise után gyertyás körmenet volt a templom körül, s így a kintrekedt hívek is belekapcsolódhattak az ünneplésbe. A pápai himnusz énekével fejeződött be az ünnepség, amelyen több mint 4000 magyar vett részt. Bizonyára egy szem sem maradt szárazon, nekem mindenesetre kicsordultak a könnyeim. Mindnyájan ősi hitünk megőrzéséért és Szent István pártfogásáért imádkoztunk.

Egy résztvevő

LEVELEK A MISSZIÓBÓL

Japán:

Biztosan megkapta már nemrég postára adott lapomat, amelyben köszönetet mondtam a magyar miséért. Nagyon megörültem neki; már ki is próbáltam! Éppen szabad napom volt, sehol sem kellett miséznem (ami nagy ritkán történik meg), így egyedül mondhattam az egészet magyarul. —

Itt nálunk kb. 600-an járnak misére, ami Japánban elég sok, tekintve a katolikusok elenyésző számát. A legtöbb missziós állomáson csak egy pár tucat a hívek száma. Az itteni egyházmegyében kb. 50.000 a katolikus, viszont az egyházmegyének kb. 12 millió lakosa van. S ez a sok nép mind itt lakik a környéken, madártávlatban!

Japánban igen nagy a hivatások száma: a japán papok száma lassan eléri az ezret, a japán nővéreké pedig kb. 4000. Pedig alig van 400.000 katolikus egész Japánban (az évszázados üldözés és tilalom miatt nem volt missziós munka).

Japán Kelet és Nyugat nagy kirakodó vására: minden elképzelhető jó és rossz megtalálható itt. Technikailag lassan Európát és Amerikát is túlhaladják, erkölcsi téren sem maradnak el se jó, se rossz dolgában a nyugattól. A rossz, a bűn utánzására külön érzékük van. Ez nagyon megnehezíti a misszlót: a legtöbb erkölcstelen, kereszténytelenes propaganda az úgynevezett „keresztény" népektől jön ide. Egyházi téren még nincs úgy megkavarodva a helyzet, mint odaát, de lassan érezteti hatását az odaáti újdonsághajhászás. Viszont sok szép pozitív reformtörekvéssel találkozunk a szerzetesek (főleg női) között. Az itteni szerzetesek, nővérek jórésze fiatal: azokkal sokat lehet kezdeni.

Én gyakran adok lelkigyakorlatokat; a nyárra már elvállaltam egy 30 naposat egy japán kongregáció (női rend) számára; kb. 250 tagja van, csupa aktivitás, és azzal szeretnék a reformot komolyan kivitelezni, hogy egy részük 30 napos szentignáci lelkigyakorlatot végez!

Anyagilag nincs probléma. Itt a misszió nem annyira missziós romantika, hanem a szellemek csatája, annak minden szépségével és őrlesztő kísértésével. — Bár a hívek száma elenyészően csekély, mégis nagy katolikus irodalom van már japánul: teológia, szentírás, zsinat, lelkiélet, stb.

Naponként egy közeli rendházban misézem japán nővéreknek: óvodájuk van és amellett az elemista gyerekeket szervezik (kb. 170). Kis kápolnájukban az oltárt körülállják. Mindennap énekes-párbeszédes mise van, és még egy rövid homiliát is tartok közkívánatra. Hetenként egyszer a nővérek is mondanak egyet-mást az evangélium után; szombaton meg afféle nyilvános gyónás is van a Confiteor előtt. Mindezt ők kezdeményezték és teljesen az egyén szabadságára van hagyva, hogy részt vesz-e benne vagy sem. Vasárnap mind a templomba jön és segédkezik a hívek körül.

Béky G.

LEVELEK A SARKVIDÉKRŐL

XI. Pius pápa mondta: „Ez a világ legnehezebb missziója." Vegyünk egy kemény magyar telet a pusztán, s ne hat héttel, hanem 8-10 hónappal szorozzuk be ... A rövid „nyár" alatt mindent meg kell csinálni kívül, hogy a házikó a hosszú telet kibírja, ha az ember nem akarja kifűteni a nagy Alaszkát, csak kis szobáját. Az első két év alatt télen-nyáron égettem az olajkályhát. Ha kint -68° van, bizony, ha kialszik a tűz tüzelőhiány miatt, úgy érzi az ember egy órán belül, hogy mélyhűtő szekrényben ül. Mikor pedig a csonttá fagyott hó alól egyszer kibányásztam az olajos hordót, amelyben tévedésből benzin volt, s ezt nem vettem észre, hiszen a nagy hideg miatt semmi párolgása sincs a folyadéknak, bizony csak jó őrzőangyalom védett meg a robbanástól. Én is elmondhatom Pál apostollal: veszélyben a tengerszoros felett, veszélyben a hidegtől, veszélyben a folyó jegén, mikor a Kuskokwim folyón jöttem hazafelé 40 mérföldet kutyaszánon, s az összeakadó

jégtábla közé rohanhat az ember, veszélyben a vadaktól, veszélyben a részegektől, akik a verekedésben gyorsan kezelik a fegyvert; de veszélyben a nincstelenségben és piszokban élő elhagyatott testvérektől is, mert itt a legnincstelenebb misszionárius is gazdagnak látszik, ha jól van felöltözve ...

Teller és L. Diomede sziget, vagyis az én első „plébániám" katolikusainak száma 50 ill. 42 fő, így ha valahol kisegítő kellett, engem küldtek oda az első két évben. Ez adott alkalmat, hogy egész Alaszkát keresztül-kasul járjam. 1967 áprilisától 1968 decemberéig nem is pakoltam ki utazó ládám. Csak néha egy-egy napra láttam kunyhómat, esetleg rákattantottam a lakatot, de rájöttem: minek, hiszen úgyis mindent magammal viszek: a hálózsákot, a vastag ruhát, és a váltást úgyis magam mosom ...

Általában a L. Diomede szigeten és nagyjából az északnyugati partokon a tenger mellett eszkimók élnek, a belterületen, a folyók mentén indiánok. A két néptörzs nagyon elüt egymástól, természetben, vallási felfogásban egyaránt. Alaszka népe a természetadta nagy kincsek ellenére szegény. A jó Isten adta az olajat, aranyat, smaragdot, asbestost és a sok rendkívüli állatot, gazdag prémet, halakat, de mindenért meg kell küzdeni, dolgozni, és a fehér ember hajszáját ők nem bírják. Igazi nyugodt, halászó, vadászó nép, amely nem szalad aranyért és csak annyi vadat öl, amennyi neki kell. Nagy munkába telik, míg megszokják, hogy a boltosnak fizetni is kell az áruért. Legnagyobb bűnnek számít, ha valakinek van és nem ad. Általában könnyen felhagynak a tanulással éppúgy, mint a munkával. Ez nem azt jelenti, hogy nincs Istentől megáldott képességük, hiszen az eszkimók művészien faragnak — ők esztétikailag jobban fejlettek, mint az indiánok —, de valahogy más az élettempójuk. Semmi sem köti őket. Roppant jó életösztönük, irányérzékük van. Ami a primitív élethez kell, az mind megvan a maga módján.

Vallási életükről azt írhatnám Prohászka püspökkel: „Szegény embernek szegény a lelke." A természettől kapják az élelmet és minden fontos ruhát, így istenfogalmuk is a nagy „Ellátó". Életmódjukban a szükség a lüktető erő. Különösen az indián addig nem megy újra beszerezni, amíg otthon tart a készlet. Hiszen minek előregondolni! Egy öreg indián ezt így fogalmazta meg, mikor az atya említette: miért nem vág fát nyáron, vagy legalább egy nappal azelőtt, hogy elfogyna: „Hogyne, ha meghalok, reggel miért maradjon a vágott fám másnak!"

Az eszkimó lassú, de jószívű, nem önző. (Ez nem jelenti azt, hogy nagylelkű!) Mindenért megdolgozik, de fizesd is meg, ha akarsz valamit. Templomába jobban eljár. Ha látja, hogy a pap dolgozik, talán még ő is segít a templomépítésben. Szerény a kérésben, általában hálás a kapottakért, nem követelőző. Ha faragó, képes hosszú téli napokon át ott ülni, sokszor éjjel-nappal farag. Vagy ha ivásra adja magát, akkor éjjel-nappal iszik ... Sokan a fehér embert szidják az ital elterjedése miatt. Holott az eszkimó krumpliból (ami ugyan nem látszik krumplinak, inkább akkora mint egy amerikai mogyoró, pontosabban kis mogyoró) már régen a fehér ember előtt gyártották a házipálinkát.

Az indián „gazdagabb" életmódhoz szokott. Nemcsak az északi tenger fahulladékait gyűjti és szárítja, hanem az erdő fáját és állatai és a folyók gazdag halkészlete is az övé. De lustább. Semmit sem tenne a saját templomáért sem ellenszolgáltatás nélkül, csak fizetésért. Ha támogatja templomát vasárnap, akkor hétközben tízszerannyit akar elvinni. Nem hálás azért, amit kap, hanem az fáj neki, hogy mi maradt a raktárban és hogy azt nem ő kapja, hanem esetleg más.

A Holy Cross Mission, ahol jelenleg vagyok, egy indián falu nagyon kevés eszkimóval. Az itteni falvak már mind keresztények. Van, aki gyakorolja hitét, van, aki csak évente 2-3-szor megy templomba. Minden faluban meg lehet találni a jó ragaszkodó öreg kereszténveket, akik nem sok iskolát kaptak a missziótól, de ragaszkodnak hitükhöz, mert így tanulták. Manapság a krízis szélén állunk. A fehér ember kultúrája az amerikai tömegárucikkek reklámozásával szinte betör a falukba. Az alaszkai is kezd igényt támasztani azokra a jókra, amiket az árjegyzékek-

ben lát, de nincs meg mögötte a fejlődés útja. Ennek módja lenne: lassan felhagyni a régivel, dolgozni, fizetést kapni és vásárolni. De ez még túl sok. A fehér ember igényeivel lép fel, mert a hirdetések csábítanak, ugyanakkor munkát csak igen kevés akar vállalni. Féltik szabad életmódjukat. De azért látják, hogy ha valaki iparkodik, az vásárolhat ezt is, azt is, és a modern dolgok bevonulásával a „jó vadász" ideálja lassan megváltozik.

Április végén az olvadás olyan gyorsan jött, hogy húsvét után két hétre majdnem kiöntötte a falut. Ha ugyanis a meleg tavaszi napsütésben a hó olvadni kezd és lerohan a hegyoldalból, az még nem jelenti azt, hogy a víz el is folyhat: a Yukont és a többi folyót jégpáncél borítja és ameddig az meg nem indul úgy május közepén-végén, nincs helye a víz hovafolyásának. Így aztán jaj az alacsonyabban fekvő házaknak. A hegyoldal pedig egy-két nap alatt úgy kiszárad, hogy veszedelmes lehet minden gyufa eldobása.

Így történt velünk május 25-én, pünkösdvasárnap délután. A falu felső házai mögött gyerekek játszottak gyufával, a tűz belekapott a száraz fűbe a hegyoldalon s a szél úgy vitte, hogy este már 15 mérföld hosszú sávban égett minden. Helikopterek és repülők hordták az embereket egy hétig, s mindenki, aki csak épkézláb volt, rohangászott vízért, mint valami ázott patkány. A végén repülőről figyelték: hol füstöl még?

Na de az én fő munkám a nyárra más volt, mint karba tenni a kezem és nézni. Az iskola és a 3 épület kitakarítása, átadása csak egy töredéke volt a munkának. Ugyanis iskolánkat az állam vette át, a tanítói lakásokat is átadtuk vele. Az egész missziós telep új korszakba lép, az egyszerűsítés és a „kezdetleges plébániává" alakulás korszakába, így a sok rossz öreg épületre nincs szükség. Valamikor árvaház és iskola volt 200 gyerekre és kellett fiúk-lányok épülete, konyha, műhelyek, kórház, stb.

Tavaly, ha azt akartam, hogy langyos legyen vasárnap a templom, már pénteken elkezdtem fűteni két nagy olajkályhát és a pincéből a fafűtést. De előfordult az is, hogy az erős szél a meleget ki is vitte, és ha kint -46° volt az idő, bent a fűtés ellenére -36° ... Így aztán amint az eddig itt tanító nővérek elköltöztek, kiterveltem, hogy az ő házuk fele elég templomnak, a másik része lakószobák és egyebek részére nekem. Püspök úr adta áldását, a terv szép, de ő nem segíthet semmivel, hiszen félmillió adóssága van a missziós püspökségnek, s iskoláinkat egymás után zárjuk. Így aztán az első 9 hétig egy önkéntes jelentkezőt küldött a missziós iskola segítségül, aki nem volt éppen segítség, mert — mint később megtudtam — két évet töltött elmegyógyintézeti kezelés alatt, és itt tört ki rajta újra, úgyhogy alig tudtam elérni, hogy végre elmenjen.

Rámszakadt a nyár minden erejével. Közben egy jövendő templom alapját is meg kellett hordanom, mert ha az emberek össze-vissza kezdenek építkezni, nem lesz szép hely egy rendes templom felépítéséhez. Aztán a kőtörmelék is ülepszik az évek során, így a templom nem fog süllyedni, mozogni. Lassan ment minden, hiszen kb. 500 fordulót kellett tenni egy öreg 7 tonnás dumping truck-kal a síkos, agyagos hegyoldali úton. Közben egy-egy ember visszajött a tűzoltásból, de ameddig a jópénzből tartott, ital is akadt ... Végül is kerülközött egy ember, aki ha józan volt, nekem segített. Vele folytattam az átalakítási munkát: új bejárat építését, kisharang elhelyezését, benti munkák előbbrevitelét. Július közepén már-már feladtam a reményt, hogy hiába vettem a festéket, mert ilyen esős időben nem lehet festeni. Mintha öntötték volna a sok vizet dézsából hat héten át. Hála, hogy szúnyogot nem is láttam, a hűvös, nyirkos idő nem volt kedvükre — de a festés fontossága miatt eltűrtem volna, hogy halálra egyenek. Hiszen mit ér az újraszigetelt ház, ha kívülről olyan kopott, akár a régi templom! Kell, hogy vonzó és tiszta, szép legyen, hiszen olyan sokan voltak a terv ellen. A fiatalabb generáció nem bánta, azok halásztak; az öregek nem segítettek, mert minek: jó volt 80 évig, jó lesz ezután

is a régi templom. — Mégis bejött a száraz idő a fagy előtt, s egy fiú, aki tavaly egy teherkocsit kapott 3 heti munkáért, festésre ígérkezett a motorszánkómért, amin soha nem ültem. Így aztán meg is alkudtunk: hat heti munkáért megkapja a szánt. Ment hármunknak az épület kaparása, festése háromszor. Alig lettünk kész, mikor az esős idő beállt; de mi már bent javítottuk a falakat, festettük a templom régi padjait. A munkaidő csak az indiánoknak szólt, nekem még az esti mise után is jutott tennivaló éjfélig ... A központi fűtés szerelésére a püspök úr elküldte a misszió egyetlen talpraesett segítőtestvérét, s így október 13-án este mondtam az első misét az új helyen, s a missziós vasárnapot már az új templomban ülte meg a kis falu.

Csakhogy híveim panaszkodtak, hogy nem hallják a kis harangot, a régi jobb volt. Hát azt is valahogy ide kell hozni. A harang le is jött szépen, leszereltük az öntöttvas lábakat, lendítőkereket, szívét kivettük és a 307 fontos bronz harangtestet ledobtuk a toronyból. A vastag öntvénynek meg se kottyant a kis rázkódtatás, kivéve, hogy mi hárman majdnem vele mentünk a korhadt toronnyal együtt. Most már mi legyen, hiszen az egész több mint 400 font! Végül is a magyarnak akkor jön meg az esze, ha sarokba szorítják. Így nekem is mentő ötletem támadt. Az új templom főhomlokzatához közel egy mély kútgödör volt, amit a nyáron temettem be egy fuvar kővel. A követ 4 lábnyira újra kiszedettem, míg magam 10 darab 20 láb hosszú, 3x9 hüvelykes gerendából egyenes oszlopot ácsoltam. A tetejére egy vasrácsra szereltük a harangot. Persze a felállítása és gödörbe tétele nem volt éppen egyszerű dolog. A billenő rakfelületű gépkocsin emelővillával emeltük fel. Irtó szeles, kemény hideg volt. Az embereim ott akartak hagyni: ilyen időben csak a bolond Father dolgozik, mondták. Ekkor felbontottam egy ajándékba kapott „Human antifreeze" üveget, s a whisky megtette a hatását. A hideg ellenére a harangoszlop állt, kövekkel kiékeltük újra az öreg kutat, s azóta is hallják az emberek a nagy harang zúgását és hívását. A padlás falán és a mennyezeten egy fúróval lyukat fúrtam, így a templomból lehet harangozni. Természetesen akad még mindig sok kis apró rakosgatás, igazgatás, javítás, de hála a jó Istennek és az önök imájának, segítségének, így sikerült egy rövid esős nyár alatt új hajlékot adni Jézusnak az új templomban.

Ebből is látják, hogy még élek és imáikra mindig számítok.

Eördögh András
Holy Cross Mission, Alaska.

TEOLÓGIAI AGGIORNAMENTO MAGYARORSZÁGON

KÉT HAZAI HOZZÁSZÓLÁS

A „teológiai aggiornamento"-ról szóló levél gondolataival száz százalékig egyetértek. Hozzátennék még néhány gondolatot:

1. A teológiai elmaradottság egyik okát abban látom, hogy a fiatal papok nem fordítanak a továbbképzésükre elég gondot. Talán egy kis kényelmesség is van ebben, nem is könnyű sokszor hozzáférni az anyaghoz. De főleg azért, mert ahogy kikerülnek a szemináriumból, rögtön teljes erővel beledobják magukat a munkába, éppen a jobbak, ez az aktivitás kielégíti őket és nem törődnek eléggé a saját fejlődésükkel.

2. Keveset beszélnek nálunk a szószékről a híveknek a zsinati megújulásról. Ez is oka részben az általános konzervatív magatartásnak.

3. Ahhoz, hogy a feudális gondolkodás maradványai eltűnjenek, sokkal többet kellene elmélkedni a szegény Jézusról, az Ő magatartásáról a papoknak, és erre kellene megtanítani a híveket is. Annál is inkább, mert a hirtelen változásokat nem mindenki tudja nyomon követni, de az evangéliumi Jézust mindenkinek meg kell próbálni utánozni.

4. Egy látogatóba jött pap mondotta nálunk, hogy a keresztény megújulás tőlünk fog kiindulni, de félő, hogy a hirtelen ránktörő újítások felkészületlenül fognak találni. Sajnos a külföldre látogató magyarok legtöbbje azzal a csalódottsággal, de egyben örömmel tér haza, hogy nálunk sokkal mélyebb és komolyabb a hitélet, mint nyugaton. Ez is oka annak, hogy inkább megmaradunk a magunk konzervatív magatartásánál és nem kérünk a nyugati kényelmes („karosszékben, kávé- v. teadélutánok keretében" liturgiát ünneplő) kereszténységből.

5. Ezzel kapcsolatban nálunk kialakult egy hangtalan életalakító apostolkodás és ezt várnók a hozzánk látogató idegenektől is, vagy a külföldre látogatók a nyugati példáktól. Hiszen ha turistaként megy valaki idegenbe, ott nemcsak az anyagi életre figyel, hanem az emberek magatartására is.

6. Nem szükséges mindazt importálni hozzánk, amit most nyugaton vitatnak. Azért látom veszedelmesnek a túlzott újítást, mert nálunk, éppen a tájékozódás, művelődés szerényebb lehetőségei és a vitaorgánumok korlátoltsága miatt könnyen vezethet ez elhajlásokhoz.

Ha a zsinat szellemében a szeretetben kell elsősorban megújulnunk és az egység útjára törekednünk, akkor nekünk itthoniaknak meg kell újulnunk az imádságos, a Szentlélektől felvilágosított életben, hogy eljussunk az istenfiúi nagykorúságra, és megértő szeretettel kell közelednünk minden becsületes törekvéshez, amely összeköt egymással. Nem kritizálni és ítélkezni egymás fölött (vagy a külföldiek fölött), hanem törekedni egymás sajátos népi helyzetét megértve segíteni egymást imával és főleg példaadással. De a külföldiek se ítélkezzenek felettünk, hanem próbáljanak az ő kultúrájukból, nagyobb teológiai felkészültségükből testvéri együttműködéssel, de példával is segítségünkre lenni a „haladásban". Nem vitatkozásra, hanem több imára és szeretetre van szükség a zsinat szellemében való megújuláshoz. Már pedig ez az egyéni megújulás az első lépés a haladáshoz, ahhoz, hogy „keressük ami összeköt", és elhagyjuk örökre azt, ami szétválaszt.

+

Igen gátló körülmény a történelmi szisztémák lerakódása, amint ezt Cs. B. levele is felhozza. Azután az utóbbi két évtized fejlődése teológiai téren szinte kiesett nálunk. Ezt az átmenetet is pótolni kéne.

Mi a teendő? Bezárkózni nem lehet, kritikátlannak lenni nem jó. Azt hiszem úgy kellene eljárni, mint Bartók és Kodály a zenében: először közönséget nevelni, aztán komponálni. Nálunk nem volt elég teológiai közérdeklődés ahhoz, hogy kicsikarja a teljesítményt. A pap bizonyos fokig művelt volt teológiailag (bár a papság nagyrészének érdeklődése sem túl nagy), de

nem volt meg a kapcsolata azokkal, akikért tanult. — Persze ugyanez fordítva is áll: egy mély mondanivalójú, lebilincselően megírt teológiai mű nagy érdeklődést tud ébreszteni.

És egyénileg mi tehet a teológiai érdeklődésű pap ill. világi? — Amit módomban áll elérni és amihez hozzá tudok férni, azt megragadom. Annyi józan ítélőképessége talán csak akad mindenkinek, hogy ne adjon hitelt a túlzó irányzatoknak. Hozzánk különben is általában olyan dolgok jutnak el, amelyek széles mederben különböző szellemű megnyilvánulásokat tartalmaznak, de nem éppen teológiai szélsőségek.

Az intellektualizálódás nyilván irreverzibilis folyamat. És ez azért sokat segít, mert enélkül nem lesz ütőképes a kereszténység, ha szembetalálja magát az új fogalmakkal. Enélkül nem vagyunk képesek dialógusra.

Lehet azonban kereszténységet terminusok nélkül is adni. Exisztenciális megélés nélkül nincs vallás. Nem az intellektualizmus vagy nem-intellektualizmus kérdésén buknak el az emberek, hanem azon, hogy győzik-e megteremteni az atmoszférát maguk körül. Ez a „légkör" nem föltétlenül nagy hatókörű, de sugárzik. Teherbíróvá kell tenni az „ecclesiola"-kat, a kis egyházközösségeket. A magyar egyháznak ott lenne az archimedesi pontja: tud-e eleget imádkozni és van-e Istennel személyes kapcsolata az Egyház tagjaiban? Aztán jöhet a tudomány és a teológia.

KÉT HOZZÁSZÓLÁS KÜLFÖLDRŐL

A szociológus szemével első pillanatra az tűnik fel, hogy Magyarországon a teológiai gondolkozás terén a „haladóknak" és konzervatívoknak" egyáltalán nincsen kialakult tábora. A levegőben lógó és egyéni hangszerelésben átélt problémáknak megvitatására, érvényességi határuk körvonalazására, az egész magyar egyházra érvényes megfogalmazására még nem került sor.

A másik észrevétel: Amikor a teológiai gondolkodás ügyében állást foglalunk, nem az iskolás tananyag sorsa izgat, hanem annak a magatartásnak a „formulája", megfogalmazása, amely az Egyháznak Krisztustól kapott küldetését, az emberiség életében betöltendő hivatását foglalja össze. Nem lehet szétválasztani a teológiai gondolkodást és az aggiornamentot, e kettő összetartozik, mint a hitvallás és a tett. A teológiának így lesz vallási-egzisztenciális jelentősége.

Mégis a reakciók hevessége — amely a teológiai viták kapcsán gyakran megfigyelhető — felkelti a gyanút, hogy talán egy kicsit túlértékeljük a teológia és a vallásos „hitvallás" összekapcsolódását, s emiatt szükségtelen nyomatékkal követeljük a kettő egyezését. Próbáljunk itt két dolgot figyelembe venni. Először: nem minden teológiai áramlat válik életet befolyásoló „hitvallássá", másodszor: ma a teológiai megfogalmazás gyakran csak „hangos gondolkodás"-nak tekintendő, amelyet csupán a gondolat kiérlelése, pontos formulázása, kritikai megvizsgálása érdekében szövegeztek meg, nem mint teológiai tételt, állítást. Nem volna szabad az ilyen „hangos gondol-

kodás"-ra az imént felvázolt hitvallás-jellegű teológiai gondolat mércéjét alkalmazni, s mindjárt föltűnésekor „a vallásos életre kártékony" cimkével ellátni.

A hazai teológiai konzervativizmusban van valami a gondolkodás „kalandja" elől való menekülésből is, amennyiben szellemiségünknek a „gondolatiság" nem erős oldala, s ezért szeretjük a gondolati útkeresés hátrányára túlhangsúlyozni a gyakorlat szempontjait. A teológiai hipotézisek gondolatsorának mai áradatában nem érezzük jól magunkat (pedig itt formálódik és tisztázódik az egyház új arca), és ellenállhatatlan vágyat érzünk a (modernül megfogalmazott) „hitvallás" rövid, precíz tételei után.

A gondolati útkeresés szerepének elhomályosulása a személyes állásfoglalás jelentőségének megnövekedését vonja maga után. Innen már csak egy lépés az, hogy a tények konfliktusából a személyek konfliktusa is kifejlődik. Ez az alapproblémák tisztázódását, az aggiornamento megvalósulását nem segíti elő, csak megnehezíti.

A konfliktusok kérdését a társadalomtudomány beható vizsgálat tárgyává tette. Különösen két német szociológus, Dahrendorf és Coser mutatott rá, mennyire elősegítik a fejlődést és előrehaladást. Megállapították, hogy az igazi konfliktust (melynek alapja nem az emberi szenvedély, hanem az „értékek harca" a fejlődés kapcsán) békülékenységgel, megegyezéses alapon nem lehet, de nem is szabad megszüntetni, mert az „új" éppen a „régi"-től való elkülönülése során születik meg, miközben a „régi" értékeiből minél többet fogad magába. Az értékek érvényesülése érdekében Dahrendorf azt javasolja, hogy ne a konfliktusok kiküszöbölésére, hanem „kihordásuk" játékszabályainak megtartására összpontosítsuk az erőfeszítéseket.

A „játékszabályokat" két pontban jelöli meg: 1) az elütő álláspontok széleskörű, tárgyilagos feltérképezése, létjogosultságuk megvédelmezése, 2) a saját álláspontnak a másik „párt"-ot tiszteletben tartó képviselése.

A második pont elsősorban a gyakorlat kérdése. Itt most az első pont szellemében néhány olyan szociológiai tényre szeretnénk rámutatni, amely megítélésünk szerint a magyar teológiai konzervativizmus kialakulásában szerepet játszott és jelentős oka ma is. Különben sürgős szükség lenne széleskörű, hiteles szociológiai felmérésre, helyzetdiagnózisra a hazai teológiai gondolkodás „aggiornamento"-ja érdekében.

1) A kiesett évtizedek

A magyar papság is nagyon jól látja, hogy a „lemaradást" elsősorban az elmúlt évtizedek elszigeteltségének számlájára kell irni. „10 évig hiányosan ért csak hozzánk a teológiai tudományok új felfedezéseit, tartalmi értéknövelését feldolgozó vagy összegező irodalom." (Katolikus Szó, 1956. okt. 14, 2. o.) Sajnos nemcsak az új teológia ismerete esett ki, hanem a hagyományos lelkipásztori segédeszközökben is jelentős hiányok voltak. Emiatt ma olyan alapvető hiányok pótlása is égetően szükséges, amelyek nem kapcsolódnak szorosan a teológia fejlődéséhez.

A kiesett évtizedek következménye az is, hogy a magyar közönség meglehetősen védtelen a túlzó, teológiailag avantgardista véleményekkel szemben. Látszólagos teológiai konzervativizmusa még sokszor egyszerűen jogos önvédelem a feldolgozó készségét pillanatnyilag meghaladó, meghökkentően új szellemi behatásokkal szemben. Aligha hiányzik belőle a készség az új teológiai gondolat befogadására, nagyon gyakran hiányzik viszont a ragaszték, amely az újat a már ismerős gondolatvilággal összekötné. Igen fontos volna tehát a kulcsszerepet betöltő modern teológusok életművének bemutatása mellett a fokozatosság elvének megtartása is.

A kiesett évtizedek végül némileg megmagyaráznak két „gyermekbetegséget" is: a magyar teológiai munkásság eklekticizmusát, s a belső egyházi reformmal kapcsolatban elő-előbukkanó önáltatást. A sok pótolnivaló s az igények szaporodása folytán érthető, ha a szükségletek kielégítése mozaikszerűen történik, a szellemi háttér és az összefüggések kellő bemutatása nélkül. Ez azért hátrányos, mert az új szemléletek meghonosodásához elsősorban nem részletkérdések tisztázására, hanem az új szellemi struktúrák áttekintő bemutatására lenne szükség.

A magyar önáltatás régi formája is (amelyet már Szekfű mesterien megrajzolt) ismételten hangot kap az egyházi reformokkal kapcsolatban, amikor egy-egy részleges eredmény kapcsán elhangzik a győzelmi jelentés: mi már előbbre vagyunk!

2) A papság szemináriumi és további képzésének nehézségei

Míg a világegyház lázasan keresi a teológiai gondolkodás modern formáit, a magyar kispapok kénytelenek jórészt meglévő régi tankönyvek segítségével, sok tekintetben hátrányos körülmények között felkészülni jövő hivatásukra. A szemináriumok anyagi nehézségekkel küzdenek. A fiatal generáció tagjai nem ismerik a nyugati nyelveket, úgyhogy elő kellett írni egy nyelv megtanulását. A magyar papság számára jelenleg csak a római Pápai Magyar Intézet nyolc ösztöndíjas helye, valamint a löveni, párizsi és strassburgi egyetem néhány hasonló helye nyújt külföldi tanulási lehetőséget.

3) A nemzedéki ellentét

A személyi konfliktus egyik formája. Jellemző a hazai helyzetre, hogy püspöki körlevélben és a katolikus sajtóban is hangot kapott már a fiatal papok kívánsága, hogy ne beosztottnak tekintsék őket, hanem munkatársnak. Fennállnak azonban más fontos felfogásbeli különbségek is az idősek és a fiatalok között. A fiatalok sokszor feladják a hagyományos formákat, az öregek viszont aggódnak emiatt. A fiatalabb papságnak fáj, hogy törekvésében — sokszor az engedelmesség nevében — megakadályozzák, emiatt letörik, az idősebb pedig „az Egyház iránti engedelmességre" hivatkozva sokszor bezárkózik.

4) Az ideológiai ellentét

Ez is erősíti a teológiai konzervativizmus légkörét. Minden változtatás — a korszerűsödés irányában ható is — formák, pozíciók elvesztésének veszélyével jár. A feszültség megnehezíti az új formák bevezetéséhez szükséges kísérletezést: nem kívánatos sem a kipróbált, bevált formák feladása, sem az ezzel járó elbizonytalanodás.

Mondanivalónkat röviden összefoglalva: jó volna, ha felismerhető tábor alakulna mind a múlt és jelen értékeinek megőrzésére, mind az új teológiai irányok meghonosítására. Több polgárjogot kellene adni a konkrét magyar viszonyokat szem előtt tartó „hangos gondolkodás"-nak a teológiai megfogalmazások terén, s az ilyesmire érvekkel, nem pedig bunkóval válaszolni. Ezzel az egyszerű módszerrel megteremthetnénk a kedvező légkört a fejlődéshez.

András Imre, Bécs

+

Gyakran fölvetették már: lehetséges-e, hogy a magyar szellem nem alkalmas az elvont jellegű, filozófiai ill. teológiai gondolkodásra? Azt hiszem akik így kérdeznek, összetévesztik a filozófiai gondolkodást a germán gondolkodással. Igen, a német gondolkodók teljesítménye impozáns volt a múltban és az ma is. De a mi fejlődésünknek nagy handicapje volt mindig, hogy a döntően másfajta magyar gondolkodásmódot és lelkiséget ezekbe az idegen formákba kényszerítettük bele. Ma ismét ez a veszély fenyeget, hiszen „a teológiát" nagyjából Rahner, Ratzinger, Schillebeeckx neve képviseli számunkra. A nagy franciák (Congar, de Lubac, stb.) a legtöbb magyar ember előtt legföljebb ha névről ismeretesek, az angolszász szerzők — akik közül pl. a világ legjobb exegétái kerülnek ki — teljesen ismeretlenek. Tehát többoldalú tájékozódásra lenne szükség — ennek elősegítésére jó fordítások kellenének —, és főleg arra, hogy merjünk végre önállóan, nemzeti sajátságainknak megfelelően gondolkodni és fejlődni. A magyar gondolkodás képi jellegű. Ez ma modernebb mint valaha. Gondoljunk arra, hogy a Szentírás állandóan képekben, hasonlatokban, szimbolumokban közelíti meg a nagy igazságokat. Emlékezzünk arra, hogy a Zsinat nem elméleti meghatározást adott az Egyházról, hanem bibliai képek hosszú sorával éreztette meg mivoltát. Amikor egyszer valaki Hugo Rahner előtt idézte Pázmánynak a megtestesülésről szóló képét: „ő is velünk egy igába fogta magát, hogy minket segítsen", a nagy hittudós felkiáltott: ez a mondat többet ér, mint egy német teológus egész kötet értekezése!

Újabban biztató jelenség az egyházszociológiai tanulmányok elkezdődése. Ezt azonban össze kell kötni a magyar lélek tanulmányozásával, különben pozitivizmusra vezet. Nálunk eddig még csak folklore volt. Ezen túlmenően bele kell hatolnunk abba a sajátos magyar lelkiségbe, amelynek ez kifejezője. Ennek módja lenne egyfelől a népszokások, népköltészet, népzene vizsgálata,

másfelől a magyarság nagyjainak tanulmányozása ebből a szempontból (irodalmi alkotások, önvallomások, magyar szentek alakja, stb.). Figyelembe kellene venni az eddigi kísérleteket is.

Ausztráliai misszionárius

LEVELEK A VATIKÁNI RÁDIÓHOZ A SZENTÍRÁSMAGYARÁZATRÓL

„. . . Emlékszem, a P r e d i g e r u. K a t e c h e t példányai jutottak kb. 2 éve a kezembe. A szerkesztő bejelentette, hogy a mintabeszédekben áttérnek az új exegézisre, mert náluk, Németországban, protestáns adások és sok más forrás úgyis összehozza e problémával a legegyszerűbb, színkatolikus falu lakosságát is. Igaza lehet! Ám mégis sok felhördült levelet kapott . . . Szörényi prof. nálunk sokfelé rekollekciókon propagálta, ismertette ezeket az újdonságokat; sok paptestvér mondta, hogy ők lelki megújhodást szeretnének a rekollekción, nem pedig azt, hogy hitükből kifosztva távozzanak onnan. A témát, tudom, megkerülni nem lehet ma már. De nem kellene okos, mértéktartó és főleg: a történetiség, történeti valóság szempontjából a h a t á r t világosan megállapító előadásokat és utalásokat kapnia a magyar papságnak esetleg még nem is csak csütörtökön, de más alkalommal is? . . . "

„Egy dunántúli lelkipásztor".

„. . . . Érdekesek és hasznosak csütörtöki magyarázataid is. Ami a kritikus megjegyzéseket illeti, ne felejtsd el a következőket. A magyar papságot teológus korában olyan tanárok tanították az egyetemen, akik a teológiát annakidején, 1935-40 között nagyon jól megtanulták, kitűnően tovább is adják, de azóta maguknak a professzoroknak sem volt módjuk közvetlenül bekapcsolódniok az eleven teológiai életbe. Nálunk pedig tudományos intézetek nemcsak ma nincsenek, de régen sem voltak. Tehát a papság szerencsésebb része, mely az egyetemi előadásokat hallgatta, jól elsajátította a világháború előtti teológiát. Azóta, ha meg is volt benne a jóakarat, legjobb esetben megőrízte ezt a tudását — ehhez is sajnos erőfeszítés kell —, de újabb eredmények megismerésére csak nagyon kevéssé volt módja. A vidéki képzésről nem is beszélek . . . "

B. F.

„. . . A ma új problémáival állandóan kellene foglalkozni. A legnehezebb, hogy „szakmabeli dolgainkat" is újra kell tanulni. Elképesztő, hogy ma már a biblikus értelmezés meddig megy a műfaj javára írt magyarázatokkal! S mivel itt még nincs kiforrva a tudományos álláspont sem, az ember végleg tehetetlen. Jár nekem a „Bibel heute" c. folyóirat. Ez mindig hozza számomra a meglepetést. A betlehemi pásztorok jelenetétől kezdve Lázár feltámasztásáig, ez mind csak jelképes irodalmi elbeszélés, de az a Krisztus halálát körülvevő emberek története is: a jobb lator, a százados stb. Végül csupán az marad Krisztus történetéből, hogy ő megszületett és meghalt értünk.

Semmi más nem bizonyos, tanulságot tehát nem lehet levonni belőle. Hogy aztán mire alapozzák Krisztus istenségét, azt már nem tudom. (. . .) Tehát a szaktudás terén is elvégezhetetlen munka és feladat hárul ránk, hátha még ehhez hozzávesszük a mai élet által felvetett kérdéseket, amelyekre tőlünk feleletet várnak. Soha se tudom, hogy elzárkózzak-e szobámba és olvassam rakásszámra a könyveket, vagy inkább hagyjam a tudósokat vitatkozni és a magam egyszerű hitével vigyem az emberekhez az evangélium ‚jóhírét'. Egyelőre próbálom valahogy a kettőt együtt csinálni . . ."

Zs. I.

„. . . Oly meghatóan és gyermekesen hivők és ragaszkodók a papok és hívek a maguk ódon vélekedéseihez, és mint valami a legpuhább ütésre is robbanásra ingerlékeny vegyszer, érzékenyek. Még mindig azt hiszik, hogy Isten maga diktálta, szóról-szóra, az evangéliumok és az egész szentírás szövegét. (. . .) Itt hozzávetőleg ötvenéves elmaradás behozásáról van szó . . ."

I. A.

A VÁCI EGYHÁZMEGYE PAPI SZENÁTUSA A SZENTSÉGEK KISZOLGÁLTATÁSÁRÓL

A Váci Egyházmegye Papi Szenátusának Katekétikai-Homiletikai Bizottsága júniusi gyűlésein megvitatta, egyhangúan elfogadta és a Püspök úr elé terjesztette a következő egyházmegyei törvényjavaslatot. A Homiletikai Bizottság ülésén maga a Megyéspüspök is aktívan résztvett és helyesléssel hallgatta végig — többek között — a szentségekre vonatkozó törvénytervezetet. Egyúttal előre jelezte, hogy — mivel a szentségek „kiszolgáltatása" a körülmények megváltozásával világviszonylatban új kérdéseket vet föl — az októberi papi gyűlések fő tárgyául is ezt a témakört tűzi ki a törvényjavaslat szellemében.

Mindinkább előtérbe kerülő problémája Egyházunknak, hogy egyesek csak üres ceremóniának vagy hangulatos ünnepélynek tartják a szentségeket, amelyekhez csupán a hagyomány hatására vagy külsőségek miatt ragaszkodnak. Így van ez a keresztség, a bérmálás, az elsőáldozás és házasság szentségénél, vagy a temetésnél egyaránt. Ezzel a felfogással szemben sajnos egyházmegyénkben sincs egységes lelkipásztori gyakorlat. Amíg az egyik lelkipásztor komoly feltételekhez köti a szentségek kiszolgáltatását, addig a másik semmiféle követelményt nem állít. E visszás helyzet megjavítása végett, az egységes eljárás érdekében minden lelkipásztor tartsa be az alábbi irányelveket:

I. Keresztség

1. Kívánatos, hogy a keresztelendő szülei — és lehetőleg keresztszülei is — o k t a t á s b a n r é s z e s ü l j e n e k a keresztelés előtt. Ismerjék meg a keresztelés szertartását, ebben betöltendő szerepüket; mit jelent és milyen felelősséggel jár az, hogy gyermekük az Egyház tagja lesz, stb.

Ilyen oktatást legtöbb helyen csak havonta egyszer kell tartani. Ezen az oktatáson a szülők akár a gyermek születése után, akár előtte résztvehetnek.

2. A gyermek keresztelését el kell halasztani azoknál a családoknál, ahol a vallástalanság objektív jelei tapasztalhatók (Bánk: Kánoni jog I. 412. o. jegyzet). Ilyenek:

a) A szülők nem kívánják a keresztelést (más rokon az ő tudtuk nélkül hozza el a gyermeket).
b) A szülők nem kötöttek egyházi házasságot, noha ennek semmi akadálya nincs.
c) A szülőknek van elsőáldozáshoz bocsátható gyermekük, aki nem részesül hitoktatásban és elsőáldozó sem volt.

3. A gyermek keresztelését más templomban az illetékes plébános engedélye nélkül nem végezhetik el.

4. Ha öt éves, vagy ennél idősebb gyermeket jelentenek be keresztelésre, a szentség kiszolgáltatása előtt korának megfelelő oktatásban kell részesíteni.

5. Biztosítani kell a keresztség ünnepélyességét. Különösen vigyázni kell erre a téli hónapokban, amikor a hideg miatt az egész szertartást a sekrestyében végzik. Az egyházközség új tagját lehetőleg minél több hivő jelenlétében iktassuk be a katolikusok sorába. Elsősorban kívánatos a szülők jelenléte.

II. Elsőáldozás és bérmálás

1. Az eddigi lelkipásztori gyakorlat általában olyanokat is elsőáldozáshoz illetve bérmáláshoz engedett, akiknél a szentség felvétele — a kevésnek bizonyult nyolc ill. négy heti előkészület után — csupán külső formaságot jelentett, és nem volt meg a remény arra, hogy a gyermek igazi keresztény élete folytatódik. Az Egyházmegyei Papi Szenátus ülésén a papság képviselői annak a komoly lelkipásztori érdeknek adtak hangot, hogy az elsőáldozást és bérmálkozást legalább egy évi szentmisén való részvételnek és lelkiismeretes hittantanulásnak kell megelőznie.

2. Ha a gyermek nem saját plébániáján járul elsőáldozáshoz illetve bérmáláshoz, a szentség felvételéhez ki kell kérni plébánosának engedélyét.

III. Házasság

1. Ha a szentségi házasság egyik jegyesnek sem lelkiismeretbeli ügye, akkor nem részesülhetnek egyházi házasságban.

2. Arra az esetre, ha az egyik jegyes hitetlen — noha a jog szerint katolikus —, az új pápai motu proprio értelmében a Magyar Püspöki Kar rendelkezését várjuk. Ilyen esetben a hitetlen fél természetesen nem áldoztatható meg.

3. Az Egyház megkívánja a házasulandóktól „a keresztény tanításban való jártasságot" (1020. c. 2.). Azokat a jegyeseket, akik nem voltak első-

áldozók, alaposan ki kell oktatni a hit elemeiről. Ezeknél a három oktatás alig mondható kielégítőnek. Éppen ezért tudatosítanunk kell, hogy az esküvőre legalább három hónappal előbb kell a jegyeseknek jelentkezniök.

PAPI JUBILEUMOK

VASMISE

Beöthy István, a veszprémi székeskáptalan szenior kanonokja július 14-én mutatta be vasmiséjét és ugyancsak ekkor iktatta be őt Klempa Sándor apostoli kormányzó a nagyprépositi székbe. Teológiai tanulmányait a Pázmáneumban végezte. Teológiai tanár lett a veszprémi papnevelő intézetben. Majd sümegi és veszprémi székesegyházi plébános. Ma is aktívan vesz részt a lelkek gondozásában és ilyenkor még attól sem riad vissza, hogy 88 éves fejjel odaüljön a motorkerékpárra káplánja mögé. Lelkes ünneplésben részesítette az egybegyűlt papság.

GYEMÁNTMISÉK

Kovács Vince szeptember 22-én tartotta gyémántmiséjét és harminc éves püspöki jubileumát. A nyugalmazott apostoli kormányzó kettős jubileumán résztvett csaknem az egész magyar püspöki kar. Kacziba József püspök mondott szentbeszédet. Bánk József váci megyéspüspök látta el a kézvezető tisztét. Ákos Géza irodaigazgató a Szentatya üdvözlő levelét olvasta fel. Mise után a hatalmas papi menet a püspöki palotába vonult. Itt az Állami Egyházügyi Hivatal elnökhelyettese, Balló István köszöntötte a jubilánst és adta át ajándékát. Az egyházmegye üdvözlése után a többi egyházak vezetői fejezték ki jókívánataikat, majd a városi tanács elnöke.

Timaffy László püspöki tanácsos, a budapesti Patrona Hungariae Leánygimnázium ny. igazgatója az intézet kápolnájában augusztus 30-án mutatta be gyémántmiséjét. Endrey Mihály püspök volt szónoka és manduktora.

Dr. Gáspár Pál esztergomi egyházmegyés, a budai érseki gimn. igazgatója volt. A 82 éves jubiláns, az ottani hívek közkedvelt „Pali bácsija", töretlen testi és szellemi frisseségben mutatta be gyémántáldozatát Göteborgban (Svédország), 1970. jún. 28-án.

ARANYMISÉK

Csopoti Lajos piarista tanár július 29-én mutatta be aranymiséjét Baitán, Déva mellett.

Jancsáry Béla kassai kanonok június 29-én tartotta aranymiséjét. A magyarországi papok nevében Fekete István perkupai plébános köszöntötte.

Ádám László szalézi atya augusztus 24-én Budapesten mutatta be aranymiséjét. A szép ünnepség az Újpest-kertvárosi plébániatemplomban volt.

„MIÉRT VAGY ÉN LELKEM SZOMORÚ ÉS MIÉRT HÁBORGATSZ ENGEM?"

(Egyéni reflexiók Boros László könyvéhez, „A köztünk élő Isten"-hez.)

„Amerre én jártam, kövek énekeltek,
Mert az édesanyám üzent a köveknek,
Szíve ment előttem előre követnek . . ." (Mécs L.)

Közel negyvenéves iparkodás van a hátam mögött, Uram. Hozzáértő lelki emberek ítélete is az, hogy derék iparkodás volt. Sokszor mintaszerű. Nem hetvenkedésből mondom. Ami jó volt, a Te kegyelmed, jól tudom.

Édesanyám, szentéletű rokonok, derék jó hívek imája kísért. Sokaké, mert sokakat tudtam szeretni Veled és Érted. Meg önmagukért is. Magam is cipelem az embernyomor minden terhét. Tudom, mekkora kincs és erőforrás a szeretet. Azért iparkodtam őket szeretni, mert jól esett nekik, mert segítette őket, mert valamit megsejtettek Belőled.

De a kövek nem énekeltek, Uram. Megsebeztek. Föltörték nem a lábamat, de lelkem és szívem legmélyét. Csupa seb, csupa vér, csupa rongy ott lenn a legmélyebb lényegem.

+

Én is álmodtam sokat, sokszor és nagy dolgokról. Ismerem dícséreted a prófétáról, akit a vágyak emberének mond az írás. Mint ő, sírtam és imádkoztam Isten szent városáért: az Egyházért, népemért, ezért a jobb sorsra érdemes szép világodért, a rám bízott és hozzám közel került lelkekért.

És most fáj látnom a pusztulás útálatosságát a szent helyen. A gyöngeség ezer jelét, a választottak romlását. Fáj nekem minden emberfájdalom, fáj a gyűlölködés uralma, fáj az ártatlanok romlása és fáj, nagyon fáj az eget-földet megvívni akaró nagy emberi erőfeszítés, mert annyiszor lesz belőle még nagyobb csalódás, emberszenvedés és emberkín.

Bíztam és reméltem, hogy tehetünk értük valamit. Szebbé tehetjük a földet. A vadócból tényleg kivirít a rózsa: a szebb, a békésebb, az emberibb élet virága.

Értük és Érted akartam nagyot tenni. Hol az eredmény?

. . . Erősítsd hitemet. Hadd tudjam: álmodni szabad, tervezni kell, a szolgálatban kifáradni nem szabad, a harcot mindig újra kell kezdeni. Utána és közben pedig nem szabad felednem: Uradat, Istenedet imádjad és csak NEKI szolgálj! A te kiismerhetetlen, titokzatos akaratodnak.

+

Tehetséget, talentumokat adtál nekem is, Uram. Nem a legtöbbet, de nem is keveset. Dolgoztam, tanultam, virrasztottam és imádkoztam, hogy jól kamatoztassam őket. Nem kellenek Neked a talentumaim? De hiszen Te adtad. És még a csekélyke adományról is el kell számolnunk. Ki érti, mit akarsz velem?

Írni, beszélni szerettem volna. Tanítani, oktatni sokakat, ezreket, mindenkit. — Tanulmányaim abbamaradtak. Nem mintha megbuktam volna. Magna cum laude minősítettek. Mások kevesebbel csillognak, tanulnak, írnak, szerepelnek. Miért gyújtottad az én lámpámat? Erdei fatelepeken tíz-húsz egyszerű hívőnek? A nyelvet csak törő kis gyermekeidnek?

Igaz, néha fölállítottál a templom párkányára is. Ezrek itták szavamat és lelkesedtek értem. Átmenet volt . . .

Frustratio talentorum? Elkótyavetyélése a Te ajándékaidnak? Vagy sacrificium talentorum ez? Mint mikor Pál két évig a börtönben volt? Mint aki három doktorátussal segédmunkás, némaságra ítélve?

Adj Uram reményt, bízó, erős reményt, hogy Te jobban tudod. Hogy Pál csak vet, Apollo öntöz, de a növekedés, az eredmény egészen Rád tartozik. Te nagy határban szántsz és vetsz. Te tudod, kit hol és mit mikor használsz fel. Hol fekteted be talentumok áldozatát a Krisztus-test növekedésébe. Te megadott szívet kívánsz és nem a csillogó eredményekkel mérsz . . . Vérző szívvel, emberi csalódások kínja között hadd tudjam: Boldog, aki Benned meg nem botránkozik . . .

Engem akarsz, Uram, nem az eredményeimet?

A szívem kell Neked, nem a sikereim?

+

De éppen ez a legmélyebb fájdalom, ez a legégetőbb seb, Uram! Mi lett ezzel a szívvel, mi lett belőlem?

Megértem, hogy a világmegváltó eredmények elmaradtak. Mások, nagyobb adottságokkal éppen ilyen sorsra jutottak, és nekik bizonyára nehezebb.

Magam is megcsóválom a fejem és szégyenkezem, ha hiúságom, nagyratörésem álmodozásán rajtakapom magam.

De azt reméltem, hogy a belső öntudat megmarad. Azt hittem, ezt meghagyod, Uram. Bíztam, hogy az apostoli sikertelenségek, a külső áldozatok mögött én, a szívem legbelső mozdulásával, akaratom odaadásában mindig hű maradok Hozzád.

Pedig itt történtek a legnagyobb tragédiák. Ó mennyire tudom, milyen igazak a rövid Confiteor szavai is az én vétkemről, az én igen nagy vétkemről! Culpa rubet vultus. Milyen orcapirulással nézek szembe a hívekkel a szembefordított oltártól, a szószékről! Hogy szeretnék eltűnni az élők földjéről, míg minden ki nem derül!

Mennyit ártottam, akit azért küldtél, hogy áldás fakadjon a nyomomban!

Mennyiszer estem el, holott a gyöngék támogatására, az elesettek fölemelésére küldöttél!

Hányszor látták, akik igazán megláttak és akik előtt a kegyelem mindenható erejét kellett volna megtanúsítanom, hogy én is gyönge vagyok, esendő, nyomorult és bűnös!

Miért törted össze bennem ezt a legbensőbb öntudatot?

Miért engedted, hogy a mécses csak pislákoljon, holott annyira kell a fény és olyan sokaknak? Miért engedted az én nádszálam összetörni, holott sokan akartak rám támaszkodni?

Te tudod, titokzatos, mindenható és mindent látó Isten, hogy ez a legnehezebb.

És csak Te tudsz erősíteni, a szeretetet bennem megőrízni, hogy ezt a nyomorult elesett magamat is el tudjam fogadni a kezedből és nyomorúságom mélyéről is Feléd kiáltsak: Még ha megöl is, Benne bízom és szeretem Őt!

Mert könnyű lenne odatenni lábad elé az eredményeket.

Mert az sem nehéz: kegyesen megköszönni Neked a sikereket.

De csak a Te kegyelmeddel megy a mélységből, megalázottan és összetörten, mégis Hozzád kiáltani: Én Uram és én Istenem!

E. H.

Josef Sudbrack: Probleme — Prognosen einer kommenden Spiritualität, Echter-Verlag, Würzburg, 1969, 160 lap (DM 8,80).

J. Sudbrack S. J. a „Geist und Leben" munkatársa; a lelki élet teológiájának szakembere a Stimmen der Zeit folyóiratnál; több szakfolyóiratban és lexikonban közölt cikkeket. Az itt összegyűjtött tanulmányok megvilágítják a modern keresztény lelkiség áramlatait, jó keresztmetszetet nyújtanak a jelenlegi kutatásokról. Sudbrack sokszor idézi K. Rahner írásait. De jól ismeri a keresztény lelkiség antik és középkori szerzőit is.

Melyek mármost a kialakuló új lelkiség legjellemzőbb vonásai? A kötet utolsó tanulmánya alapján a következőket nevezzük meg: Az új lelkiség középpontjában a Jézus-misztérium áll: a keresztre meghalt és feltámadt Jézus titka ma csakúgy, mint tegnap a keresztény lelkiség fókusza. — Egy másik jellemző vonás: a sokrétűség. A szellemtudományok, a pszichológia, a szociológia és a modern kultúra különböző ágaival foglalkozó kutatások kétségkívül a keresztények lelki életében is éreztetik hatásukat. A keresztény lelkiség egységét ma nem az uniformizálásban keressük, hanem a húsvéti misztérium aktualizálásában és a szolgáló szeretetközösség kialakításában. — Egy következő jellemvonás: a valóságigény, a realitásra való törekvés, ami azonos az igazság-kereséssel és az őszinteség igényével. Végső soron a teljes tapasztalat vágya és az igazságkeresés nem más, mint az Úr Jézus keresése, aki az Igazság. — A valóság- és valódiság-igény természetesen a világ felé való nyitottságot követeli. Nem menekülés a világtól, hanem annak átalakítása: kovászként kell átjárni a teljes emberi valóságot. Ennek feltétele persze a diszkréció, a „szellemek megkülönböztetése". „Mindent vizsgáljatok meg, a jót tartsátok meg!" (1 Tessz. 5, 21) A legfőbb kritérium itt is maga az Úr Jézus, és a legfőbb parancs a szeretet „új parancsa". Jézust kell felfedezni, szeretni és szolgálni a legkisebb embertestvérben is. P. Sudbrack egyes tanulmányai jobban elmélyítik ezeket a szempontokat és jó eligazítást nyújtanak a lelki élet teológiáját érintő újabb irodalomban.

Sz. F.

KÖNYVSZEMLE

Dr. Szalai János: Igehirdetés és liturgia I, Sz. István Társulat, Budapest, 1970, 416 lap.

A nyár végén jelent meg dr. Szalai János hittudományi főiskolai tanár összeállításában az Igehirdetés és liturgia c. lelkipásztori segédkönyv I. kötete. Dr. Cserháti József pécsi megyéspüspök bevezetőjéből megtudjuk, hogy a kötetet előkészítő munkaközösség „mindvégig hűségesen megvalósította" az ő elgondolásait és a szerkesztésben követte irányítását. A segédkönyv kidolgozásában segített Dr. Csőgi János, Dr. Goják János és Dr. Kelemen Vendel.

„A most megjelenő liturgikus segédkönyv — olvassuk az Előszóban — . . . korszerű ‚kerygmatikus' igehirdetési anyagot kíván nyújtani. Nincs szó egészen vagy félig kész szentbeszédekről. Minden vasárnap anyaga három fő részre tagolódik és az első rész újból háromra a három évre beosztott perikópa-anyagnak megfelelően. Az egyes évek jelei: A), B), C). Közöljük minden perikópa szövegét, hogy könyvünk használhatóságát ezzel is fokozzuk. A szövegeket rövid exegétikai megjegyzések követik, elsősorban az illető vasárnap, ill. ünnep főgondolatának megfelelően, a három szövegnek lehetőleg összefüggő szemlélete alapján. Ezt követi általában a liturgikus utalás a szentmisében megvalósuló krisztusi kultuszmisztérium két középpontjára, a kereszthalál áldozati valóságára, amelyben saját áldozatunkkal mi is benne foglaltatunk és az áldozat beteljesedésére, a szentháromságú Istennel való egyesülésre a szentáldozásban. A II. rész részint teológiai elmélyítését adja az olvasmányokkal kapcsolatos kérdéseknek, ill. szemelvényeket hoz a múlt és a jelen nagyjaitól, tehát a szó teljes értelmében nyersanyagot ad. A III. rész vázlatsorozat, mely hit- és erkölcsi életünk elmélyítését és a mindennapi, főleg a közösségi életre szóló küldetéses alkalmazását kívánja nyújtani az igének".

A kezünkben lévő kötet a karácsonyi ünnepkört öleli fel, ádvent első vasárnapjától a 9. évközi vasárnapig. (Az Előszó szerint „bízvást várhatjuk" folytatását, minden bizonnyal még két kötetet.) A több, mint 400 lap terjedelmű, szépen bekötött segédkönyvet nagy élvezettel lapozzuk. Valóban gazdag anyagot ad az igehirdetéshez. Mivel az ószövetségi szentírás Magyarországon nem igen hozzáférhető (az új fordítás csak előkészületben van), a lelkészkedő papságnak nagy szolgálatot tesz a segédkönyv azzal is, hogy a három ciklus mindhárom olvasmányának a szövegét leközli. (Persze, kicsit zavaró az ószövetség régies fordítása, — főleg a ma már nem használatos igeidők.) Az olvasmányokat követő exegétikai jegyzetek elég rövidek, csak a leglényegesebb magyarázatokra szorítkoznak. Itt mindjárt megjegyeznénk, hogy ezt a részt tartjuk legkevésbé sikerültnek. Jó ötlet az, hogy a régi és az újabb teológusok ill. lelki írók műveiből „nyersanyagot" hoznak az igehirdetéshez. Gyakran találkozunk Pázmány, Prohászka, Newman szövegeivel; de rajtuk kívül mai teológusok vagy szépírók műveiből vett idézetek is szerepelnek. A homíliavázlatok általában kiragadnak az olvasmányokból egy-egy verset vagy gondolatot és ahhoz fűznek erkölcsi intelmeket, gyakorlati buzdításokat. Nem egyszer jó példákat is adnak a szentbeszédhez. Pl. „Három gondolat az ítéletről: 1/ Goethe eltávolította íróasztaláról Krisztus művészi ábrázolását: ‚Nem tudom tovább elviselni ezeknek a szemeknek a tekintetét'. — Pedig egyszer mindenkinek Jézus szemébe kell néznie. 2/ VIII. Henrik vérengzésének egyik áldozata, a londoni karthauziak priorja mondta, mielőtt a hóhér kivágta a szívét: ‚Úr Krisztus, mit fogsz tenni ezzel a szívvel?' — Mit kezdhet majd az én szívemmel? 3/ A haldokló Donoso Cortez párizsi követet császára a szárny-

segéd révén biztosította jóindulatú együttérzéséről. A haldokló: ‚Számomra már csak Jézus jóindulata és együttérzése jelenthet valamit'." (30. lap)

Amikor elismerjük a papi segédkönyv kétségtelen érdemeit, legyen szabad néhány kritikai megjegyzést is tennünk. A Zsinat tanítása szerint az igehirdetésnek a szentírásból kell táplálkoznia (Dei Verbum 24); a homília pedig, amely a szentmisének szerves része, a liturgikus év folyamán „a szent szövegekből fejti ki a hit misztériumát és a krisztusi élet irányelveit" (Liturg. 52). A kezünkben lévő segédkönyv is ezt akarta szolgálni. De nem teljesen sikerült. Az exegétikai magyarázatok ugyanis sokszor inkább apologetikusak (pl. archeológiai vagy történeti adatokkal illusztrálják a szent szöveg hitelességét), vagy ha az alapgondolatot összefoglalják, nem mindig a szentírási szakasz teljes jelentését tárják fel, hanem kiragadnak egy-egy gondolatot az összefüggésből. A második rész, a teológia sem mindig a szent olvasmányokból kiinduló biblikus teológia. Pl. ádvent 3. vasárnapján (Laetare), mikor az olvasmányok visszatérő motívuma az örvendezés, a bűn teológiáját fejti ki „Örömtelenségünk oka bűnösségünk" mottóval. Kétségtelen, hogy itt is lehet beszélni a bűnről (Ádám bűnéről is), de az eredeti bűn és az evolúció kapcsolatának kifejtése mégsem ide kívánkozik. Végül a homiliavázlatoknak is sokkal inkább az evangéliumi olvasmányokat kellene aktualizálniok.

Ezek a kritikai megjegyzések egyáltalán nem akarják elvitatni a segédkönyv érdemeit: a lelkipásztorkodó papság (remélhetőleg mindenkihez eljut!) igen nagy hasznát veszi az igehirdetésben. Mi is örömmel üdvözöljük a vállalkozást és gratulálunk a szép munkához.

Szabó Ferenc

Szabó Ferenc: Távlatok. Irodalmi és világnézeti tanulmányok. A szerző kiadása. Róma 1970. 252 oldal.

„Az Isten népe is az idő sodrában él, a hívő embereket is eléri a mutáción áteső emberiség válsága. De a keresztények tudják, mert hiszik, hogy a megtestesült Ige irányt és jelentést adott a történelemnek. A hit fényében kell tehát tájékozódniok s keresniök küldetésüket itt és most." Ezt a tájékozódást akarja szolgálni Szabó Ferenc legújabb könyve.

A „Modern költők látomása és életérzése" c. első rész francia költők és Babits halálélménye kapcsán eszünkbe juttatja, mekkora a művészlelkek, köztük is a költők szerepe a legmélyebb valóságok megérzésében, megláttatásában és kifejezésében, akkor, amikor a közönséges halandók még nem is sejtik (mert nem érzik: félelmeik és idegvibrálásuk más) az új születését és a vele járó gestáció és vajúdás kínjait.

Keresztény „egzisztencialisták" a második rész címe. Pascal, Blondel és társaik, meg a mi Prohászkánk életérzéséről, igazi egzisztencialista jelentőségéről szól. Teilhard vallásos eszmevilága és perszonalizmusa mutatja az utat a jövő teológiai feladatai irányában, amelynek hitből fakadó tanúságtételnek kell lennie a mai kor embere számára.

A zárófejezet: „A strukturalizmus és a keresztény hit értelmezése". Ezért lehetünk leghálásabbak a szerzőnek, mert a strukturalizmus (főleg francia válfaja) ismertetése és értékelése megadja a szükséges tájékozódáshoz elégséges ismeretet és felment attól, hogy túl sok időt fordítsunk olyasvalaminek tanulmányozására, aminek divata „a 68-as párizsi események után szinte máról holnapra megszűnt", de amivel otthon „feltűnően sok tanulmány foglalkozott". (Szabó Ferenc e tanulmányát most közli a Teológia c. folyóirat.)

A szerző a tanulmányokkal távlatokat akar nyitni. Sok megfontolandó és értékes szempontra hívja fel figyelmünket. Pl.: „. . . a strukturalista módszer segítségével tanulmányozni lehetne azt a szimbolikát, amely a szentírás értelmezésétől kezdve a teológián át, egészen a lelkiségig az egész keresztény eszmevilág hagyományos kifejezése." (242. o.)

Szabó Ferenc eddigi könyvei is megmutatták, hogy sokat olvas és alaposan ismeri főleg a francia szellemi légkört, szemesen figyeli és gyorsan közvetíteni akarja. Néha talán túlgyorsan és túlsokat. Ebből magyarázható az itt-ott elsietettnek érződő fogalmazás és főleg a rengeteg idézet: külön-külön mind szép, sokszor lebilincselően érdekes, de így tömegével fárasztóvá lesz és úgy érezzük: kevesebb több volna. Jó lenne ritkábban hivatkoznia saját cikkeire, könyveire. Általában a mai tempó a publikációk terén is szédületessé vált. A szerzők, tudományos és teológiai írók is, mintha kötelezőnek éreznék évenként legalább egy könyv megjelentetését. Eredmény: a közönség egyre idegesebben és felületesebben olvas, egyre kevésbé tud lépést tartani még az őt legjobban érdeklő területekkel is. Így egyaránt a bölcsesség és a szeretet megnyilvánulása az anyagot érni hagyni, újra meg újra átfogalmazni, rövidebb és tömörebb módon közölni, s mindehhez időt adni magunknak.

Szabó Ferenc még fiatal, de cikkeiről szakemberek már igen nagy dícsérettel nyilatkoztak, külföldön és odahaza egyaránt. Művei valóban „távlatokat" nyitók, de nem szenvtelen tudóskodással, hanem meleg lelkesedéssel. Érezzük, hogy aki ezeket a tanulmányokat írta, az maga is nyitott minden szép és jó iránt, s főleg mindezek összfoglalata: Isten iránt. Ezért vesszük kézbe szívesen könyveit.

Békési István

Joseph Ratzinger: G l a u b e u n d Z u k u n f t (Hit és jövő.). München, Kösel, 1970. 131 o.

A neves német teológus legújabb könyve öt rádióelőadás szövegét tartalmazza, amelyeket 1967-1970 között erről a témáról tartott.

Az érett Ratzinger közismert erényei sűrítetten érvényesülnek ebben a kis kötetben. Tág látóhatár, metszően éles diagnózis, merész ívű, mégis szolíd megoldási kísérletek, a teológiai okoskodás megbízhatósága (nem kevéssé vígasztaló erény ma!), s nem utolsó sorban minden választékos árnyaltsága mellett is áttekinthető, világos kifejezésmód. Ami talán új színfolt: az az irónikus mosoly, amellyel a szerző itt-ott a mai teológiai zűrzavart szemléli. Különösen az utolsó előadásban érvényesül ez, már a címétől kezdve: „Milyen lesz az Egyház a 2000. évben?" Miután ezzel a „szenzációs" címmel kellően felajzotta a várakozást, kiderül, hogy jóslások helyett — az egyház történelmet idézi fel. Mert szerinte a jövő valamelyest megbízható prognózisát csak a múlt tanulmányozásából, történetileg hasonló helyzetű korszakok tanulságaiból lehet megalkotni. Amit ezután nagy erudícióval felsorol a felvilágosodás idejéből (pl. népnyelvi liturgiára törekvés, bibliamozgalom, másrészt a coelibátus támadása, stb.), az igazán alkalmas arra, hogy egy kis szerénységre intsen: nem a mi korunk fedezte föl a kereszténység „hiteles" formáját, de válság sem most van először az Egyházban . . . Ez a szemlélődő beágyazódás a történeti folytonosságba már maga is egészséges irányba tereli a gondolkodást. A korszak jellemző alakjainak bemutatásából szinte magától szűrődik le a mély tanulság: „Csak aki önmagát adja, az teremt jövőt" — vagyis az Egyház jövője, ma éppenúgy, mint mindenkor, az igazán hívőktől, elsősorban a szentektől függ. Ebből a természetfölötti nézőpontból már bátran jósolhatja meg az egyszerűsödés, bensőségessé válás folyamatának nehézségeit, de egyben a hit átütő erejét is a holnap világában.

Nagy előnye a könyv egyes darabjainak, hogy gondolatmenetük néhány tömör mondatban sűríthető, s ezek a gondolatok mindig nagyformátumúak, megjegyzésre méltóak. Ratzinger nem híve a kész recepteknek, de felvillantja a teljes kereszténység és az igazi emberség szintézisét, s ezzel a legtöbbet teszi ösztönzésünkre, biztatásunkra. Érdemes röviden összefoglalni a többi előadás mondanivalóját is. A „Hit és tudás" c. miután kérlelhetetlen láncolatban elénk állította a bibliai és a tudományos szemlélet eltéréseit, megállapítja: éppen a modern ember ezekkel kapcsolatos kényelmetlenség-érzése mutatja a hit igényét. Nem izgatnák ennyire

az ellentmondások, ha nem volna fontos neki a hit. Másrészt ugyanilyen kényelmetlenséget érez a valóságos világnak, saját tudományának keretei között is. Értessük meg vele, hogy a hit nem ismerethalmaz, hanem személyes odaadás, akkor mindkét terhétől megszabadítjuk. — A „Hit és exisztencia" az előző téma folytatása: a hivő ember magatartását világítja meg. Sz. Pál nyomán indulva Ábrahám alakjának remek elemzésében tárja elénk a hit lényegét: „exodus" az, jövőre irányuló remény, súlyt ad a jelennek is, de nem áll meg nála; az emberiség őskoráig nyúlik vissza, biztonságát azonban csak a megváltással és Krisztus feltámadásával kapta meg. — A „Hit és filozófia" az újkori filozófia fejlődését elemzi. A filozófia azzal, hogy mindenáron az exakt tudományokhoz akart hasonlóvá lenni, teljes zsákutcába juttatta magát. A vallásnak ma le kell számolnia azzal, hogy többé nem áll mögötte egységes és támogató értelmi, világnézeti hátvéd. De ez a „hontalansága" nem idejétmúlt voltát mutatja, hanem korunk általános tudati válságának egyik jele. Világért se hódoljon be a hit is a pozitivizmusnak, hanem töltse be hivatását mint az emberi gondolkodásba fúródó, fölfelé mutató nyílvessző. — Végül „A világ jövőjét biztosító remény" c. előadás megállapítja: korunk elsősorban jövőbenéző, előremutató korszak, a remény korszaka. De reményen ma nem vallásos erényt, hanem az embernek önerejébe vetett bizakodását kell értenünk. A mai ember nem Isten városát, hanem az ember városát akarja felépíteni. Ugyanakkor viszont visszaborzad azoktól a veszélyektől, amelyeket saját haladása magában rejt. A ragyogó megoldás: mi mégis, a hit szemével nézve, remélni merünk az emberben — mert az „ember" nekünk végső soron: Jézus Krisztus. Isten úgy akart az ember reményévé lenni, hogy ő maga lett emberré. Így Krisztus példája nyomán reménységgé tudunk válni egymás számára és megépíthetjük az ember városát, amely azért olyan egészen emberi, mert egészen Istené.

Kiemeljük még a szerző aforizmatikus készségét. Tömören fogalmazott, lényegszerű mondatai mélyen emlékezetünkbe vésődnek. Idézzünk néhányat: „Ma az evolúció tana mondhatni belülről válik az ember számára hihetővé és végrehajthatóvá." „A holdba vezető utat könnyebb megtalálni, mint az ember útját önmagához." „A kiürült ég még nem elég arra, hogy boldog földet teremtsünk." „Amint Isten csak emberen át jön az emberhez, éppúgy az emberek is csak Istenen át jutnak el egymáshoz." „A keresztény ember feladata: kitágítani az embervolt terét, hogy hely legyen benne Isten jelenlétének."

S. M.

Johann Christoph Hampe (kiadó): Die Autorität der Freiheit (A szabadság tekintélye). A zsinat jelene és az egyház jövője ökumenikus megvitatásban. München, Kösel, 1967. 3 kötet, 2056 oldal.

Evangélikus lelkész, aki kétezeroldalas gyűjteményt szerkeszt a II. vatikáni zsinatról — nem mindennapi jelenség még korunkban sem. Ezen mérhetjük föl azt az örvendetes távolságot, ami a reformáció kezdetét a reformáció 450. évfordulójától elválasztja.

A mű minden fejezete Hampe bevezetőjével kezdődik. A szövegközlő részben nemcsak az egyes zsinati dokumentumok szövegét találjuk, hanem az eddig legbővebb válogatást is a püspökök zsinati felszólalásaiból. (Hampe mint megfigyelő maga is résztvett a zsinaton.) Ezután következnek a kommentárok: a katolikus, protestáns és ortodox teológusok java szól a fölmerülő kérdésekhez, méltatja, értelmezi és bírálja a zsinati végzéseket, kiki a maga nézőpontjából, a keresztény pluralizmus és a barátságos eszmecsere szellemében.

Terjedelme és jellege a munkát természetesen elsősorban teológiai műveltséggel rendelkező szakemberek számára teszi érdekessé, sőt nélkülözhetetlenné. De egy-egy tanulmányát haszonnal olvashatja a nem-teológus érdeklődő is. És a hatalmas vállalkozás maga is már lelkiismeretvizsgálati pont lehet: íme, a nemkatolikusok ennyire látják a zsinat roppant jelentőségét — és hogy gondolkozunk róla mi magunk?

R.

HALOTTAINK

Szabó Lajos érseki tanácsos, a MÁV telepi Kisboldogasszony templom ny. igazgatója. Máj. 29-én temették Rákoskereszturon.

Dr. Koszterszitz József kanonok, bácsi főesperes Kalocsán jún. 3-án (73, 50)

Dr. Bodó Aladár tiszasülyi plébános máj. 25-én (38, 13)

Mezgár Lajos prépost, székesfehérvári aranymisés a braziliai Porto Alegrében május 28-án (80)

Kováts Erazmus püspöki tanácsos, győri egyházmegyés Székesfehérvárott. Sopronban temették. (54, 30)

Holczer Ede ny. brennbergbányai lelkész Kőszegen jún. 6-án (72, 47)

Dr. Székely Ferenc egyházmegyei tanácsos, balatonszentgyörgyi plébános jún. 24-én. Keszthelyen temették. (59)

P. Virág Venánc OFM júniusban, Buenos Airesben (82)

Kőszegi Ferenc ny. gamási plébános. A székesfehérvári temetőbe temették.

Sarlós György plébános Somogyegresen (64)

Knorr Ignác szalézi Pannonhalmán július 10-én (75, 53, 43)

Dr. Szomor Tamás premontrei, majd győri teológiai tanár Szombathelyen július 14-én. Csornán temették. (58)

Palicskay János ny. szuhakállói plébános. Szuhakállón temették. (91)

Reiter Mihály ny. dunaszentmiklósi esperesplébános július 27-én Szomodon. Szomodon temették. (81, 57)

Hoffmann Kálmán ny. esperes. Németkéren temették. (77)

Dr. Becse Ferenc Gaszton bencés tanár, enyingi esperesplébános július 30-án. Ebeden temették. (57, 31)

Faggyas István Edvin bencés tanár aug. 9-én Alsó-Bélatelepen. Pannonhalmán temették. (51, 34, 28)

Csík Pál szalézi West Haverstraw (USA), jún. 20-án. A kegyhely Segítő Szűz-Anya oltáránál szokása szerint imádkozni akart. Az oltár előtt hirtelen összeesett és meghalt. (82, 44, 38)

Mohos Árpád Gábor OP aug. 11-én. Rákoskereszturon temették. (70, 41)

Hajdusik József szervita atya Calgary, USA.

Jurányi György ny. szentszéki bíró, pécsi egyházmegyés plébános (65)

Kass Frigyes dr., az Örökimádás lelkésze. Sopronban temették. (57, 21)

Orowitsch Ferenc püspöki tanácsos, volt bokodi plébános Székesfehérvárott, aug. 29-én (65, 42)

Lorbach János főesperes, apatini plébános aug. 23-án. Zomborban. Apatinban temették. (58, 34)

Herczeg János prelátus, gaasi plébános Burgenlandban, aug. 4-én (81, 56)

Fekete Péter fehértói plébános Győrött aug. 31-én. (61, 36)

Vukovich István ny. hittanár, újvidék-szentrókusi plébános (78, 54)

Dörnyei József taliándörögdi plébános. Sümegen temették. (56, 33)

Mátraházi Flórián bükkszenterzsébeti plébános. Diósgyőrött temették. (47)

Lösch István lazarista atya Bécsben aug. 23-án (78, 52)

Győrvári Imre SJ Pannonhalmán (71, 51)

Szentfülöpi Ernő piarista tanár szept. 7-én (51, 33, 26)

Nagy József kassai mesterkanonok, ny. tarcali plébános (82, 55)

Pongrácz Lóránt dr. püspöki tanácsos, apátfalvi plébános (60, 33)

Bálint György szanki esperesplébános. Legénden temették. (66, 43)

Fedor Gábor premontrei szept. 1-én Budapesten. Keszthelyen temették.

Neuberger József piarista Pápán (77, 57, 51)

Kovács Jenő püspöki tanácsos, alapi plébános szept. 5-én Budakeszin.

Kováts Raymund c. esperes, volt ferences házfőnök Vácott (79, 54)

Faragó József c. apát, főesperes, törökszentmiklósi plébános (58, 35)

Réfi Lajos szalézi Balatonfenyvesen szept. 22-én (71, 34, 26)

Bázay István ny. lelkész. Várpalotán temették. (58, 35)

Palotay László SJ okt. 4-én Budapesten (71, 42, 34)

Földesdy Antal c. apát, keceli plébános okt. 9-én (78, 56)

Kapossy Gyula püspöki tanácsos, ny. plébános, Székesfehérvárott (71, 49)

Váraljai József szalézi Boldogkőváralján (73, 54, 44)

Korpos Andor ajaki g. kat. lelkész, tb. esperes (64, 40)

Csák Boldizsár SJ Pannonhalmán (79, 58, 49)

Fodor István tb. esperes, a máriapócsi bazilika plébánosa (52, 25)

Magosföldi Péter c. apátkanonok okt. 15-én Pécsett (69, 45)

Preszeller Ferenc piarista Pannonhalmán okt. 10-én; szülőhelyén Mosonmagyaróváron temették (92, 75, 68)

Dr. Horváth Konstantin Gyula, volt zirci perjel, egyetemi magántanár szept. 21-én Veszprémben (75, 56, 51)

Gesztesi Ferenc. Motorbaleset érte Kecskeméten szept. 17-én (39, 15)

Hein Jenő Tádé OSB Mátyásföldön okt. 26-án (73, 57, 50)
Kupár Lajos ny. gkat. lelkész Rákoskeresztúron okt. 29-én (73, 46)
Kerkai Jenő SJ Pannonhalmán nov. 8-án (66, 46, 36)

Elhúnyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

HAMVAS ENDRE ÉRSEK
(1890 — 1970)

Életének lobogása az évek folyamán mindig csendesebb lett és április 3-án végleg megtört szemében a fény. Földi életét 80 éves korában fejezte be és bemutatta lelkét irgalmas Jézusának.

Érdekes, érdemes és értékes volt az élete. É r d e k e s, mert kevés papnak jut osztályrészül annyi eseménytől dús, fordulatos életszakasz, mint neki. É r d e m e s volt az élete, mert mindig meg tudta látni az eseményekben Isten kegyelmekben gazdag pillanatait és ezeknek a pillanatoknak lelki eredményét mindenkor fel tudta mutatni. És é r t é k e s volt az élete, telve gazdag élményekkel, lelkiséggel, bölcsességgel és a szeretet nagy cselekedeteivel.

A nyolcgyermekes piszkei kovácsmester elsőszülött fia az esztergomi bencés gimnáziumban kitűnően végezte tanulmányait. Ezek végeztével az esztergomi főegyházmegye papnövendékei közé kért és kapott felvételt. Főpásztora mindjárt a bécsi Pázmáneumba küldte. Időközben kissé megrokkant az egészsége; lelke, szelleme és erős akarata mégis felülkerekedett a hirtelen támadt gyengeségen és megfelelő okos gyógykezeléssel teljesen renbejött. Kitűnő eredménnyel fejezte be egyetemi tanulmányait is és megszerezte a teológiai doktorátust.

1913 nyarán szentelték áldozópappá. Hamarosan segédlelkészi beosztást kapott Naszvadra. Három esztendőt töltött ott. Az egyre betegebb plébános mellett ő végezte a lelkipásztori teendőket, fiatalos buzgósággal, nagy készséggel, mindig figyelemmel principálisa iránt, kikérve annak irányító véleményét, nehogy rosszul essék neki a fiatal pap önálló tevékenykedése. Káplánkodása megmaradt a hívek emlékezetében. Még püspöksége idejében is jöttek onnan látogatók Szegedre. Azt mondták ezek a látogatók: látszott rajta, hogy szeret imádkozni, szereti a híveket szolgálni, lelkében a buzgóság élt s a készség, és életében mindenki feddhetetlennek ismerte.

1916-ban Budapestre került hittanárnak a Notre Dame de Sion intézetbe, ahol 12 éven át volt kiváló katechéta. Budapest papsága, főleg hitoktatói megismerték őt és a lelkiismeretes, akkor igen időszerű módszerekkel oktató fiatal hittanárt egyre inkább megtanulták tisztelni. Sokszor írt értékes cikket a hitoktatással és lelkipásztori kérdésekkel kapcsolatban. Mindig is megmaradt egy kicsit katechétának szentbeszédeiben, pásztorleveleiben és egyéb megnyilatkozásaiban. Mindenki megértette, mert egyszerű beszédű volt, érthető, világos stílussal szólott a legnehezebb hittani tételekről is. És ezért merhetett vállalkozni később, püspök korában arra, hogy hittankönyveket írjon, amelyeket aztán az egész országban használtak.

1928-ban az esztergomi főegyházmegyei papnevelő intézet lelkiigazgatója és a hittudományi főiskola erkölcstan-tanára lett. Két évig működött teljes szorgalommal új munkaterületén. 1930-ban Serédi Jusztinián bíboros, esztergomi érsek berendelte a főegyházmegyei hivatalba, ahol a titkári és főszentszéki jegyzői beosztással járó feladatokat végezte. Az egyházjog iránti figyelme, komoly érdeklődése megmaradt később is. Megyéspüspök korában is sokáig megtartotta az egyházmegyei házassági bíróságnál, a püspöki szentszéknél a másodfokú elnöki tisztet magának.

1936-ban az esztergomi érseki iroda kancellárja lett, 1940-ben pedig Budapest érseki általános helytartója. Nem könnyű beosztásba került, de helyt állt. Szigorúnak

ismerték, de mindig igazságos maradt. Készséggel segített a hozzá fordulóknak, sok lelkipásztori szereplést vállalt és irányított, de úgy, hogy maga mutatott példát az önmegtagadásra, önfegyelmezésre. Ezért tisztelték szigorúsága mellett is.

1944 márciusában, amikor magyar hazánkra a történelem emésztően sötét hónapjai zuhantak, nevezte ki őt XII. Pius pápa Csanád püspökévé. Mindjárt kormányzása kezdetén tanúságot tett igazságszeretetéről és a béke ügyéért való munkában kész résztvállalásáról. Erőteljesen kiállt az üldözöttek mellett; szentbeszédei, körlevelei országos visszhangot keltettek és vígaszt hoztak. A háború után ő is bekapcsolódott szózataival, ünnepi megnyilatkozásaival és személyes tárgyalásokkal az új élet építésébe. S ezt a készséget mindvégig megőrizte és megmutatta. Amikor nehezebb szakaszba jutott az élet folyama, előbb mint segítőtárs, később mint maga az élenálló irányító igyekezett az egyensúly megtartását biztosítani, a békességet fenntartani, sőt tovább erősíteni.

Országunk határain túl is sok megbecsülést szerzett saját személyének, egyben a magyar katolikus egyháznak. A II. Vatikáni Zsinatnak első ülésszakától kezdve betegsége komoly jelentkezéséig nagy figyelemmel, teljes bekapcsolódással volt résztvevője.

1964 ősze elszólította őt Szegedről Kalocsa érseki székébe. Alattomosan előrehaladó betegsége miatt vegyes érzésekkel reagált a kinevezésre. „Isten úgy rendeli talán — mondotta —, hogy betegségem elviselésével adhatok csupán példát . . ." Valóban ez történt. És amikor betegségére és korára hivatkozással felmentését kérte és meg is kapta az érseki tiszt alól, élete már csak halkszavú, alázatos önfelajánlás maradt papokért és hívekért. Istennél bizonyára megvolt az értéke ennek az offertóriumnak.

A szellem embere volt: sokat olvasott, rendszeresen olvasott. Különösen a történelmet kedvelte és ebben nagyon „otthon volt". De a többi tudományban is szeretett legalább nagy vonalakban „naprakészen" lenni, amennyiben széleskörű elfoglaltságai engedték.

A lélek embere volt: pontosan elmélkedett, felkészült a szentmiseáldozat bemutatására, végezte a napi lelkiolvasmányokat, készült szentbeszédeire, és sokat adorált az Oltáriszentség előtt.

A meleg szív embere volt, bár külseje kissé hűvösnek mutatta. Aki azonban közelebbről ismerte, jól tudta, hogy a szeretet és belső részvét irányította cselekvéseiben, megnyilatkozásaiban, még akkor is, amikor külsőleg esetleg keményvonású volt az arca.

Érdekes, érdemes és értékes élet volt Hamvas érseké. Isten szerény szolgája nagy célokért élt, égett és cselekedett. S ezért nagynak jegyzi őt fel az egyházmegye történetírója, de az egész magyar egyházi történetírás is.

Udvardy József püspök, csanádi apostoli kormányzó
(A csanádi Egyházmegyei Közlemények-ből)

MÁHIG ERVIN PLÉBÁNOS
(1897—1970)

Húsvétra, a feltámadás ünnepére érkezett meg a hír, hogy Máhig Ervin, a kalocsai főegyházmegye egyik legpapibb lelkületű, szentéletű falusi plébánosa meghalt. Február 10-én fejezte be valóban áldásos földi életét a székesfehérvári papi szociális otthonban. Egész életében az isteni Főpap nyomában járt, halálában is hasonlóvá lehetett hozzá: szegényen és a szenvedések súlyos keresztjén követte az Üdvözítőt, mint reméljük, az örök élet örömébe. Dr. Ijjas József kalocsai érsek temette el.

A veszprémmegyei Ajkarendeken született 1897-ben. Érettségi után testi-lelki jóbarátjával, Mátray Sándor későbbi nemesnádudvari esperesplébánossal a kolocsai

szemináriumban kezdte meg teológiai tanulmányait. A háború utolsó éveiben a teológusokat is behívták frontszolgálatra. Sok testi-lelki próbát kiállva mint tartalékos hadnagy tért vissza a szemináriumba. Tanárai közül később leginkább dr. Kerner István spirituálist, dr. Oszwald Józsefet és Udvardy Józsefet emlegette.

1921 Szent Alajos ünnepén szentelték pappá a kalocsai főszékesegyházban. Társaival — ha jól emlékszem, kilencen voltak — ekkor határozták el, hogy a papszentelés évfordulója körül minden évben találkoznak a közös szentelésből is folyó testvéri szeretet ápolására. Az első évek kedélyes találkozásai után Máhig Ervin ajánlatára határozták el, hogy ezekre az alkalmakra meghívják a „spirituális urat", vagy a volt tanárok közül egyet-egyet, hogy délelőtt rekollekciót tartson, amit ünnepi szentmisével fejeznek be, és délutánra maradt a kedélyes testvéri találkozó. Sorra minden évben más-más társuk otthonában tartották ezeket az összejöveteleket.

Megb. dr. Kerner István mély tisztelete az Oltáriszentség iránt, amely főképpen az Úr szentséges Szívének tiszteletében nyilvánult meg, így lett ennek a papi csoportnak és főleg Máhig Ervin lelkiéletének legszembetűnőbb vonása. Soha szentmisét nem mondott hosszabb hálaadás nélkül; befejezetlennek tekintette azt a napot is, amelyen nem végzett délután legalább félórás, néha egy-két órás szentségimádást is.

Közel ötvenéves lelkipásztori munkájának is az Úr szentséges Szíve volt az irányító központja. Magam 1924-ben, mint tízéves gyerek találkoztam először Máhig káplán úrral, mikor első beosztása után Dunapatajról Hajósra helyezték. Első dolga volt, hogy megszervezte a Szívgárdát és megtanította a falusi gyerekeket is ministrálni, — addig a ministrálás a Haynald árvaház növendékeinek a privilégiuma volt. Szívgárda-gyűlések, ill. vasárnapi litániák után elvitt bennünket a templom mögötti erdő szélére játszani, és maga is velünk játszott. Hogy ilyen szeretettel fogalkozott a gyerekekkel, ezzel nyerte meg elsősorban a szülők, de lassan az egész falu bizalmát is. Az addig nagyobbrészt üres templom kezdett lassan-lassan megtelni. Mikor jó húsz évvel később utoljára jártam otthon, a hívek még mindig őreá emlékeztek, mint a legjobb papra, és őt szerették volna plébánosnak.

Három évvel később, 1927-ben, talán éppen a velünk való eredményes foglalkozása következményeképpen az érsek a bajai állami tanítóképző hittanárává nevezte ki. Azok közül a tanítók közül, akiket nevelt, nem egy országos viszonylatban is a katolikus közélet vezető egyéniségévé vált. Ugyanabban az időben vette át a bajai úrinők Mária-kongregációjának vezetését is. Mire 1933 körül elkészült a gyönyörű nagy bajakiscsávolyi Jézus Szíve-templom és az óriási plébánia, az építésre felvett kölcsön szanálására őt nevezték ki plébánosnak. A kölcsön kifizetésének súlyos terhe mellett állandóan látogatta közel nyolcezer hívős plébániáját; mire kifizette az adósságokat, addigra a templomot is megtöltötte hívekkel. Nyugodtan számíthatott volna valamivel nyugodtabb és jól megérdemelt könnyebb életre. Helyette jelentkezett Zichy Gyula érseknél, hogy mentse fel a nagy plébánia vezetése alól és helyezze a Bajától nem távoli, de teljesen eldugott kis rémi plébániára. Egészen élete végéig, ill. halála előtt egy évig, vagyis huszonhét éven keresztül maradt rémi plébános. Közben hiába kínálta fel neki az érsek a hajósi plébániát, ahol annyira szerették, később a bajai belvárosi plébániát, amely az egyházmegye legelőkelőbb helyének számított: nem fogadta el. Érvelése: a kis rémi plébánia minden hívét személyesen tudja gondozni, ugyanezt a felelősséget nagy plébánián nem tudná vállalni. Plébániáján valóban mindenkit személyesen ismert és tartott számon. Ha valaki vasárnap nem volt szentmisén, hét elején meglátogatta, nem beteg-e. Mindennap végigjárta a falu egy-két utcáját; akivel találkozott, mindenkihez volt egy jó szava — érdeklődő, dícsérő, figyelmeztető; kinek mire volt szüksége.

A jó Isten a megmondhatója, hány szegénysorsú diákot segített titokban, hogy felsőbb tanulmányokat végezzen és a napszámos vagy proletár sorból kikerüljön.

Sohasem volt más ambíciója, mint hogy jó falusi plébános legyen. Minél közelebb jutni az Úr szentséges Szívéhez és az Ő szeretetét minél hamisítatlanabb tisztasággal

továbbadni. Rémi plébános korában lett újra közvetlen szomszédjává volt gyermekkori jóbarátjának, Mátray Sándor, akkor már nemesnádudvari plébánosnak. Akkor határozták el, hogy minden hónap első csütörtökén a két falu között félúton az egyik nádudvari hívő tanyáján találkoznak; megbeszélik az elmúlt hónap eseményeit, kölcsönösen elvégzik a havi szentgyónást és így indulnak visszafelé a maguk hét-hét kilométerjén, hogy falujukban a következő hónapban is hűségesen állják meg a helyüket.

Élete utolsó éveiben nagyon sokat szenvedett. Szeretett volna nyugalomba vonulni, de utód hiánya miatt nem lehetett. Mire mégis rákerült a sor, hogy a székesfehérvári otthonba kerüljön, már annyira beteg volt, hogy csak a betegteremben talált helyet.

A jó Isten kegyelméből néhány hónappal halála előtt mégegyszer meglátogathattam. Egy lelkigyakorlattal ért fel látni az Úr akaratán megnyugvó türelmes szenvedését. Utolsó pillanatig reménykedve szeretett volna legalább még egyszer misézni. Jan. 4-én kaptam utolsó levelét: „Én sajnos nem jól vagyok, December 8-án miséztem utoljára. Igen gyenge vagyok; csak rövid időre tudok felkelni. De remélem, hogy majd újból tudok misézni." A következő levelet már a szomszéd szobában lakó Szommer Károly plébános úr írta: „Értesítem, hogy Máhig Ervin testvérünk febr. 10-én du. 4 óra 10 perckor elhúnyt. Halála nem szomorúság: hősies szenvedés után csendben, megbékélten ment haza a jó Istenhez. Bizonyos, hogy az Úr Jézus szeretettel fogadta Magához azt, aki Vele és Érte viselte keresztjét. R. I. P."

Az Úr fáradhatatlan, hűséges és igénytelen szolgája volt. Tanítványait, híveit, barátait: papokat és világiakat, nem sok szóval, de egyszerű példájával segítette közelebb az Úrhoz. És reméljük most is segít mindnyájunkat és vár reánk.

Forró Ferenc misszionárius
Ausztrália

PAP JÓZSEF
(1909 — 1969)

Szegeden született. Mint gyermek és mint ifjú is nagyon magányos volt, bár szerető családi kör vette körül. Édesanyját különös gyengédséggel szerette és az is őt. Szinte természetellenesnek tűnt, amikor kiszakadt családja köréből és követte Isten hívását. — Otthon testvéreivel gyakran zenéltek együtt. Ő csellózott. A zene volt magányosságának egyetlen vígasza. Később az Isten. Isten mindenki számára mást és mást jelent — mondta később —, őt azzal hódította meg, hogy barátjának kívánta, barátjának mondta. Természettől fogva zárkózottságra, visszahúzódásra volt inkább hajlamos. De Isten, aki őt mint barátját gondjaiba beavatta, megértette vele, hogy mennie kell az emberekhez. És ő ment. Pedig mindig mérhetetlen gyötrelmet okozott neki, mikor közvetítenie kellett Isten üzeneteit. Gyengének, nehézkesnek találta magát hozzá, úgy érezte, kínlódik, dadog és az emberek értetlenül nézik.

Még gyermekkorában olvasta Lisieux-i Sz. Teréz önéletrajzát. Nagyon megragadta. Ettől kezdve gyengéd kapcsolat fűzte hozzá. Szeretett volna ő is olyan határozott lenni, mint ez a kislány, tudni, mit akar. Ő sokáig nem tudta. Azért először elvégezte az egyetemet földrajz-biológia szakon. Majd tanár lett. Már tanított, amikor érezte, hogy „húzza valami befelé". És belépett 1935-ben a Jézustársaságba. Ott tovább is foglalkozott az ifjúsággal, nagy hozzáértéssel, nyaranként helyettesített vidéki plébániákon, lelkigyakorlatokat adott, néha prédikált. Már úgy látszott, hogy véglegesen megtalálta helyét ez életben — amikor egyik napról a másikra kikerült egy számára teljesen idegen környezetbe. Kapott egy zakót és egy nadrágot, amelyik sem egymáshoz, sem rá nem illett, 300 forintot és egy címet. Zárkózott természetének nagy megterhelés volt mindez. Csak úgy tudta elviselni, hogy szinte kétségbeesetten kapaszkodott Istenbe. De Isten is mintha eltávolodott volna. Egy idő múlva munkát kapott, de még mindig nagyon egyedül és szerencsétlennek érezte magát. Aztán

egyszercsak furcsa módon egy sláger szövege ütötte szíven a gyárudvari hangszóróból: „A kerthez tartozik a rózsa, a tavaszhoz az enyhe szél . . . te pedig hozzám tartozol!" Egyszerre megértette: ő nincs egyedül, ő az Úrhoz tartozik! Életének így is van értelme!

Élete ezután nem volt más, mint figyelem és készség az eseményeken keresztül hozzá szóló Isten iránt. Megértette: hogyha Isten fia a fizikai munkát választotta magának, akkor neki is „ki kell üresítenie önmagát, felvenni a szolga alakját", hogy egy legyen társai közül, hogy mindannyiukat üdvözítse. Megszereti az egyszerű embert. Egynek érzi magát velük, problémáikkal, nehézségeikkel. Próbálja őket felemelni. Szocialista brigádjában fokozza a jó munkaszellemet. Elrejti mély Isten-kapcsolatát, mert tiszteletben tartja minden ember szabadságát. De minden hajnali szentmiséjében az Úr figyelmébe ajánlja munkatársait. Amikor belép a gyárba, magában megáldja őket. Munkatársai nem tudják, ki ő. Csak azt, hogy a munkából mindig kiveszi a részét. Mindenkinek segít. Kétszeres kiváló dolgozó is lett. Szinte mindennap túlórázott, hogy kipótolja azok munkáját, akik könnyen vették a dolgot. Emellett otthon is sokaknak rendelkezésére állt. Egyszer, mikor valaki panaszkodott neki, hogy nem jut idő lelki dolgaira, így válaszolt: „Igaz, sok minden elmarad . . . de mi akadálya annak, hogy ezek ellenére mindig jobban megszeressük az Urat? Ahhoz, hogy szeressük, mindig jobban meg kell ismernünk. Megismerni pedig tetteiből tudjuk. Ahogy most is működik értünk az eseményekben, az emberekben." Sokszor volt ő is úgy, hogy a fáradtság és kedvetlenség nyomasztó érzése alól a tíz körmével kellett kikaparnia azt az öt percet, amikor egyedül maradhatott az Úrral. De volt, amikor még ez sem ment. Akkor úgy tett, mint a hűséges kutya: miután jól kifutkározta magát, talán el is csavargott, lihegve, fáradtan odafekszik gazdája lábához és így bizonyítja hűségét és szeretetét. Így alakult ki benne az a mély Isten-kapcsolat, hogy minden és mindenki Istenre emlékeztette. Vele, benne élt. Saját bevallása szerint reggeli szentmiséje ért a napjából a legtöbbet. Ilyenkor Isten mindig mást és mást mondott neki. Utána gyalog ment egy hosszú útszakoszon és imádkozta az olvasót, amit engedéllyel a breviárium helyett mondott. Az olvasó titkai mélyen hatottak életébe. Az ő életének színe alatt is megfogant Jézus, növekedett, megszületett, dolgozott, szenvedett és megdicsőült. Gyakran mondta: ő soha sincs egyedül. Az Úr mindig vele van. Mikor valaki megköszönte segítségét, azt válaszolta: „Dícsérjük az Urat!" Az Úrral találkozott az élet legkülönbözőbb megnyilatkozásaiban. Az újságban, a rádióban, a tv-adóban. A könyveken, a verseken, a zeneműveken keresztül. A színdarabok, filmek szavaiból, képeiből mindenütt Isten üzent neki, — és ő megértette és másokat is megtanított erre. Az, ami sokszor elszakítja az embereket Istentől, őt hozzákapcsolta.

Nagyon figyelmes volt mindenkivel. Ha látta, hogy a háziaknak — ahol lakott és ahol mint igazi családtagot befogadták — szükségük van valamire, úgy állította be, mintha az az ő kívánsága, öröme volna, és így ők is ráálltak. Így szereztek be mindenféle háztartási gépet, tévét, hűtőszekrényt, szerelték be a gázfűtést. A házigazda nem szerette, ha vallásról beszéltek neki. Nagyon értékelte, hogy „Józsika otthon kerülte ezt a témát". Pap atya példájával, imájával és csendes szeretetével mégis elérte, hogy halála után pár nappal — 30 év után — önként letérdelt a gyóntatószékbe.

Szerény keresetéből csodálatosképpen mindenre jutott. Komoly összegekkel segítette a rászorulókat, sőt környezetét is belevitte ebbe a lelkületbe. Lényének különös varázsa volt. Amikor az ember csak rövid ideig is beszélgetett vele, akár egyszerű hétköznapi dolgokról is, — az volt az érzése, hogy az Úrral találkozott.

Az utolsó években sokat szenvedett meszesedő gerince miatt. Mikor éjjel a fájdalomtól nem tudott aludni, gyakran felsóhajtott: „Uram, szeress, de ne ennyire!" Félt a megnyomorodástól, mert nem akart senkinek sem terhére lenni. Előre odaadta életét Istennek szeretetből, hogy akkor, amikor már erre talán képtelen lesz, ott legyen elhatározása Isten előtt.

Hirtelen szívinfarktus következtében halt meg két és fél napi agónia után 1969 húsvétján. Nem érte meg azt az időt, amikor már nyugdíjba mehetett volna és élvezhette volna fárasztó munkájának gyümölcsét. Élete látszólag befejezetlen, látszólag eredménytelen. De csak látszólag! Mert Istenben nyert teljességet, befejezettséget, értelmet.

KÁLMÁN SÁNDOR

(1912 — 1970)

Utolsó éveinek tanúja, Albert István piarista tartományfőnök, aki maga mondta érte a requiemet, így foglalta össze életének tanulságát: „Egyszerű szabólegény volt. De emberségből egyetemi katedrát érdemelt volna."

Egyszerű, derék szegedi családból született 1912. ápr. 4-én. Édesanyja, négy testvére ma is él. Elemi iskolái elvégzése után szabónak szegődött. Buzgó résztvevője volt a jezsuiták vezette iparoskongregációnak és a Kolping-legényegyletnek. A 30-as évek szegedi újságaiban sokszor találkozhatunk nevével: hol verset ad elő, hol beszédet mond egy-egy ünnepélyen, hol énekel. Minden jel mintha arra vallana, hogy itt egy hitvalló, aktív világi élet van készülőben, olyan emberé, aki vezér és példakép lesz társai között.

De Isten szándékai mások voltak. „Nem ajándékaidat keresem, hanem téged magadat" — hangzott feléje a csendes hívás. Lassan megértette: a legtöbbet akkor tesz az Úr országáért, ha egész életét adja érte. Nem siette el a döntést. Tudatos, érett megfontolás után lépett 27 éves korában, 1939-ben a Jézustársaságba.

Tíz évig szinte állandóan a szabó, ruhatáros és betegápoló, néha a sekrestyés feladatát töltötte be a rend szegedi, kassai, budapesti házaiban. Az első kettő természetesen adódott mesterségéből; a másik kettő arra vall, hogy elöljárói korán fölfedezték áldozatos segítő szeretetét és Istennel való érintkezésének bensőségét is. Csupa arravaló foglalkozás, hogy apró, de nélkülözhetetlen szívességeket tegyen sokaknak és így kerüljön meleg keresztény kapcsolatba velük. Minél nehezebbek lettek az idők, annál jótékonyabban sugárzott Kálmán fráter kedves, derűs egyénisége az emberek felé. A háború után ismét szülővárosába került vissza. Mosolygós arcát nem felejtik azok, akik sokszor gondterhelten, éhesen csöngettek a kollégium portáján. „Akkor és benne értettem meg — mondja róla valaki, aki nagyon ismerte —, milyen ragyogóan és vonzóan szép annak a férfinak az élete, aki fenntartás nélkül engedi, hogy Isten rajta keresztül szerethesse gyermekeit."

Az ötvenes években a budapesti Központi Papnevelő Intézet portása volt, majd a hatvanasakban sekrestyés és szabó a pesti piarista kápolnában ill. rendházban. Gyengéd gonddal szabta a fiatal jelöltek első reverendáját, s nem kevésbé ügyelt az idős, mindinkább magatehetetlenné váló atyák ruhatárára. Férfiember, szerzetes sokszor hajlamos elhanyagolni külsejét — Kálmán fráter vigyázott, nehogy emiatt szó érhesse Isten szolgáit. Amikor az oltárnál szolgált — haláláig a hatórai misén reggel —, amikor nesztelen járásával, diszkrét összeszedettségével a templomi szükségletekről gondoskodott, jó volt néha rá-ránézni: közelebb vitte a szívet Istenhez.

A piarista gimnázium diákjai rendszeresen járnak ministrálni. Sokan annyira megszerették a jó sekrestyés frátert, hogy nemcsak tízpercekben nézegettek be műhelyébe, hanem az iskolából már kinőve is fel-felkeresték. Csak Isten a megmondhatója, hány papi hivatás csírája foganhatott meg ebben a másodikemeleti kis műhelyszobában! De jártak nála mások is, sokan. Ritkán találta az ember egyedül. Mert jó volt a közelében lenni. Elnézni mindig dolgos két kezét, meleg mosolyát, s elmondani, ami éppen az ember szívét nyomta. Pedig — vagyis hogy éppen azért, mert — nem „akart" senkitől semmit. Meghallgatta, türelemmel és szeretettel, a rendház személyzetének aprócseprő panaszait éppúgy, mint esetleg a következő órában valamelyik atya bizalmas vallomásait. Aztán a maga kedves, megértő, de

cseppet sem „problémázó" módján szólt hozzá egy-két keresetlen, karakán szót. „Szavai nem voltak kenetes prédikációk, hanem egészen egyszerű bölcs mondatok, derűs és gyengéd utalások azokra a mélységekre, amelyeket élt és mindennap bemutatott" — mondották róla. Főleg pedig ahol és amiben csak lehetett: segített. Feltűnés nélkül és leleményesen. Szeretetét valóban csak Szent Pál szavaival jellemezhetjük méltóképpen, úgy, ahogy a temetésén mondott ima tette: türelmes volt, jóságos volt, nem kérkedett, tartózkodó és tapintatos volt, tele volt csendes derűvel, nem kereste a magáét . . . Amellett eredeti kifejezésmódja, tréfára, csipkelődésre mindig kapható szellemessége igazi felüdülést nyújtott a vele beszélgetőnek. S amint találóan mondta róla valaki: mindig szolgálatkész volt, de sohasem szolgai. A krisztusi egyenrangúság természetfölötti talaján állva tudhatott csak ilyen természetes lenni. Csoda-e, hogy amikor a pannonhalmi bencések szerették volna elkérni piarista társaiktól, Sík Sándor akkori tartományfőnök ezt üzente vissza: „Ha annyi aranyat ígérnének, amennyi a Sanyi súlya, akkor sem adjuk!"

Néhány év óta a szívével betegeskedett. De mikor elöljárója intette: vigyázzon jobban egészségére, ne dolgozzék még munkaidő után is, kímélje magát — olyan ellenállhatatlan mosollyal tudta kérni: „Ne tessék olyan szigorúnak lenni!" — 1970 telének végefelé súlyos influenzát kapott: a kimerült, legyengült szívet bizonyára ez készítette elő a halálos infarktusra.

Március 12-én, Sz. Ignác és Xavéri Sz. Ferenc szenttéavatásának napján, Kálmán testvér nem jött ministrálni. Rendtestvére találta meg szobájában, állig betakarózva, holtan. Paplana ránctalanul borította elpihent testét. Előző este féltíz felé még vidáman beszélgetett folyosói lakótársaival. Aztán bement szobájába, nyilván megimádkozott, lefeküdt — és hazament. Csendesen, diszkréten, feltűnés nélkül, úgy, ahogyan élt, anélkül, hogy bárkinek terhére lett volna.

Az egyszerű fráter temetését maga Udvardy püspök végezte Szegeden. Sírját halála után egy hónappal is teljesen elborították a virágok. A leggyakoribb jelző, amely a koszorúk szalagjain olvasható volt: a „jó". Igen: a halkszavú szeretet fáradhatatlan képviselője távozott vele közülünk ilyen fájdalmas-korán; egy azok közül, akikre pedig olyan nagy szükségünk lenne idelent is. Próbáljuk pótolni!

P. VIRÁG VENÁNC OFM

38 évvel ezelőtt küldte rendje Argentinába. Azóta fáradhatatlanul dolgozott az ottani magyarság érdekében. Misézett, betegeket látogatott, támogatta a rászorulókat, intézte hívei ügyes-bajos dolgait, futkározott, kilincselt az érdekükben, próbálta összetartásra nevelni őket, ébren tartani bennük a magyar érzést, a becsületet, az erkölcsöt. Közben megöregedett, megrokkant, már alig látott, de tovább végezte lelkipásztori munkáját. Néhány évvel ezelőtt váratlanul meghalt társa, Szatmári páter, akivel annakidején együtt érkeztek argentin földre. Azóta sokszor mondogatta: ő is utána megy hamarosan. Legnagyobb fájdalma híveinek lassú lemorzsolódása volt. Mikor már súlyos betegen kórházban ápolták, vasár- és ünnepnapokon még mindig fölkelt és — bár alig állt a lábán — elvitette magát, hogy elmondja a magyar misét nyolc-tíz öreg hívének. Utolsó miséjén könnybeborult arccal csak ennyit mondott: „Magyar Híveim, Testvéreim, szégyenkezve állok itt, félelemmel a szívemben, mert hívők hiányában a 11 órai magyar szentmise gyakorlatát megvonhatják tőlünk. Hát ezt érdemlem 38 év áldozatkész szeretetéért, odaadásáért? Széthullunk — mint az oldott kéve . . ." Egy hét múlva, június végén, 82 éves korában Buenos-Airesben meghalt.

R.

HAJDUSIK JÓZSEF OSM

Az amerikai Calgary Szent Erzsébet egyházközségének plébánosa, a szervitarend tagja volt.

Július 19-én, vasárnap három misét mondott, három szentbeszéddel. Kettőt Calgaryban, egyet pedig 140 mérföldes autóvezetés után Lethbridge-en. A Calgaryban elmondott beszéd a halálról szólt: soha nem tudhatjuk, kinek mikor kell megjelennie az Örök Bíró előtt. Ma? Holnap? Egy óra múlva, vagy egy év múlva? Az egyházközség egyik vezető tagjával előtte este arról beszélgetett, mit tennénk, ha tudnánk, hogy egy óra múlva meghalunk. Az atya egy szentéletű kispapot idézett, akitől labdázás közben ugyanezt kérdezte a szeminárium rektora, mire ő azt felelte: „Folytatnám a labdázást, mert (a hívásra) készen vagyok."

Hétfőn visszatért plébániájára. Délután öt óra körül egy asszony kereste telefonon: jöjjön hamar, mert a férje rosszul van. Hajdusik atya azonnal indult, mint mindig, ha beteghez hívták. Amikor a megadott ház bejáratához ért, fegyverdörrenés hallatszott és az atya holtan rogyott össze. A bomlott agyú ember lelőtte.

A püspöki katedrálisban ravatalozták fel tetemét, majd repülőgépen Montreálba szállították. Gyászmiséjét a plébániatemplomban a megyéspüspök mondta 40 pap jelenlétében.

Utolsó pillanatig teljesítette hivatását. Amitől olyan sokan félnek, az őt nem érte készületlenül.

R.

KAPOSSY GYULA PÜSPÖKI TANÁCSOS
(1899 — 1970)

Már külső megjelenése, mindig derűs tekintete, kellemes-halk beszéde, segítő készséget kínáló modora megszerettette azokkal is, akik csak futólag ismerték. Sorsa mégis olyan sok jó ember sorsa lett: legjobb szándékait is sokan félreértették.

Kiskunfélegyházán született 1899-ben. 1921-ben szentelték csanádegyházmegyei pappá. Már első kápláni helyén megmutatta, milyen komoly feladatának tekinti az „Opus vocationis" munkájának támogatását. A fiatalságot mindig szerette; élete legszebb éveit mint a tanítóképző és a papnevelő intézet énektanára élte. Ebben az időben igazgatta a püspöki tanoncotthont is.

1945-ben megvált ettől a kedves és értékes munkától és újra vidékre került. Mint plébános szerzett magának sok új barátot. De ettől kezdve hányatott is lett az élete. 1960-ig, amikor betegszabadságra ment, már hat helyen lelkipásztorkodott vagy kántorkodott. Megviselt szervezete azonban tovább gyengült. Nyugdíjazását és a székesfehérvári papi otthonba való felvételét kérte. Orbáncban halt meg.

Székesfehérvárott temette el püspöke, Udvardy József csanádi apostoli adminisztrátor, volt paptársainak és a szeminárium képviselőinek kíséretével. A szeminárium rektora, egyik első tanítványa, meleg hangon búcsúztatta a papnevelő első énektanárát, széphangú és jószívű „Gyula bácsiját".

M. E.